

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
Σ.Ε.Υ.Π.
ΤΜΗΜΑ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΛΙΓΟ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΟΥΣ»**

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:
ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΕΛΕΝΗ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΕΣ:
ΧΑΜΠΠΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ
ΠΕΡΑΚΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2008

Με την ολοκλήρωση της παρούσας πτυχιακής εργασίας νιώθουμε μεγάλη συγκίνηση και χαρά. Δεν είναι μόνο η ολοκλήρωση που μας κάνει χαρούμενες, είναι η συνεργασία που είχαμε όλο αυτό τον καιρό με αξιόλογους ανθρώπους που σεβόμαστε και εκτιμούμε. Μέσα από αυτές τις γραμμές, μας δίνεται η δυνατότητα να θυμηθούμε και να ευχαριστήσουμε όσους συνέβαλαν με διάφορους τρόπους στο αποτέλεσμα αυτό.

Χρυστάμε ένα μεγάλο ευχαριστώ στην υπεύθυνη καθηγήτρια κα Ελένη Παπαδάκη που με τις γνώσεις, την καθοδήγηση της και την αστείρευτη υπομονή της μας κατεύθυνε και μας συμβούλευε σε όλη τη διαδικασία ολοκλήρωσης αυτής της πτυχιακής.

Επίσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον προϊστάμενο της γραμματείας του τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης στο Πανεπιστήμιο Θράκης κο Καραλή Ι. και το γραφείο πρακτικής άσκησης που συνέβαλαν καθοριστικά στην ολοκλήρωση αυτής της πτυχιακής για την επαφή με τους φοιτητές του τμήματος και την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων για την ολοκλήρωση του ερευνητικού μέρους.

Κάπου εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι χωρίς την συμβολή και την ένδειξη αλληλεγγύης σε τέτοια θέματα από την πλευρά των φοιτητών και των 4 τμημάτων δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί η έρευνα.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ, όμως, οφείλουμε ή μια στην άλλη, για την άφογη συνεργασία και επικοινωνία που είχαμε όλο αυτό το διάστημα. Η κατανόηση, η συνοχή που υπήρχε, η άφογη επικοινωνία και συχνά ο ίδιος τρόπος σκέψης απέδειξε πως ακόμη και από απόσταση μπορεί να πραγματοποιηθεί μια άκρως εποικοδομητική συνεργασία, όπως η δική μας. Μαζί πετύχαμε έναν ακόμη στόχο: την ολοκλήρωση των σπουδών μας κερδίζοντας κάτι πολύ σημαντικό: την ΦΙΛΙΑ αυτή που θα μας συνοδεύει στο υπόλοιπο της ζωής μας. Κάπου εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι όταν ξεκίνησε η επεξεργασία αυτού του θέματος ήμασταν δύο, στην πορεία γίναμε τρεις. Λέγοντας όμως τρεις, εννοούμε μια καινούρια ζωή που ήρθε στον κόσμο και θα μας ενώνει για πάντα.

Τέλος θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τα μέλη των οικογενειών μας που στάθηκαν αρωγοί καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μας καθώς και τους φίλους μας όπου ο καθένας βοήθησε με τον δικό του μοναδικό τρόπο.

Την πτυχιακή αυτή αφιερώνουμε σε όλους τους φοιτητές Κοινωνικής Εργασίας και ελπίζουμε αυτή η πτυχιακή εργασία να γίνει ερέθισμα για ευαισθητοποίηση και περαιτέρω έρευνα που θα σχετίζεται με τις ανάγκες των φοιτητών ώστε η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσής τους να είναι καλύτερη.

Χαμπίτη Κωνσταντίνα
Περάκη Δέσποινα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	9
1.1 Ορισμός εκπαίδευσης.....	9
1.2 Η δομή του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος.....	10
1.3 Το σύστημα εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.....	14
• Ιστορική εξέλιξη.....	14
• Προϋποθέσεις εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.....	15
1.4 Χαρακτηριστικά εκπαιδευτικού συστήματος.....	16
• Εισαγωγικές εξετάσεις.....	18
1.5 Επιλογή επαγγέλματος Κοινωνικής Εργασίας.....	20
1.5.1 Δημογραφικοί παράγοντες.....	20
1.5.2 Η οικογένεια προέλευσης.....	21
1.5.3 Κοινωνικό- οικονομικοί παράγοντες.....	22
1.5.4 Αξίες.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ- ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΙ.....	24
2.1 Σκοπός επαγγέλματος Κοινωνικής Εργασίας.....	24
2.2 Ιστορική εξέλιξη.....	26
2.3 Κοινωνική Πρόνοια- Κοινωνική Εργασία.....	28
2.4 Δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί στην άσκηση του έργου τους.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ.....	34
3.1 Στόχοι της εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία.....	34
3.2 Πρακτική Άσκηση-Εποπτεία.....	35
3.3 Ιστορική εξέλιξη της εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία στην Ελλάδα.....	37
3.4 Παράγοντες που επηρέασαν την εξέλιξη της εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία στην Ελλάδα.....	40

**ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Η ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....43**

**4.1 Η εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία στο Πανεπιστήμιο (Τμήμα
Κοινωνικής Διοίκησης Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης).....43**

- Αποστολή Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης.....43
- Στόχος προγράμματος σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης.....44
- Βασική δομή σπουδών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης.....44
- Πρόγραμμα σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης.....47
- Τα επαγγελματικά δικαιώματα των πτυχιούχων Τμήματος Κοινωνικής
Διοίκησης.....50

4.2 Η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία σε Τμήματα των Τ.Ε.Ι.....52

- Περιγραφή πτυχιούχου Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ.....52
- Επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων Κοινωνικής Εργασίας των
Τμημάτων Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ.....55

*4.2.1 Η παρεχόμενη εκπαίδευση στο Τμήμα Κοινωνικής εργασίας του ΤΕΙ
Κρήτης.....57*

- ⇒ Αποστολή Τμήματος Κοινωνικής εργασίας ΤΕΙ Κρήτης.....57
- ⇒ Πρόγραμμα σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Κρήτης.....58
  - Σκοπός προγράμματος σπουδών.....58
  - Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα.....59
  - Δομή προγράμματος σπουδών.....60
  - Πρόγραμμα σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Κρήτης.....61

*4.2.2 Η παρεχόμενη εκπαίδευση στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ
Αθήνας.....64*

- Σκοπός προγράμματος σπουδών.....64
- Δομή προγράμματος σπουδών.....64
- Πρόγραμμα σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Αθήνας.....65

*4.2.3 Η παρεχόμενη εκπαίδευση στο Τμήμα Κοινωνικής εργασίας του ΤΕΙ
Πάτρας.....68*

- Σκοπός προγράμματος σπουδών.....68
- Δομή προγράμματος σπουδών.....70
- Πρόγραμμα σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Πάτρας.....71

4.3 Προβλήματα στην εκπαίδευση της Κοινωνικής Εργασίας.....	73

ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	77

5.1 Σκοπός της έρευνας.....	77
5.2 Ερευνητικά ερωτήματα.....	78
5.3 Επιλογή δείγματος.....	79
5.4 Τεχνικές συλλογής στοιχείων- ερευνητικό εργαλείο.....	79
5.5 Διαδικασία συλλογής στοιχείων.....	80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	82

6.1 Αποτελέσματα έρευνας που αφορούν στο συνολικό ερευνώμενο πληθυσμό.....	82

A. ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΩΝ ΣΥΧΝΟΤΗΤΩΝ.....	82

6.1.1 Περιγραφικά στοιχεία δείγματος.....	82
6.1.2 Σειρά επιλογής κοινωνικής εργασίας στις εισαγωγικές εξετάσεις- Ταύτιση ερωτώμενων με τις σπουδές και το επάγγελμα.....	84
6.1.3 Επαγγελματικές προσδοκίες.....	86
6.1.4 Προσδοκίες γενικά από την εργασία-Προσανατολισμός εργασίας.....	88
6.1.5 Ελπίδες- Φόβοι για το επαγγελματικό μέλλον.....	90
6.1.6 Ετοιμότητα για ένταξη-Επάρκεια απόκτησης δεξιοτήτων.....	92
6.1.7 Ικανοποίηση από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης...94	

B. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΕΡΕΥΝΩΜΕΝΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ.....	97

6.1.8 Σχέση ανάμεσα στην ικανοποίηση από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης και άλλες μεταβλητές.....	97
6.1.9 Σχέση ανάμεσα σε ταύτιση με σπουδές και άλλες μεταβλητές.....	100
6.1.10 Σχέση ανάμεσα σε φοίτηση σε ΤΕΙ ή Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης και άλλες μεταβλητές.....	102

6.2 Συγκριτικά αποτελέσματα που αφορούν στους εκπαιδευόμενους κοινωνικούς λειτουργούς των ΤΕΙ και στους εκπαιδευόμενους κοινωνικούς λειτουργούς που φοιτούν στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο.....	104
6.2.1 Ταύτιση με τις σπουδές και το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας.....	104
6.2.2 Επαγγελματικές προσδοκίες.....	107
6.2.3 Παράγοντες που συνθέτουν μια επιθυμητή εργασία- Προσανατολισμός εργασίας.....	107
6.2.4 Ελπίδες- Φόβοι για το επαγγελματικό μέλλον.....	110
6.2.5 Ικανοποίηση από προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης.....	112
6.2.6 Ετοιμότητα για ένταξη- επάρκεια απόκτησης δεξιοτήτων.....	112
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ: ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ- ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	115
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	127
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	131

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το περιεχόμενο της πτυχιακής εργασίας αφορά στη διερεύνηση των επαγγελματικών προσδοκιών, καθώς και στη σύγκριση των απόψεων των φοιτητών Κοινωνικής Εργασίας των Τ.Ε.Ι. και του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης σχετικά με την ικανοποίηση από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης, την ετοιμότητα για ένταξη στο χώρο εργασίας και τους φόβους-ελπίδες για το επαγγελματικό τους μέλλον.

Επιλέξαμε το συγκεκριμένο θέμα μετά από τη διαπίστωση ότι η εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία παρέχεται μέσω των ΤΕΙ και του Πανεπιστημίου και ότι οι απόφοιτοι του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης έχουν το δικαίωμα να εργασθούν και ως κοινωνικοί λειτουργοί-στελέχη εφαρμογής στις κοινωνικές υπηρεσίες. Επομένως θεωρήσαμε ενδιαφέρον να διερευνήσουμε τα κοινά σημεία και τις διαφορές όσον αφορά στα παραπάνω ερωτήματα ανάμεσα σε φοιτητές Κοινωνικής Εργασίας που βρίσκονται στην τελευταία φάση της εκπαίδευσής τους σε ΤΕΙ και Πανεπιστήμιο.

Επίσης στην επιλογή του θέματος, ουσιαστικό ρόλο έπαιξε και η εμπειρία στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Κρήτης. Στο διάστημα αυτό εκτός από την δική μας εμπειρία ακούγαμε απόψεις και προβληματισμούς τόσο από καθηγητές αλλά και από συμφοιτητές μας για τα δυνατά και αδύναμα σημεία της εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία, που έχουν αντίκτυπο στην ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης και στην ετοιμότητα των φοιτητών-φοιτητριών για ένταξη στο επάγγελμα..

Το δείγμα περιλάμβανε φοιτητές από τα τρία Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ και από το Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης (κατεύθυνση κοινωνική εργασία), ώστε να είναι αντιπροσωπευτικό και γενικεύσιμο για όλους τους φοιτητές Κοινωνικής Εργασίας. Η επιλογή των ερωτηθέντων φοιτητών έγινε τυχαία με μοναδική προϋπόθεση να βρίσκονται στην τελευταία φάση της εκπαίδευσής τους.

Η πτυχιακή περιλαμβάνει επτά κεφάλαια. Αναλυτικότερα:

Στο 1^ο κεφάλαιο παρατίθενται κάποια στοιχεία για το σύστημα εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, το εκπαιδευτικό σύστημα της Ελλάδας και τα χαρακτηριστικά του. Στη συνέχεια αυτού του κεφαλαίου αναφέρονται οι παράγοντες για την επιλογή επαγγέλματος Κοινωνικής Εργασίας.

Στο επόμενο κεφάλαιο αναφέρεται ο σκοπός του επαγγέλματος της Κοινωνικής Εργασίας, η άσκηση του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού στην Ελλάδα και στην τελευταία ενότητα αναφέρονται αναλυτικά οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί στην Ελλάδα.

Στο 3^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται η εκπαίδευση που παρέχεται γενικότερα στους κοινωνικούς λειτουργούς. Αναφέρονται οι στόχοι της εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία, γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή στην εκπαίδευση της Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα και στους παράγοντες που επηρέασαν την εξέλιξη της.

Στο 4^ο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην παρεχόμενη εκπαίδευση της Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα τόσο σε Πανεπιστημιακό επίπεδο όσο και σε Τεχνολογικό επίπεδο. Παρουσιάζονται όλα τα προγράμματα σπουδών των Τμημάτων Κοινωνικής Εργασίας. Στο τέλος αυτού του κεφαλαίου καταγράφονται τα προβλήματα στην εκπαίδευση της Κοινωνικής Εργασίας.

Το ερευνητικό μέρος ξεκινά από το 5^ο κεφάλαιο, όπου γίνεται αναφορά στη μεθοδολογία της έρευνας. Στο 6^ο κεφάλαιο καταγράφονται τα αποτελέσματα της έρευνας. Τα αποτελέσματα χωρίζονται σε δυο ενότητες. Στην 1^η ενότητα

καταγράφονται τα συνολικά αποτελέσματα του ερευνώμενου πληθυσμού ενώ στην 2^η ενότητα καταγράφονται τα συγκριτικά αποτελέσματα μεταξύ των ερωτηθέντων φοιτητών των ΤΕΙ και των φοιτητών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης. Τέλος στο 7^ο κεφάλαιο γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση των βασικών αποτελεσμάτων της έρευνας και η συζήτηση των αποτελεσμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ:
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.

1.1 Ορισμός εκπαίδευσης

Με τον όρο *εκπαίδευση* εννοούμε την απόκτηση ορισμένων δεξιοτήτων που βοηθούν το άτομο ν' ανταποκριθεί σ' ορισμένες ανάγκες. Δεν συνεπάγεται αναγκαστικά και καλλιέργεια της νόησης, ή ανάπτυξη και ολοκλήρωση της προσωπικότητας. Οι λειτουργίες αυτές περιγράφονται με τον όρο *παιδεία*, όπου αναφέρεται στο σύνολο της προσωπικότητας, στην ολόπλευρη πνευματική και ηθική ολοκλήρωση της, τη διαδικασία δηλαδή όπου το άτομο αποκτά ανθρώπινη υπόσταση. Οι έννοιες *παιδεία* και *εκπαίδευση* τείνουν να γίνουν ταυτόσημες στο βαθμό που η εκπαίδευση γίνεται παιδαγωγική εκπαίδευση (Καζάζη, 1993).

Το άτομο ξεκινά την εκπαίδευσή του, από μικρή ηλικία, δηλαδή την προσχολική ηλικία. Το σχολείο σήμερα είναι ο κοινωνικός θεσμός που επίσημα μεταδίδει γνώσεις και ο μόνος που έχει το δικαίωμα να πιστοποιήσει την κατοχή τους. Επισημοποιεί και νομιμοποιεί τις γνώσεις σε μια κοινωνία. Επίσης μεταδίδει επιλογή γνώσεων, ορισμένη *παιδεία* (κουλτούρα), ορισμένη μορφή εθνικής γλώσσας, αρχές και αξίες της κοινωνίας. Διαμορφώνει τις νεότερες γενιές ώστε να ενταχθούν στην κοινωνία, στο οικονομικό σύστημα οργάνωσης και καταμερισμό εργασίας και να συμμετέχουν στο πολιτικό σύστημα οργάνωσης της κοινωνίας (Καζάζη, 1993).

Σκοπός της εκπαίδευσης αποτελεί η δημιουργία ατόμων, με «πιστοποιημένα» και «ειδικά» προσόντα, με σκοπό την απορρόφηση και ενσωμάτωση στο σύστημα παραγωγής. Η έντονη εξειδίκευση των επιστημών, είναι δυνατόν να οδηγήσουν στον καταμερισμό της γνώσης, και ο ρόλος της εκπαίδευσης να έχει μόνο μια τεχνοκρατική αντίληψη. Τέτοιου είδους αντιλήψεις είναι πιθανόν να εντείνουν την υποβάθμιση των Κοινωνικών Επιστημών. Είναι λογικό ότι το εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να συμβαδίζει με τις εκάστοτε κοινωνικές συνθήκες και τις εκάστοτε τεχνολογικές μεταβολές. Ο ρόλος της εκπαίδευσης όμως δεν θα πρέπει να είναι μόνο η προετοιμασία του ατόμου για την παραγωγή, αλλά θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει και το ρόλο της «διαμόρφωσης» πολιτών (Μπουζάκη, 1986).

1.2 Η Δομή του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος.

Σύμφωνα με πληροφορίες που παρέχονται από την επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων η σχολική ζωή των παιδιών ξεκινά από την ηλικία των 2,5 ετών στην προσχολική εκπαίδευση. Η προσχολική εκπαίδευση παρέχεται στους βρεφονηπιακούς παιδικούς σταθμούς και στα νηπιαγωγεία που μπορούν να είναι ιδιωτικής ή δημόσιας πρωτοβουλίας. Η υποχρεωτική εκπαίδευση στην Ελλάδα σήμερα παρέχεται σε όλα τα παιδιά ηλικίας 6-15 ετών. Περιλαμβάνει δηλαδή την πρωτοβάθμια εκπαίδευση (δημοτικό) και την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (γυμνάσιο). Η διάρκεια φοίτησης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (δημοτικό) είναι εξαετής, με ηλικία εισόδου το 6^ο έτος. Υπάρχουν όμως και ολοήμερα σχολεία τα οποία έχουν διευρυμένο ωράριο λειτουργίας και εμπλουτισμένο αναλυτικό πρόγραμμα. Η διάρκεια φοίτησης στην κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (γυμνάσιο) είναι τριετής και με την ολοκλήρωση της έχει τελειώσει η υποχρεωτική βασική εκπαίδευση.

Για όσα άτομα επιθυμούν να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους, υπάρχει η *μετά- υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Η μετά- υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σύμφωνα με την μεταρρύθμιση του 1997, περιλαμβάνει 2 τύπους σχολείων: τα Ενιαία Λύκεια και τα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια (Τ.Ε.Ε.) Στα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια η διάρκεια φοίτησης είναι διετής (α κύκλος σπουδών) ή τριετής (β κύκλος σπουδών), ενώ δεν αποκλείονται αμοιβαίες μετακινήσεις από τον ένα τύπο σχολείου στον άλλο. Οι απόφοιτοι των Τεχνικών Επαγγελματικών Εκπαιδευτηρίων (Τ.Ε.Ε.) μπορούν να έχουν πρόσβαση στα Τ.Ε.Ι., σε τμήματα αντίστοιχης ειδικότητας με την ειδικότητα του πτυχίου τους, μετά από συμμετοχή σε πανελλαδικές εξετάσεις σε 3 μαθήματα (έκθεση, μαθηματικά και μάθημα ειδικότητας) και την παρακολούθηση ενός προπαρασκευαστικού εξαμήνου. Στην μετά-υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση εντάσσονται και τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ), τα οποία προσφέρουν επίσημη αλλά αδιαβάθμητη εκπαίδευση. Τα ιδρύματα αυτά χαρακτηρίζονται αδιαβάθμητα, γιατί δέχονται τόσο απόφοιτους Γυμνασίου όσο και αποφοίτους Λυκείου, ανάλογα με τις επιμέρους ειδικότητες που προσφέρουν.

Σύμφωνα με το νόμο 3549/2007 «*Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων*», άρθρο 1 Αποστολή των ΑΕΙ «*Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.), κατά την έννοια του άρθρου 16*

παράγραφος 5 του Συντάγματος, είναι τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης, η οποία αποτελείται από δυο παράλληλους τομείς:

α) τον πανεπιστημιακό τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια, τα Πολυτεχνεία και την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών και

β) τον τεχνολογικό τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.) και την Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.).»

Επίσης σύμφωνα με το άρθρο 1 του νόμου 3549/2007 η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται από τα Α.Ε.Ι., που έχουν ως αποστολή:

α) να παράγουν και να μεταδίδουν τη γνώση με την έρευνα και τη διδασκαλία και να καλλιεργούν τις τέχνες και τον πολιτισμό.

β) να συμβάλλουν στη διαμόρφωση υπεύθυνων πολιτών, ικανών να αντιμετωπίζουν τις ανάγκες όλων των πεδίων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων με επιστημονική, επαγγελματική και πολιτιστική επάρκεια και με σεβασμό στις πανανθρώπινες αξίες της δικαιοσύνης, της ελευθερίας, της δημοκρατίας και της αλληλεγγύης.

γ) να ανταποκρίνονται στην αντιμετώπιση των κοινωνικών, πολιτιστικών, μορφωτικών και αναπτυξιακών αναγκών της κοινωνίας με προσήλωση στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής.

δ) να διαμορφώνουν τις απαραίτητες συνθήκες για την αναζήτηση και διάδοση νέας γνώσης και ανάδειξη νέων ερευνητών, επιδιώκοντας συνεργασίες με άλλα Α.Ε.Ι. και ερευνητικούς φορείς του εξωτερικού ή του εσωτερικού και να συμμετέχουν στην αξιοποίηση της γνώσης και του ανθρώπινου δυναμικού για την ευημερία της χώρας και της διεθνούς κοινότητας

ε) να συμβάλλουν στην εμπέδωση της ισότητας των δυο φύλων και της ισοπολιτείας μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Σύμφωνα με το νόμο 2916 «Διάρθρωση της ανώτατης εκπαίδευσης και ρύθμιση θεμάτων του τεχνολογικού τομέα αυτής» άρθρο 1, Διάρθρωση της ανώτατης εκπαίδευσης «τα ιδρύματα των δυο τομέων της ανώτατης εκπαίδευσης λειτουργούν συμπληρωματικά, με διακριτές φυσιογνωμίες και με ρόλους, σκοπό και αποστολή που διαφοροποιούνται σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν για τον πανεπιστημιακό τομέα και για τον τεχνολογικό τομέα..... Τα ιδρύματα του τεχνολογικού τομέα (Τ.Ε.Ι.) δίνουν έμφαση στην εκπαίδευση στελεχών εφαρμογών υψηλής ποιοτικής στάθμης, τα οποία, με τη θεωρητική και εφαρμοσμένη επιστημονική κατάρτισή τους:

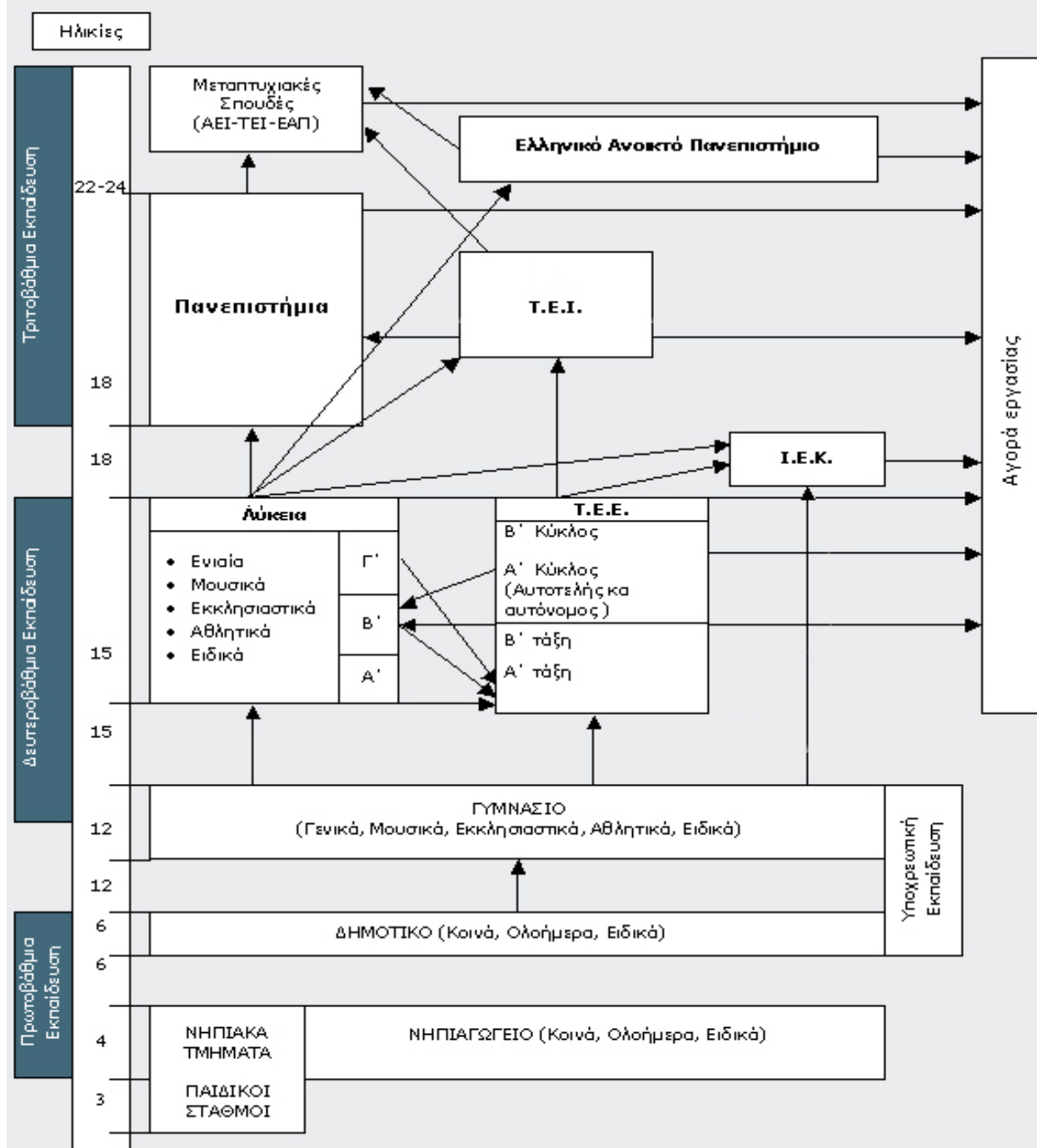
α) αποτελούν συνδυαστικό κρίκο μεταξύ γνώσης και εφαρμογής, αναπτύσσοντας την εφαρμοσμένη διάσταση των επιστημών και των τεχνών στα αντίστοιχα επαγγελματικά πεδία.

β) μεταφέρουν, χρησιμοποιούν και προάγουν σύγχρονη τεχνολογία, καθώς επίσης και μεθόδους, πρακτικές και τεχνικές στο χώρο των εφαρμογών. Στο πλαίσιο αυτό τα Τ.Ε.Ι. συνδυάζουν την ανάπτυξη του κατάλληλου θεωρητικού υπόβαθρου σπουδών με υψηλού επιπέδου εργαστηριακή και πρακτική άσκηση, ενώ παράλληλα διεξάγουν κυρίως τεχνολογική έρευνα και αναπτύσσουν τεχνογνωσία και καινοτομίες στα αντίστοιχα επαγγελματικά πεδία».

Η εισαγωγή των φοιτητών σ' αυτά στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι) εξαρτάται από την επίδοσή τους σε εξετάσεις εθνικού επιπέδου που λαμβάνουν χώρα στην Γ τάξη του Λυκείου. Μια ακόμη επιλογή στην εκπαίδευση είναι το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ), το οποίο παρέχει προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα σπουδών μέσω μάθησης από απόσταση. Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων για την εγγραφή των φοιτητών στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο απαραίτητη προϋπόθεση είναι η κατοχή τίτλου απόλυσης Λυκείου ή ισότιμου ή αντίστοιχου τίτλου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του εσωτερικού ή εξωτερικού. Ο αριθμός των παρεχόμενων θέσεων είναι συνήθως μικρότερος από τον αριθμό των ενδιαφερομένων να σπουδάσουν. Έτσι πραγματοποιείται ηλεκτρονική κλήρωση προηγούνται όμως οι υποψήφιοι που έχουν ολοκληρώσει το 23^ο έτος της ηλικίας τους. Οι φοιτητές επιβαρύνονται με την καταβολή οικονομικής συμμετοχής για κάθε θεματική ενότητα και για διάρκεια σπουδών 6 έτη, το ύψος της οποίας ευθυγραμμίζεται με εκείνο του εκάστοτε τρέχοντος έτους. Για την απόκτηση πτυχίου απαιτείται η επιτυχής παρακολούθηση και εξέταση τουλάχιστον 12 θεματικών ενοτήτων.

Η επίσημη τυπική εκπαίδευση χαρακτηρίζεται από καθορισμένη διάρκεια σπουδών, επαναληψιμότητα και απονομή επίσημου τίτλου σπουδών στο τέλος τους, ο οποίος αποτελεί και την κρατική νομιμοποίησή τους. Η διαβάθμιση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων συνεπάγεται την υποχρέωση κατοχής του αποδεικτικού τίτλου (απολυτηρίου, πτυχίου, κ.τ.λ.) του προηγούμενου επιπέδου σπουδών για την συνέχιση στο επόμενο στάδιο. Το διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζει συνοπτικά τη δομή του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, όπως αυτό συγκροτείται από τα επίπεδα εκπαίδευσης.

ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

1.3 Το σύστημα εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Ιστορική εξέλιξη

Το σύστημα και οι διαδικασίες μετάβασης από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτέλεσε και αποτελεί μεγάλο ζήτημα, όχι μόνο για την ελληνική εκπαίδευση αλλά και για την ίδια την ελληνική κοινωνία.

Παρακολουθώντας την εξέλιξη της ελληνικής εκπαίδευσης μπορούμε να εντοπίσουμε ότι σε μικρά χρονικά διαστήματα (κατά μέσο όρο κάθε 4 χρόνια) ανατρέπεται το σύστημα εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Σύμφωνα με τον Πυργιωτάκη (2001) από την ίδρυση του πρώτου Ελληνικού πανεπιστημίου μέχρι σήμερα μελετώντας τους τρόπους εισαγωγής που έχουν τεθεί σε εφαρμογή, μπορούμε να διακρίνουμε 3 βασικά συστήματα:

1. Στο πρώτο σύστημα υπήρχε *ελεύθερη πρόσβαση* στα άτομα που κατείχαν το απολυτήριο του εξατάξιου γυμνασίου. Το σύστημα αυτό εφαρμόστηκε από το 1837 μέχρι το 1932, όπου καθιερώθηκε ο κλειστός αριθμός εισακτέων.
2. Το δεύτερο σύστημα που τέθηκε σε εφαρμογή ήταν *οι εισαγωγικές εξετάσεις που διενεργούνταν κάθε χρόνο από τα ίδια τα πανεπιστήμια* και τις Σχολές όπου καθιερώθηκε ο «κλειστός αριθμός εισακτέων». Με αυτό το σύστημα που ίσχυσε μέχρι το 1964, η απόφαση για την εγγραφή στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση μεταφέρεται από την αρμοδιότητα του γυμνασίου στο ίδιο το πανεπιστήμιο.
3. Το τρίτο σύστημα έχει ως κύριο χαρακτηριστικό *ότι την ευθύνη για τη διεξαγωγή των εισαγωγικών εξετάσεων έχει το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΕΠΘ)*. Το συγκεκριμένο σύστημα τέθηκε σε εφαρμογή με την μεταρρύθμιση του 1964.

Το **1998** τίθεται σε εφαρμογή η μεταρρύθμιση του τότε Υπουργού Παιδείας κ. Γεράσιμου Αρσένη. Σύμφωνα με αυτή την μεταρρύθμιση οι υποψήφιοι εξετάζονταν πανελλαδικώς σε 14 μαθήματα στην Β και Γ Λυκείου. Το **2000** μειώθηκαν τα πανελλαδικά εξεταζόμενα μαθήματα από 14 σε 9 μαθήματα, ενώ ένα χρόνο μετά, το **2001**, έχουμε την επαναφορά του θεσμού των μετεξεταστέων. Το **2002** καταργήθηκε η προσαρμογή του προφορικού βαθμού στον γραπτό για τις διαδικασίες προαγωγής και απόλυσης, με σκοπό να αποδεσμευθούν οι λειτουργίες του Λυκείου από την εισαγωγή στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τέλος το **2005** καταργήθηκαν οι εξετάσεις στη Β Λυκείου και μειώθηκαν τα πανελλαδικά εξεταζόμενα μαθήματα από 9 σε 6.

Επίσης εισήχθη και το βαθμολογικό όριο της βάσης του 10 για την εισαγωγή στα ιδρύματα της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Προϋποθέσεις εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Δικαίωμα εισαγωγής στα ιδρύματα Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν οι κάτοχοι απολυτηρίου:

- α) Ενιαίου Λυκείου που κατέχουν τη βεβαίωση για την πρόσβαση σε ιδρύματα της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
- β) Άλλου τύπου Λυκείου ή αντίστοιχου σχολείου που παρέχει δικαίωμα εισαγωγής στα ιδρύματα Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της χώρας ατόμων οι οποίοι απέκτησαν τη βεβαίωση για την πρόσβαση στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση έπειτα από συμμετοχή τους στις εξετάσεις όλων των μαθημάτων της τελευταίας τάξης του Ενιαίου Λυκείου που εξετάζονται σε εθνικό επίπεδο.

Όσοι πληρούν τις προϋποθέσεις αυτές και είναι κάτοχοι της ανωτέρω βεβαίωσης, μπορούν να υποβάλουν την αίτηση- μηχανογραφικό δελτίο για εισαγωγή στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Βασικό χαρακτηριστικό του νέου συστήματος πρόσβασης είναι ότι οι υποψήφιοι διακρίνονται σε *δύο κατηγορίες* ανάλογα με το χρόνο απόκτησης της βεβαίωσης, και ότι δε δίνουν εισαγωγικές εξετάσεις εκτός των τυχόν ειδικών μαθημάτων που απαιτούνται για τμήματα ή σχολές που επιθυμούν να είναι υποψήφιοι. Συγκεκριμένα:

- Στην πρώτη βασική κατηγορία υπάγονται όσοι απέκτησαν τη βεβαίωση το ίδιο έτος με αυτό κατά το οποίο υποβάλλουν την αίτηση για εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Οι υποψήφιοι αυτοί διεκδικούν το 90% των θέσεων του αριθμού των εισακτέων που ανακοινώνεται πριν από την λήξη του σχολικού έτους.
- Στη δεύτερη κατηγορία υπάγονται όσοι απέκτησαν τη βεβαίωση σε προηγούμενο έτος από αυτό κατά το οποίο υποβάλλουν την αίτηση για εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Οι υποψήφιοι αυτοί διεκδικούν το 10% των θέσεων εισακτέων.

Οι απόφοιτοι Ενιαίου Λυκείου ή άλλου τύπου Λυκείου ή αντίστοιχου σχολείου μπορούν οποτεδήποτε και όσες φορές το επιθυμούν να επανεξετάζονται στα μαθήματα της τελευταίας τάξης του Ενιαίου Λυκείου, για να αποκτήσουν βεβαίωση

πρόσβασης στα ΑΕΙ, ανεξάρτητα αν έχουν ή όχι εισαχθεί σε Σχολή ή Τμήμα με προγενέστερη βεβαίωση.

Η εισαγωγή των υποψηφίων με το σύστημα του απολυτηρίου Ενιαίου Λυκείου στα ΑΕΙ γίνεται με βάση τη βαθμολογία των μαθημάτων της Γ' τάξης του Ενιαίου Λυκείου που εξετάζονται σε εθνικό επίπεδο, με εξαίρεση τις Σχολές εκείνες για τις οποίες απαιτούνται εξειδικευμένες γνώσεις ή δεξιότητες, λόγω του γνωστικού τους αντικειμένου. Οι εξειδικευμένες γνώσεις αυτές ή δεξιότητες διαπιστώνονται ή με ειδικές εξετάσεις (εισαγωγικές) στα αντίστοιχα ειδικά μαθήματα ή με πρακτικές δοκιμασίες ή με προκαταρκτικές εξετάσεις (υγειονομικές, αθλητικές, ψυχοτεχνικές), οι οποίες διενεργούνται κάθε χρόνο μετά το τέλος των απολυτηρίων εξετάσεων της Γ' τάξης του Ενιαίου Λυκείου, και δεν συνυπολογίζονται στον βαθμό, με τον οποίο θα γίνει η πρόσβαση στην ανώτατη εκπαίδευση.

Η τελική επιλογή των υποψηφίων για τα διάφορα τμήματα των ΑΕΙ γίνεται με βάση τα μόρια πρόσβασης τα οποία συγκεντρώνει ο κάθε υποψήφιος σε ένα ή δυο επιστημονικά πεδία, τα οποία αναγράφονται στην βεβαίωση πρόσβασης, σε συνδυασμό με:

- Την σειρά προτίμησης για τα Τμήματα ή τις Σχολές που δηλώνουν οι υποψήφιοι στο μηχανογραφικό δελτίο.
- Τον αριθμό θέσεων στα Τμήματα των ΑΕΙ που καθορίζει το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων μετά από προτάσεις των Τμημάτων.

1.4 Χαρακτηριστικά εκπαιδευτικού συστήματος

Το επάγγελμα ή επαγγελματικός ρόλος περιλαμβάνει μια σειρά από δραστηριότητες που δηλώνουν το περιεχόμενο και τα χαρακτηριστικά, την υφή και τη φυσιολογία της ανθρώπινης δράσης. «Όπως επισημαίνει ο Horrock (στην Κασμάτη, 1999:15-16) το επάγγελμα και η επιλογή του, υποδηλώνουν:

1. Αν το άτομο θα απασχοληθεί ή θα παραμείνει άνεργο για μεγάλο χρονικό διάστημα ακόμα, αφού το σύνδρομο: απασχόληση- ανεργία, συναρτάται άμεσα με συγκεκριμένα επαγγέλματα σε συγκεκριμένες χρονικές στιγμές.
2. Ότι μπορεί να προσδιορίσει την αποτυχία του ατόμου στον επαγγελματικό χώρο, αφού το κάθε επάγγελμα ταιριάζει σε ορισμένο τύπο ανθρώπου.

3. Η επιλογή επαγγέλματος μπορεί να προδικάσει, αν τελικά το άτομο είναι ικανοποιημένο ή όχι από το επάγγελμα του, γεγονός που με τη σειρά του επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα όλες τις όψεις του βίου του, όπως την οικογενειακή ζωή, την πολιτική του ένταξη, την πολιτισμική και πολιτική του φυσιογνωμία.
4. Στην απασχόληση στην εργασία, στο επάγγελμα, φαίνεται κατά πόσο μια δημοκρατική κοινωνία μπορεί να αξιοποιήσει ικανοποιητικά το ανθρώπινο δυναμικό της για την ευημερία της κοινωνίας γενικά και την ευτυχία του ατόμου ειδικά».

Το νεαρό άτομο που βρίσκεται στην φάση επιλογής επαγγέλματος προσπαθεί να εναρμονίσει τα ενδιαφέροντα του για κάποιο επάγγελμα, τις δυνατότητες που παρουσιάζονται κάτω από ομαλές συνθήκες και τέλος, τις ουσιαστικές ευκαιρίες που μπορεί να εμφανιστούν σε κάποια συγκεκριμένη στιγμή. Έτσι όπως έχει διαμορφωθεί το εκπαιδευτικό σύστημα, τα νέα παιδιά αναγκάζονται να επιλέξουν την πορεία τους από πολύ νωρίς, στην πιο κρίσιμη περίοδο της ζωής τους. Αισθάνονται μπερδεμένα, μπροστά σε μια πληθώρα ειδικοτήτων και εξειδικεύσεων. Αδυνατούν να επιλέξουν ανάμεσα σε αυτό που τους αρέσει και σ' αυτό που ακούν ότι υπόσχεται μια σίγουρη και επιτυχημένη καριέρα (Κασσωτάκης, 2002).

Οι γονείς στην προσπάθειά τους να βοηθήσουν τα παιδιά τους σ' αυτή την κρίσιμη φάση, εμπλέκονται και οι ίδιοι συναισθηματικά και τις περισσότερες φορές, ολόκληρη η οικογένεια βιώνει μια κατάσταση έντονου άγχους. Οι εκπαιδευτικές και επαγγελματικές επιλογές των παιδιών, μπορούν να γίνουν αιτία πολλών προστριβών ανάμεσα σε όλα τα μέλη της οικογένειας. Ο έφηβος επιβαρύνεται από όλη αυτή την ατμόσφαιρα και μπορεί να οδηγηθεί σε λανθασμένες αποφάσεις. Τέτοιες αποφάσεις θα μπορούσαν να είναι οι ασυνείδητες ή συνειδητές επιθυμίες και προσδοκίες των γονιών, καταστάσεις έντονης καταπίεσης μέσα στη οικογένεια σε θέματα της προσωπικής του ζωής που δημιουργούν θυμό. Επίσης το να καταπνίξει ένας έφηβος τις δικές του επιθυμίες για να ικανοποιήσει τους γονείς του και να παραμείνει «καλό παιδί» ή να διστάσει να επιλέξει μια σχολή μακριά από τον τόπο κατοικίας του, για να μην επιβαρύνει οικονομικά τους γονείς του, ή γιατί νιώθει ότι επιθυμούν να το κρατήσουν κοντά τους, για δικούς τους λόγους και ανασφάλειες αποτελούν πηγή λανθασμένων επιλογών για ένα άτομο (Κασσωτάκης, 2002).

Είναι σημαντικό ένας άνθρωπος να εκφράζεται μέσα από το επάγγελμά του και να αισθάνεται χρήσιμος και δημιουργικός. Μια επιτυχημένη επαγγελματική

σταδιοδρομία δημιουργεί αυτοπεποίθηση και ικανοποίηση σε όλους τους τομείς της ζωής του. Για να μπορέσει ο άνθρωπος να επιτύχει στην επαγγελματική του ζωή, έχει μεταξύ άλλων ανάγκη από συνεχή πληροφόρηση για τις σπουδές και τα επαγγέλματα, τις εξελίξεις της οικονομίας και τις τάσεις της αγοράς εργασίας. Επίσης χρειάζεται κατάλληλη διαπαιδαγώγηση και συστηματική βοήθεια για να γνωρίσει σε βάθος τον εαυτό του και να συνειδητοποιήσει τις ικανότητες, τις αδυναμίες, τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντά του (ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.).

Εισαγωγικές εξετάσεις

Σύμφωνα με τον Σταμάτη Κιούση (1996) οι εισαγωγικές εξετάσεις επηρεάζουν και επηρεάζονται καθοριστικά τόσο από το εκπαιδευτικό υποσύστημα όσο και το κοινωνικό-οικονομικό σύστημα. Εξαιτίας αυτής της πολύπλοκης αμφίδρομης διασύνδεσης των μηχανισμών επιλογής με τα επιμέρους κοινωνικά υποσυστήματα είναι φυσικό να αναμένει κανείς ότι ο τρόπος (σύμφωνα με τον οποίο οι μηχανισμοί των εισαγωγικών εξετάσεων λειτουργούν) είναι ο πιστότερος καθρέφτης της γενικότερης κατάστασης της εκπαίδευσης, που αντανακλά τόσο τα προβλήματα και τις αδυναμίες της εκπαίδευσης γενικότερα, όσο και την αδυναμία διασύνδεσης της με τον κοινωνικό της περίγυρο ειδικότερα.

Οι Έλληνες μαθητές δυσκολεύονται πάρα πολύ να καταλάβουν μια θέση στην Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα της Ευρώπης στην οποία το Υπουργείο Παιδείας καθορίζει τον αριθμό διαθέσιμων θέσεων και ελέγχει ταυτόχρονα και την επιλογή των υποψηφίων φοιτητών. Το εκπαιδευτικό σύστημα διατηρεί το υπερβολικό άγχος των μαθητών, το μεγάλο φόρτο εργασίας και την οικονομική επιβάρυνση των οικογενειών από τα φροντιστήρια, ευνοεί δηλαδή την παραπαιδεία. Ο περιορισμός του αριθμού των εισακτέων φοιτητών καθιστά όλο και περισσότερο ανταγωνιστική και αγχώδη την προσπάθεια των υποψηφίων να σπουδάσουν στη σχολή που επιθυμούν, τη στιγμή που άλλοι ευρωπαίοι μαθητές έχουν τη δυνατότητα ή της ελεύθερης πρόσβασης στα πανεπιστήμια ή τα ίδια τα πανεπιστήμια να επιλέγουν τους φοιτητές τους με βάση τις διαθέσιμες θέσεις τους (Τρίγκα, 2006)

Οι πανελλήνιες εξετάσεις πέτυχαν σε ότι αφορά το αίσθημα εμπιστοσύνης στο αδιάβλητο του συστήματος, αλλά παρουσιάζουν όμως δύο μειονεκτήματα. Ως *πρώτο μειονέκτημα* μπορεί να ορισθεί η μη εξακρίβωση των ουσιαστικών δυνατοτήτων των υποψηφίων πέρα από την αποστήθιση και τη συσσώρευση γνώσεων. Το *δεύτερο*

μειονέκτημα του συστήματος είναι η έλλειψη συνδυασμού των ενδιαφερόντων-επιλογών των ενδιαφερόμενων και των Τμημάτων στα οποία καταλήγουν. Έτσι, η περίφημη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση κατάφερε να δώσει εντονότερο εξεταστικό χαρακτήρα στο λύκειο, οι μαθητές του οποίου συρρέουν στα φροντιστήρια για να είναι πανέτοιμοι μπροστά στο εξεταστικό μααραθώνιο που τους περιμένει. Πολλοί είναι οι μαθητές που τα τελευταία χρόνια επιλέγουν να παρακολουθήσουν την ενισχυτική διδασκαλία στα γυμνάσια και την πρόσθετη διδακτική στήριξη στα λύκεια. Δυστυχώς, με την συνεχόμενη δραματική μείωση των κονδυλίων υπολειπόμενος αυτός ο θεσμός με αποτέλεσμα οι μαθητές να ωθούνται στην παραπαιδεία και να θριαμβεύουν τα φροντιστήρια (Λάβδας, 2006).

Τεράστια είναι τα κονδύλια που σπαταλώνται από τους Έλληνες γονείς ετησίως στην παραπαιδεία. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην Ελλάδα σχεδόν το ένα τρίτο των δαπανών για την παιδεία καταλήγουν στα πάσης φύσεως ιδιωτικά σχολεία, φροντιστήρια κ.λ. φαινόμενο που καθιστά ιδιαίτερα οξύ στο Λύκειο. Τις σοβαρές δυσλειτουργίες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, υπενθυμίζει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για ακόμη μια φορά όχι μόνο την υποχώρηση της «δημόσιας και δωρεάν» παιδείας έναντι της ιδιωτικής, αλλά και το χάσμα που χωρίζει το εκπαιδευτικό σύστημα από τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας. Είναι παλιά και γνωστή για την Ελληνική Παιδεία η πληγή των φροντιστηρίων και των ιδιαίτερων μαθημάτων, με τη βοήθεια των οποίων μαθητές και γονείς πιστεύουν ότι θα εξασφαλίσουν την πολυπόθητη είσοδο σε κάποιο Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα (ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π., 1996).

Το κρισιμότερο στάδιο της προσωπικής πορείας ενός μαθητή σε αυτή τη φάση είναι η μετάβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Το νεαρό άτομο βρίσκεται σε εγρήγορση, καθώς αυτός είναι ο προσανατολισμός που έχει από τα πρώτα μαθητικά του χρόνια και δεν ξέρει κατά πόσο και με ποιο τρόπο θα επηρεαστούν η προσωπική και οικογενειακή του ζωή, η κοινωνική του θέση και οι σχέσεις του με τον κοινωνικό του περίγυρο. Το παρόν σύστημα δεν βοηθά στην εισαγωγή των μαθητών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, (καθώς δεν εισάγονται ανάλογα με τις γνώσεις, τις ικανότητες και τις δεξιότητες τους, αλλά απογοητεύονται τελικά σχετικά με τις προσδοκίες τους) και δεν τους βοηθά να ετοιμαστούν αποτελεσματικά για το επαγγελματικό τους μέλλον (Κασσωτάκης, 2002).

Η κακή σχέση εκπαίδευσης και παραγωγής έχει ως αποτέλεσμα να δίνεται έμφαση στην απομνημόνευση και στους βαθμούς παραγκωνίζοντας με αυτόν τον

τρόπο την σπουδαιότητα οποιασδήποτε δημιουργικής δραστηριότητας στο σχολείο χωρίς να υποστηρίζονται οι νέοι να αναπτύξουν πολλές από τις δυνατότητες τους με όλες τις συνέπειες που μπορεί να έχει σε προσωπικό και κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο. Σε αυτό το αποτέλεσμα συμβάλει αρκετά και το γεγονός ότι οι μαθητές επικεντρώνονται στα μαθήματα κατεύθυνσης. Βέβαια αυτό προκύπτει καθώς η απόδοση κρίνεται από την εκμάθηση των λεπτομερειών και τον συνεχή έλεγχο της αποκτηθείσας «γνώσης» που αναλαμβάνουν οι εκπαιδευτές των φροντιστηρίων. Με τον τρόπο αυτό δεν αναπτύσσεται η κριτική τους σκέψη και παραμελούνται συστηματικά και τα υπόλοιπα μαθήματα (ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π., 1996).

1.5 Έπιλογή επαγγέλματος Κοινωνικής Εργασίας

Σύμφωνα με την Παπαδάκη Β. (1999) οι περισσότερες έρευνες που έχουν διεξαχθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες και στη Δυτική Ευρώπη που ερευνούν τους παράγοντες ‘επιλογής’ του επαγγέλματος της Κοινωνικής Εργασίας έχουν επικεντρωθεί κυρίως σε δημογραφικές μεταβλητές, στον προσανατολισμό των προσωπικών αξιών των κοινωνικών λειτουργών, καθώς και σε παράγοντες προσωπικότητας. Σύμφωνα με την ίδια θα πρέπει να υπάρχει επίγνωση της αλληλεπίδρασης των ατομικών και δομικών παραγόντων που αλληλεπιδρούν και έχουν ως συνέπεια να ακολουθήσει κάποιος-κάποια ένα επάγγελμα. *Αναλυτικότερα:*

1.5.1 Δημογραφικοί παράγοντες

Συγκεκριμένοι τύποι εκπαίδευσης και επαγγελμάτων συνδέονται με συγκεκριμένο φύλο. Υπάρχει ο διαχωρισμός γυναικείων και ανδρικών επαγγελμάτων, καθώς θεωρείται ότι η εξάσκηση κάποιων επαγγελμάτων είτε από άνδρες είτε από γυναίκες αντίστοιχα δεν είναι εύκολη ή κοινωνικά αποδεκτή (Papadaki V., 2005). Έτσι οι περισσότεροι άνθρωποι τείνουν να επιλέγουν και να ταυτίζονται με μορφές εκπαίδευσης και απασχόλησης που συμφωνούν με τα κοινωνικά πρότυπα.

Το φύλο έχει αναγνωρισθεί ως ένας βασικός καθοριστικός παράγοντας για την επιλογή επαγγέλματος της Κοινωνικής Εργασίας. Παρά την αύξηση του αριθμού των ανδρών κοινωνικών λειτουργών, οι γυναίκες αποτελούν ακόμη την πλειοψηφία στο συγκεκριμένο επάγγελμα. Αυτό μπορεί να συμβαίνει καθώς η κοινωνική εργασία ως επάγγελμα ασχολείται με την φροντίδα και μπορεί εύκολα να χαρακτηριστεί

«γυναικείο επάγγελμα», επειδή σύμφωνα με τους στερεότυπους ρόλους οι γυναίκες ασχολούνται με την φροντίδα (Παπαδάκη Β. 1999).

1.5.2 Η οικογένεια προέλευσης

Η οικογένεια επηρεάζει την ‘επιλογή’ του επαγγέλματος, καθώς μέσα σε αυτή διαμορφώνονται τα βασικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του ατόμου που κατ’ επέκταση επηρεάζουν τις επαγγελματικές αποφάσεις. Οι γονείς επηρεάζουν συνειδητά την ανάπτυξη του μέσω των προσδοκιών τους, των επιθυμιών τους, των ευκαιριών για σπουδές που προσφέρουν, των κατευθύνσεων και αρχών που προσπαθούν να δώσουν. Μπορούν ακόμη να επηρεάσουν ασυνείδητα δε με την οικονομική τους κατάσταση, το πολιτιστικό τους επίπεδο, το μορφωτικό επίπεδο, το είδος των σπουδών τους, το επάγγελμά τους, τις επαγγελματικές αξίες καθώς και με τα πρότυπα που οι ίδιοι αποτελούν (Παπαδάκη Β., 1999). Σύμφωνα με τον Κασσωτάκη (2002:149) έμφαση θα πρέπει να δοθεί στη σημασία της συμπεριφοράς των γονέων προς τα παιδιά τους κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων της ανάπτυξής τους.

Ένα ρεύμα σκέψης σχετικά με τους καθοριστικούς παράγοντες για την επιλογή του επαγγέλματος, υποστηρίζει ότι συγκεκριμένα γεγονότα στην οικογένεια προέλευσης των ατόμων ασκούν μεγάλη επιρροή στις αποφάσεις τους όσον αναφορά την μελλοντική τους απασχόληση. Το 1994 μετά από έρευνα των Lewis Rompf and Royse (στην Παπαδάκη Β., 1999) βρέθηκε ότι τόσο οι προπτυχιακοί όσο και οι μεταπτυχιακοί φοιτητές Κοινωνικής Εργασίας ήταν πιθανότερο να προέρχονται από δυσλειτουργικές οικογένειες (οικογένειες με προβλήματα αλκοολισμού, εξάρτησης από ναρκωτικά, κακοποίησης-παραμέλησης των παιδιών, προβλήματα σχέσεων μεταξύ των γονέων). Υπάρχουν έρευνες των οποίων τα αποτελέσματα αναφέρουν ότι το μεγαλύτερο μέρος των φοιτητών Κοινωνικής Εργασίας (προπτυχιακοί και μεταπτυχιακοί) προέρχονται από οικογένειες με προβλήματα ή οι φοιτητές περιέγραφαν τον εαυτό τους ως τα καλά, υπερβολικά υπεύθυνα παιδιά της οικογένειας. Όμως σύμφωνα με την Παπαδάκη Β. (1999) μια εξήγηση για αυτό θα μπορούσε να είναι ότι οι φοιτητές Κοινωνικής Εργασίας μπορούν πιο εύκολα να αναγνωρίσουν τυχόν ύπαρξη δυσλειτουργίας στην οικογένειά τους, λόγω της εκπαίδευσής τους. Μέσω της εκπαίδευσης που λαμβάνουν είναι πιθανόν να νιώθουν πιο πρόθυμοι να παραδεχθούν και να αποκαλύψουν τέτοιου είδους προβλήματα.

1.5.3 Κοινωνικό-οικονομικοί παράγοντες

Το κοινωνικο-οικονομικό σύστημα καθορίζει την φιλοσοφία και την πολιτική που αφορά στην οικογένεια και στο σχολείο, καθορίζει τις ισχύουσες αξίες. Οι επαγγελματικές προσδοκίες και επιλογές διαμορφώνονται σε σημαντικό βαθμό από το επίπεδο κοινωνικό-οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας και τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Για να αποφασίσουν τα άτομα το επάγγελμα που θα ακολουθήσουν λαμβάνουν υπόψη τους την αγορά εργασίας και το κύρος του επαγγέλματος (Κασιμάτη, 1991).

Η κοινωνικό-οικονομική τάξη στην οποία ανήκει το άτομο είναι ένας παράγοντας ιδιαίτερης σημασίας για την επιλογή επαγγέλματος. Έρευνες έχουν δείξει ότι η κοινωνική εργασία τείνει να προσελκύει φοιτητές χαμηλότερης κοινωνικό-οικονομικής προέλευσης (Παπαδάκη, 1999).

1.5.4 Αξίες

Συγκεκριμένες αξίες επηρεάζουν διαφορετικού τύπου επαγγελματικές επιλογές. Ο Rosenberg (στην Παπαδάκη Β., 1999) σύμφωνα με έρευνα που έκανε μεταξύ 18 διαφορετικών επαγγελματικών κατηγοριών βρήκε ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί ήταν περισσότερο ανθρωπιστικά προσανατολισμένοι συγκριτικά με τις άλλες ομάδες. Έρευνα (Rubin, 1986 στην Παπαδάκη, 1999) έδειξε ότι οι φοιτητές Κοινωνικής Εργασίας ενδιαφέρονται λιγότερο για τις αδύναμες ομάδες πληθυσμού αντίθετα με την παραδοσιακή πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας, ενώ το ενδιαφέρον τους στρέφεται στην απόκτηση χρημάτων και κοινωνικού κύρους. Ωστόσο άλλες έρευνες (Getzel, 1983 στην Παπαδάκη, 1999) έδειξαν ότι βασικό κίνητρο των φοιτητών Κοινωνικής Εργασίας ήταν η προσφορά βοήθειας-υπηρεσιών στους άλλους και το ενδιαφέρον για τους συνανθρώπους τους.

Σύμφωνα με τον Watson (στην Παπαδάκη Β., 1999) η κριτική που έχει ασκηθεί σε τέτοιου είδους έρευνες είναι ότι υπάρχει πάντα ο κίνδυνος να θεωρήσουμε τις προσωπικές αξίες ως καθοριστικούς παράγοντες για την επιλογή του επαγγέλματος. Ωστόσο, είναι εξίσου πιθανόν οι αξίες που οι ερωτώμενοι δηλώνουν ως πιο σημαντικές σε τέτοιες έρευνες να είναι εκείνες οι οποίες οι ίδιοι θεωρούν ότι ταιριάζουν με το επάγγελμα τους.

Ολοκληρώνοντας την συγκεκριμένη ενότητα θα πρέπει να αναφέρουμε ότι τα αποτελέσματα ερευνών που πραγματοποιήθηκαν σε φοιτητές του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Κρήτης (Papadaki V., 2004) έδειξαν ότι υπήρχαν

παράγοντες που επηρέαζαν την ‘επιλογή’ του επαγγέλματος της Κοινωνικής Εργασίας πριν και μετά την εισαγωγή των φοιτητών στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας. *Δομικοί παράγοντες* περιόριζαν ή συνέβαλαν στην ‘επιλογή’ του επαγγέλματος. Η επίδραση παραγόντων όπως η *κοινωνικο-οικονομική προέλευση και το φύλο* ήταν καθοριστική στην ‘επιλογή’ του επαγγέλματος της Κοινωνικής Εργασίας. Εκτός από αυτούς τους παράγοντες το *εκπαιδευτικό σύστημα* (με τις ευκαιρίες και τους περιορισμούς του) επηρέαζαν τους ορίζοντες για δράση του ατόμου (την αντίληψη του σχετικά με το τι είναι διαθέσιμο και κατάλληλο για αυτό). Οι ερωτώμενοι στα πλαίσια των οριζόντων για δράση ακολουθούσαν συγκεκριμένες στρατηγικές για να επιτύχουν στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Το αποτέλεσμα των στρατηγικών τους ήταν η εισαγωγή στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, που μπορεί να ήταν επιθυμητή ή μη επιθυμητή. Μετά την εισαγωγή των φοιτητών στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας *οι εμπειρίες τους κατά την εργαστηριακή άσκηση* επηρέαζαν θετικά ή αρνητικά την απόφαση τους για ολοκλήρωση των σπουδών τους, αλλά και την στάση τους γενικότερα για το επάγγελμα της Κοινωνικής Εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ:

Η ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

2.1 Σκοπός επαγγέλματος κοινωνικής εργασίας

Η Κοινωνική Εργασία αναγνωρίστηκε διεθνώς ως εφαρμοσμένη επιστήμη στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Αυτό προέκυψε μετά από την ανάγκη που δημιουργήθηκε για την αντιμετώπιση των πολύπλοκων κοινωνικών προβλημάτων που δημιούργησαν η βιομηχανική ανάπτυξη και η αστικοποίηση. Η Κοινωνική εργασία παρέχει υπηρεσίες για την ενδυνάμωση των ατόμων και των ομάδων που έχουν λιγότερους πόρους και λιγότερες ευκαιρίες για ανάπτυξη (Καλλινικάκη, 1998).

Σύμφωνα με τον ορισμό του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας που επικυρώθηκε το 2004 στο Διεθνές Συνέδριο Σχολών Κοινωνικής Εργασίας, στις γενικές συνελεύσεις της Διεθνούς Οργάνωσης Σχολών Κοινωνικής Εργασίας (International Association of Schools of Social Work) και της Διεθνούς Συνομοσπονδίας Κοινωνικών Λειτουργών (International Federation of Social Workers), στην Αδελαΐδα της Αυστραλίας «το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας προάγει την κοινωνική αλλαγή, την επίλυση προβλημάτων στις ανθρώπινες σχέσεις και την ενδυνάμωση και απελευθέρωση (liberation) των ανθρώπων για τη διασφάλιση της ευημερίας τους. Χρησιμοποιώντας θεωρίες της ανθρώπινης συμπεριφοράς και των κοινωνικών συστημάτων, η κοινωνική εργασία παρεμβαίνει στο επίπεδο αλληλεπίδρασης των ανθρώπων με το περιβάλλον τους. Οι αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της κοινωνικής δικαιοσύνης είναι θεμελιώδεις στην κοινωνική εργασία» (στο Δημοπούλου-Λαγωνίκα, 2006:41).

Παρακάτω αναφέρεται ο διεθνής ορισμός της κοινωνικής εργασίας (I.A.S.S.W & I.F.S.W, Κοπεγχάγη 2001):

«Το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας προάγει την κοινωνική αλλαγή, την επίλυση προβλημάτων στις ανθρώπινες σχέσεις και την ενδυνάμωση και απελευθέρωση των ανθρώπων, για τη διασφάλιση της ευημερίας τους. Χρησιμοποιώντας θεωρίες της ανθρώπινης συμπεριφοράς και των κοινωνικών συστημάτων, η κοινωνική εργασία επεμβαίνει στο επίπεδο αλληλεπίδρασης των ανθρώπων με το περιβάλλον τους. Οι αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η κοινωνική δικαιοσύνη είναι θεμελιώδεις στην κοινωνική εργασία».

«Η κοινωνική εργασία με τις διάφορες μορφές της εξετάζει τις πολλαπλές, σύνθετες συναλλαγές ανάμεσα στους ανθρώπους και στο περιβάλλον τους. Η

αποστολή της είναι να καταστήσει ικανούς τους ανθρώπους να αναπτύξουν πλήρως το δυναμικό τους, να εμπλουτίσουν τις ζωές τους και να αποτρέψουν τη δυσλειτουργία. Το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας εστιάζεται στην επίλυση προβλημάτων και στην αλλαγή. Οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι φορείς αλλαγής στην κοινωνία και στη ζωή των ατόμων, των οικογενειών και των κοινοτήτων που εξυπηρετούν. Η κοινωνική εργασία είναι ένα αλληλένδετο σύστημα αξιών, θεωρίας και εφαρμογής».

«Η κοινωνική εργασία αναπτύχθηκε από τα ανθρωπιστικά και δημοκρατικά ιδεώδη, και οι αξίες της βασίζονται στον σεβασμό της ισότητας, της αξίας και αξιοπρέπειας των ανθρώπων. Η εφαρμογή της κοινωνικής εργασίας από το ξεκίνημά της πάνω από έναν αιώνα πριν, έχει εστιάσει στην κάλυψη των ανθρώπινων αναγκών και στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού. Τα ανθρώπινα δικαιώματα και η κοινωνική δικαιοσύνη χρησιμεύουν ως κίνητρο και αιτιολογούν τη δράση της κοινωνικής εργασίας. Το επάγγελμα με αλληλεγγύη για τα άτομα που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση αγωνίζεται για την ανακούφιση της φτώχειας και την απελευθέρωση των ευάλωτων και καταπιεσμένων ανθρώπων, ώστε να προωθήσει την κοινωνική ενσωμάτωσή τους. Οι αξίες της κοινωνικής εργασίας ενσωματώνονται στους εθνικούς και διεθνείς κώδικες δεοντολογίας».

«Η κοινωνική εργασία βασίζει την μεθοδολογία της σε ένα συστηματικό σώμα τεκμηριωμένων γνώσεων που προέρχονται από έρευνα και αξιολόγηση της εφαρμογής της, συμπεριλαμβανομένης της τοπικής και γηγενούς εξειδικευμένης γνώσης στο συγκεκριμένο πλαίσιο αναφοράς. Αναγνωρίζει την πολυπλοκότητα των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των ανθρώπων και του περιβάλλοντός τους, καθώς την ικανότητα των ανθρώπων παράλληλα να δέχονται επιδράσεις, αλλά και να μεταβάλουν τις πολλαπλές επιρροές που δέχονται συμπεριλαμβανομένων των βιοψυχοκοινωνικών παραγόντων. Το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας βασίζεται στις θεωρίες της ανθρώπινης ανάπτυξης και συμπεριφοράς και στη θεωρία των κοινωνικών συστημάτων για να αναλύσει πολύπλοκες καταστάσεις και να διευκολύνει τις αλλαγές σε επίπεδο ατόμου, Οργανώσεων καθώς και τις κοινωνικές και πολιτιστικές αλλαγές».

«Η κοινωνική εργασία αντιμετωπίζει τα εμπόδια, τις ανισότητες και τις αδικίες που υπάρχουν στην κοινωνία. Ανταποκρίνεται σε κρίσεις και σε καταστάσεις έκτακτων αναγκών, καθώς επίσης και στα καθημερινά προσωπικά και κοινωνικά προβλήματα. Χρησιμοποιεί ποικιλία δεξιοτήτων, τεχνικών και δραστηριοτήτων

σύμφωνες με την ολιστική εστίασή της στα άτομα και στο περιβάλλον τους. Οι επεμβάσεις της κοινωνικής εργασίας κυμαίνονται από τις πρώιμες προσωποκεντρικές ψυχοκοινωνικές διαδικασίες έως τη συμμετοχή στην κοινωνική πολιτική, στον προγραμματισμό και στην ανάπτυξη. Οι επεμβάσεις αυτές περιλαμβάνουν την συμβουλευτική, την κλινική κοινωνική εργασία, την εργασία με ομάδα, την παιδαγωγική κοινωνική εργασία, την οικογενειακή θεραπεία και τη θεραπεία, καθώς επίσης και τις προσπάθειες να βοηθηθούν οι άνθρωποι να αποκτήσουν υπηρεσίες και πόρους στην κοινότητα. Οι επεμβάσεις της κοινωνικής εργασίας περιλαμβάνουν επίσης την διοίκηση οργανώσεων, την κοινοτική οργάνωση και την συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτική δράση για τον επηρεασμό της κοινωνικής πολιτικής και της οικονομικής ανάπτυξης. Η ολιστική εστίαση της κοινωνικής εργασίας είναι παγκόσμια, αλλά οι προτεραιότητες της εφαρμογής της ποικίλουν από χώρα σε χώρα και σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα ανάλογα με τις πολιτιστικές, ιστορικές και κοινωνικοοικονομικές συνθήκες» (I.A.S.S.W & I.F.S.W, Κοπενγχάγη 2001).

2.2 Ιστορική εξέλιξη

Η ανάπτυξη και η εξέλιξη του της Κοινωνικής Εργασίας είναι αποτέλεσμα της δημιουργίας Κράτους Πρόνοιας. Η ανάγκη για τη δημιουργία ενός Κράτους Πρόνοιας δημιουργήθηκε τον 19^ο αιώνα, έτσι ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπιστούν τα διάφορα κοινωνικά προβλήματα που δημιουργήθηκαν με την βιομηχανική επανάσταση. Σημαντική αιτία για την ανάπτυξη Κράτους Πρόνοιας ήταν ο καταστροφικός Παγκόσμιος Πόλεμος, ο οποίος δημιούργησε την ανάγκη στους λαούς και τις κυβερνήσεις των δυτικών χωρών να αναζητήσουν ειρήνη, ευημερία και κοινωνική δικαιοσύνη. Κάτω από αυτές τις συνθήκες δημιουργήθηκε η ανάγκη για τη δημιουργία ενός πιο σταθερού κράτους που θα παρείχε ασφάλεια στους πολίτες του, και αυτό δεν θα μπορούσε να γίνει με κανένα άλλο τρόπο παρά με ένα κράτος πρόνοιας που θα αντιμετώπιζε τα κοινωνικά προβλήματα (Σταθόπουλος, 1999: 175).

Η Κοινωνική Εργασία εμφανίστηκε ως αποτέλεσμα της ανάγκης για ανταπόκριση στα μεγάλα κοινωνικά προβλήματα που δημιουργήθηκαν από την εκβιομηχάνιση και την αστικοποίηση. Οι πρώτες εφαρμογές της παρουσιάστηκαν σε περιόδους εκτεταμένων κοινωνικών προβλημάτων (φτώχεια) και οικολογικών καταστροφών (λιμοί, πόλεμοι, σεισμοί και άλλα), που έθεταν σε κίνδυνο ανθρώπους

και συνεπάγονταν κακές συνθήκες διαβίωσης πληθυσμιακές ομάδες όλων των ηλικιών» (Καλλινικάκη, 1998:93).

Η κοινωνική εργασία στην Ελλάδα, όπως και στην Ευρώπη, εξελίχθηκε παράλληλα και σε δυναμική αλληλεξάρτηση με την κοινωνική πρόνοια, στην οποία και συνέβαλε καθοριστικά. Οι τρεις τομείς ανάπτυξης της κοινωνικής εργασίας, μπορούν εύκολα να θεωρηθούν αυτόνομοι, ήταν αλληλοσυμπληρούμενοι και αμφίδρομοι. *Οι τομείς αυτοί είναι:* α) ο τομέας της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία β) ο επαγγελματικός τομέας, με τη σύσταση και την ανάπτυξη των φορέων και των προγραμμάτων εφαρμογής της και γ) ο τομέας της επίσημης θεσμοθέτησης της κοινωνικής εργασίας τόσο των αντικειμένων και των κανόνων εφαρμογής της όσο και της εκπαίδευσης (Καλλινικάκη: 106).

Η εμφάνιση της Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα έγινε το 1950. Ως τότε οι δραστηριότητες της κοινωνικής πρόνοιας πραγματοποιούνταν από κοινωνικά στελέχη. Από το 1950 εφαρμόζεται η κοινωνική εργασία ως ειδική τεχνική άσκηση κοινωνικής πρόνοιας. Η χρονιά αυτή (1950) θεωρείται σημαντική για την εξέλιξη της Κοινωνικής Εργασίας. Το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας ήθελε να εκσυγχρονίσει την κοινωνική πρόνοια και ιδιαίτερα να αναπτύξει πρόγραμμα για την «παιδική προστασία παρ' οικογένειας». Για την υλοποίηση του προγράμματος το υπουργείο προσέλαβε σε συνεργασία με τη Βασιλική Πρόνοια κοινωνικούς λειτουργούς (Καλλινικάκη, 1998:105).

Η άσκηση της κοινωνικής εργασίας στην Ελλάδα αναγνωρίστηκε επίσημα με την έκδοση του Ν.Δ 4018 «Περί του θεσμού των κοινωνικών λειτουργών» (Φ.Ε.Κ 247/12-11-1959) και την έκδοση του διατάγματος «Περί της ασκήσεως του επαγγέλματος των κοινωνικών λειτουργών (Β.Δ 690/1961, ΦΕΚ 163/1961). Το 1978 το Π.Δ. 891/7-12-1978 (ΦΕΚ 213, τεύχος Α) «Περί καθορισμού δράσης του αντικειμένου εργασίας των κοινωνικών λειτουργών» όρισε τους τομείς δράσεις των κοινωνικών λειτουργών, ενώ το Π.Δ 23/26-1-1989 (ΦΕΚ 23, τεύχος Α) «Καθορισμός επαγγελματικών δικαιωμάτων των αποφοίτων των Τμημάτων Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ» εξειδίκευσε τους τομείς δράσης που όριζε το Π.Δ 891, διαχώρισε τον τομέα υγείας από τον τομέα ψυχικής υγείας και πρόσθεσε νέους τομείς δράσης των κοινωνικών λειτουργών (κοινωνικές υπηρεσίες στις ένοπλες δυνάμεις και στις υπηρεσίες του Υπουργείου Δημόσιας τάξης (Καλλινικάκη, 1998).

Στην αρχή της δεκαετίας του 1980 έγινε προσπάθεια για την δημιουργία κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα. Αυτή η προσπάθεια επηρέασε θετικά την ανάπτυξη

της κοινωνικής εργασίας, καθώς δημιουργήθηκαν κοινωνικά προγράμματα. Σημαντικός αριθμός κοινωνικών λειτουργών προσελήφθηκαν σε ΚΑΠΗ, Κέντρα Υγείας, Κέντρα Ψυχικής Υγείας κ.α. Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (1987) επηρέασε την κοινωνική πολιτική της Ελλάδας και είχε θετική επίδραση στην ανάπτυξη της κοινωνικής εργασίας. Κοινωνικοί λειτουργοί απασχολήθηκαν σε προγράμματα που χρηματοδοτήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση (προγράμματα κατά της ανεργίας, της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού, προγράμματα βοήθειας στο Σπίτι κ.α (Papadaki E. & Papadaki V., 2005). Όμως παράλληλα αυξήθηκε ο αριθμός των κοινωνικών λειτουργών που εργάζονται με μερική απασχόληση ή με συμβάσεις μικρής διάρκειας (Papadaki, 2005). Υπήρχαν περιπτώσεις που προγράμματα που ήταν αποτελεσματικά σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες δεν ήταν αποτελεσματικά όταν εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα, επειδή οι κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες ήταν διαφορετικές (Καλλινικάκη, 1998).

2.3 Κοινωνική Πρόνοια- Κοινωνική Εργασία

Η ανάπτυξη της κοινωνικής εργασίας και η ανάπτυξη της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία σε μία χώρα μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο εάν μελετηθεί στα πλαίσια των πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών συνθηκών της συγκεκριμένης χώρας. Σύμφωνα με την Δημοπούλου-Λαγωνίκα (1987:141) «η κοινωνική εργασία είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο, μια ανταπόκριση στις ειδικές κοινωνικές συνθήκες και ανάγκες.....Το επάγγελμα βρίσκεται σε συνεχή ροή και αλλαγή, μορφοποιούμενο και αλληλοτροφοδοτούμενο από τις νέες κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές διαστάσεις της κοινωνίας όπου ασκείται».

«Η ανάπτυξη του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας έχει επηρεασθεί από την ανάπτυξη της κοινωνικής πρόνοιας στη χώρα μας. Τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής πρόνοιας διαμορφώνουν τις συνθήκες εργασίας που βιώνουν οι κοινωνικοί λειτουργοί στις Οργανώσεις και επηρεάζουν το περιεχόμενο της κοινωνικής εργασίας. Στην Ελλάδα ο όρος "κοινωνική πρόνοια " χρησιμοποιείται με περιορισμένη έννοια για να περιγράψει τα προγράμματα για την προστασία των αδύναμων ομάδων του πληθυσμού. Η κοινωνική πρόνοια είναι προσανατολισμένη στην παροχή επιδομάτων σε άτομα ή σε ευάλωτες ομάδες που αντιμετωπίζουν κοινωνικοοικονομικά προβλήματα και δεν καλύπτονται από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Αν και δεν υπάρχουν μελέτες αξιολόγησης, υπάρχει μια γενική συμφωνία των μελετητών για την αναποτελεσματικότητα των υπηρεσιών της κοινωνικής

πρόνοιας. Η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών βασίζεται σε ένα οικογενειοκεντρικό μοντέλο φροντίδας. Τα άτυπα δίκτυα (κυρίως η οικογένεια) έχουν την κύρια ευθύνη για την παροχή φροντίδας, αντικαθιστούν και συμπληρώνουν το επίσημο δίκτυο κοινωνικών υπηρεσιών. Κυρίως οι γυναίκες παρέχουν φροντίδα σε μικρά παιδιά, σε ασθενείς, σε ανάπηρα άτομα και σε ηλικιωμένους μέσω των άτυπων δικτύων. Ανάλογες υπηρεσίες δεν αποτελούν μέρος του επίσημου δικτύου κοινωνικών υπηρεσιών» (Papadaki, 2005:25).

«Η οικογένεια συνήθως θεωρεί ότι έχει την ευθύνη να φροντίσει τα μέλη της. Άλλωστε δεν έχει καμία επιλογή, δεδομένου ότι οι υπηρεσίες που προσφέρονται από τα επίσημα δίκτυα φροντίδας για την κάλυψη ανάλογων αναγκών είναι είτε ανεπαρκείς είτε ανύπαρκτες. Το κράτος στηρίζεται στα άτυπα δίκτυα που συμπληρώνουν τις ελλείψεις φροντίδας και δεν κάνει τίποτα για να αναβαθμίσει τις κοινωνικές υπηρεσίες. Στα πλαίσια ενός υπολλειμματικού μοντέλου πρόνοιας οι προσωπικές κοινωνικές υπηρεσίες παραμένουν σχετικά υπανάπτυκτες καθώς περιορίζονται στις πιο βαριές περιπτώσεις. Το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας λειτουργεί μέσα στο πλαίσιο των υπάρχουσών κοινωνικών υπηρεσιών. Καθώς ο ρόλος των κοινωνικών υπηρεσιών του δημόσιου τομέα στην παροχή φροντίδας είναι περιορισμένος, οι κοινωνικοί λειτουργοί προσπαθούν να βοηθήσουν τους ανθρώπους μέσω Οργανώσεων που χαρακτηρίζονται από έλλειψη ικανότητας για κάλυψη των αναγκών των εξυπηρετούμενων και που δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις αυξανόμενες απαιτήσεις για παροχή κοινωνικών υπηρεσιών. Λόγω συγκεκριμένων χαρακτηριστικών της κοινωνικής πρόνοιας και των κοινωνικών υπηρεσιών, οι κοινωνικοί λειτουργοί βιώνουν πολλούς περιορισμούς που επηρεάζουν τον τρόπο που εκπληρώνουν τα καθήκοντα τους και την παροχή των κοινωνικών υπηρεσιών» (Papadaki: 2005:25).

Σύμφωνα με την Δημοπούλου- Λαγωνίκα (2006:32) η υπολειμματική κοινωνική εργασία εξακολουθεί να χαρακτηρίζει κατά προτεραιότητα το είδος των παρεχόμενων υπηρεσιών στις περισσότερες κοινωνικές οργανώσεις της χώρας μας, ενώ η μεθοδευμένη, σκόπιμη παρέμβαση για κοινωνική αλλαγή είναι επιλεκτική για περιορισμένα προγράμματα. Ενώ λοιπόν στις δυτικές μεταβιομηχανικές κοινωνίες εφαρμόζονται ποικίλα καινοτόμα προγράμματα που στοχεύουν στην πρόληψη και αντιμετώπιση των οξυμμένων κοινωνικών προβλημάτων, στην Ελλάδα κυριαρχούν ακόμη οι παραδοσιακές δομές εφαρμογής της κοινωνικής εργασίας. Η τριχοτομημένη κατά μέθοδο μορφή της (Κ.Ε.Α., Κ.Ε.Ο., Κ.Ε.Κ.) εξακολουθεί να αναπαράγεται στις

κοινωνικές οργανώσεις, ενώ η γενική-ολιστική-διαμεθοδική προσέγγιση μόνο θεωρητικά είναι γνωστή στην Ελλάδα, με περιορισμένες εφαρμογές. Πρέπει να αναφερθεί όμως ότι τα τελευταία χρόνια έχουν οργανωθεί πολλά πιλοτικά προγράμματα, που ακολουθούν σύγχρονες μεθόδους θεωρίας και πράξης και στη χώρα μας. Τα προγράμματα, αυτά όμως δεν θεωρείται ότι χαρακτηρίζουν την πλειονότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών στον τόπο μας.

2.4 Δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί στην άσκηση του έργου τους

Παράγοντες που παρεμποδίζουν την εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας στην χώρα μας είναι σύμφωνα με την Καλλινικάκη (1998:119-121) η γραφειοκρατική οργάνωση των κοινωνικών υπηρεσιών (με την ιεραρχική υποταγή και τον συγκεντρωτισμό τους), η έλλειψη συντονισμού των υπηρεσιών, η άνιση χωροταξική κατανομή των κοινωνικών υπηρεσιών μεταξύ κέντρου και περιφέρειας, οι ελλείψεις στη στελέχωση, η έλλειψη σύγχρονης διοίκησης, η ασυνέχεια στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών, η διστακτικότητα στην εφαρμογή καινοτόμων προγραμμάτων, τα κενά στη νομοθεσία για νέες δομές, η έλλειψη εξοπλισμού. Την εξέλιξη της κοινωνικής εργασίας επίσης παρεμποδίζουν: το περιεχόμενο της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία και οι περιορισμένες δυνατότητες επιμόρφωσης των κοινωνικών λειτουργών, η αποκλειστική ενασχόληση των κοινωνικών λειτουργών στην εφαρμογή και η έλλειψη ενασχόλησης τους στη διαδικασία σχεδιασμού και αξιολόγησης των κοινωνικών προγραμμάτων, η περιορισμένη ενασχόλησή τους με την έρευνα στην Κοινωνική Εργασία. Τέλος παράγοντες όπως το μη προσδιορισμένο επίπεδο φτώχειας, η ανάληψη ευθύνης κυρίως από την οικογένεια για τα ασθενή και ευάλωτα μέλη της, το υποτονικό κοινωνικό κίνημα της χώρας και η έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών σε υπηρεσίες και ειδικούς συμβάλλουν αρνητικά στην ανάπτυξη της κοινωνικής εργασίας (Καλλινικάκη, 1998:119-121).

Σύμφωνα με την Papadaki (2005:20) οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται σε Οργανώσεις του δημόσιου τομέα αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην άσκηση της κοινωνικής εργασίας, οι οποίες οφείλονται ενδεχομένως:

- Στον περιορισμένο ρόλο του δημόσιου τομέα στην παροχή κοινωνικής φροντίδας
- Στην έλλειψη κοινωνικού σχεδιασμού και αξιολόγησης των παρεχόμενων υπηρεσιών πρόνοιας

- Στην αναποτελεσματικότητα των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας
- Στις αποσπασματικές κοινωνικές υπηρεσίες
- Στον προσανατολισμό των προγραμμάτων πρόνοιας. Τα προγράμματα πρόνοιας στοχεύουν σε συγκεκριμένες ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, ενώ οι ανάγκες σημαντικών πληθυσμιακών ομάδων παραμένουν ακάλυπτες. Δεν υπάρχει κανένας συνδυασμός προληπτικών και θεραπευτικών στόχων. Κατά συνέπεια η επέμβαση των κοινωνικών λειτουργών είναι περιορισμένης αποτελεσματικότητας, δεδομένου ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί επεμβαίνουν όταν τα προβλήματα γίνονται έντονα
- Στους ανεπαρκείς πόρους των Οργανώσεων/ στα περιορισμένα διαθέσιμα μέσα-πηγές για τη βοήθεια των ατόμων που βρίσκονται σε κατάσταση ανάγκης
- Στην έλλειψη ικανοποιητικής στελέχωσης που έχει ως συνέπεια τον βαρύ φόρτο εργασίας
- Στο συγκεντρωτισμό των κοινωνικών υπηρεσιών. Το συγκεντρωτικό και ιεραρχικό σύστημα δεν παρέχει στο προσωπικό των κοινωνικών υπηρεσιών ευκαιρίες για ανάπτυξη πρωτοβουλιών
- Στην έλλειψη σύγχρονης, αποτελεσματικής διοίκησης
- Στην έλλειψη απαραίτητων μέσων για την άσκηση της κοινωνικής εργασίας, (χώρος για συνέντευξη, υπολογιστές κ.α.)

«Οι κοινωνικοί λειτουργοί που απασχολούνται στις κοινωνικές υπηρεσίες του δημόσιου τομέα συνήθως παρέχουν περιστασιακή φροντίδα παρέχοντας βοήθεια παρά αντιμετωπίζοντας τα προβλήματα των κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων. Σύμφωνα με τον Παπαϊωάννου (2000) οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται στο δημόσιο τομέα ως αντιπρόσωποι του κράτους στοχεύουν στην προσαρμογή των αδύνατων ομάδων πληθυσμού στις υπάρχουσες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Λόγω της αύξησης των κοινωνικών προβλημάτων, νέοι εξυπηρετούμενοι συνεχίζουν να απευθύνονται στις κοινωνικές υπηρεσίες. Οι κοινωνικές υπηρεσίες δεν μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες των πελατών, όπως αυτές διαμορφώνονται από τις συνεχείς κοινωνικοοικονομικές αλλαγές»(στο Papadaki, 2005: 20).

Αποτελέσματα έρευνας που διεξήχθη στην Κρήτη και αφορούσε τις πηγές ικανοποίησης/δυσαρέσκειας και άγχους των κοινωνικών λειτουργών που εργάζονται

στις δημόσιες κοινωνικές υπηρεσίες (Papadaki, 2005:212) έδειξε ότι *οι κύριες πηγές ικανοποίησης των κοινωνικών λειτουργιών ήταν ενδογενείς¹ διαστάσεις εργασίας* όπως:

- Η εργασία με τους εξυπηρετούμενους
- Η πρόκληση που η εργασία παρέχει
- Το συναίσθημα της αυτό-πραγμάτωσης/ επιτυχίας ως επαγγελματίας
- Η συμβολή της εργασίας στην προσωπική ανάπτυξη
- Η επικοινωνία με τους εξυπηρετούμενους
- Η ανατροφοδότηση-αναγνώριση από τους εξυπηρετούμενους

Επίσης η υποστήριξη των άλλων Κοινωνικών Λειτουργιών αποτελούσε ένα ακόμη παράγοντα ικανοποίησης για τους κοινωνικούς λειτουργούς.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί σύμφωνα με την αναφερόμενη έρευνα ήταν δυσαρεστημένοι με συνθήκες των Οργανώσεων (που ήταν παράλληλα και πηγή άγχους για αυτούς) και με εξωγενείς διαστάσεις εργασίας² (έλλειψη ευκαιριών για προαγωγή και επίπεδο μισθού). Οι παράγοντες αυτοί επηρέαζαν την άσκηση της κοινωνικής εργασίας και την επαγγελματική ανάπτυξη των κοινωνικών λειτουργών. Συνθήκες των Οργανώσεων που προκαλούσαν την δυσαρέσκεια των κοινωνικών λειτουργιών ήταν οι παρακάτω:

- Οι περιορισμένοι πόροι–τα περιορισμένα μέσα που παρείχαν οι Οργανώσεις για την κάλυψη των αναγκών των εξυπηρετούμενων
- Ο βαρύς και αυξανόμενος φόρτος εργασίας.
- Η έλλειψη υποστήριξης (λόγω μη ύπαρξης ή ανεπαρκούς λειτουργίας της διεπιστημονικής ομάδας) και η έλλειψη εποπτείας στην κοινωνική εργασία
- Η έλλειψη ευκαιριών για συνεχιζόμενη επιμόρφωση
- Η έλλειψη μέσων για άνετη άσκηση της εργασίας
- Η έλλειψη ευκαιριών για επηρεασμό των προγραμμάτων, ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες των εξυπηρετούμενων
- Η περιορισμένη επαγγελματική αναγνώριση από τους υπευθύνους των Οργανώσεων και από μέλη του ιατρικού προσωπικού σε υπηρεσίες υγείας-ψυχικής υγείας

---

¹ Ο διαχωρισμός ενδογενών-εξωγενών διαστάσεων εργασίας έγινε από τον Herzberg (1959 in Papadaki 2005). *Οι ενδογενείς διαστάσεις* εργασίας έχουν σχέση με το περιεχόμενο της εργασίας. Όταν ο εργαζόμενος έχει ενδογενή προσανατολισμό εργασίας δίνει προτεραιότητα στο περιεχόμενο της εργασίας που του παρέχει ευκαιρίες για ανάπτυξη και ολοκλήρωση (Παπαδάκη, 2005).

² Όταν ο εργαζόμενος έχει εξωγενή προσανατολισμό εργασίας αντιμετωπίζει την εργασία ως μέσο για ένα σκοπό π.χ ως μέσο για απόκτηση χρημάτων ή κοινωνικής ανόδου (Παπαδάκη, 2005)

Το επίπεδο αυτονομίας που διέθεταν οι κοινωνικοί λειτουργοί για την άσκηση του έργου τους ήταν πηγή ικανοποίησης ή δυσαρέσκειας ανάλογα με το είδος της Οργάνωσης που εργαζόταν. Σε διαφορετικές Οργανώσεις συγκεκριμένες συνθήκες επηρέαζαν θετικά ή αρνητικά το επίπεδο αυτονομίας των κοινωνικών λειτουργών.

Οι κοινωνικοί λειτουργοί επίσης αισθανόταν άγχος λόγω των ηθικών διλημμάτων που προκαλούσαν οι συνθήκες των Οργανώσεων, καθώς προσπαθούσαν να ενσωματώσουν τις επαγγελματικές αξίες στην καθημερινή πραγματικότητα της άσκησης της κοινωνικής εργασίας (Papadaki, 2005:212). Υπήρχαν συγκρούσεις μεταξύ των επαγγελματικών κανόνων και των στόχων των Οργανώσεων. Βίωναν ηθικά διλλήματα που πήγαζαν:

- Από την έλλειψη ικανότητας των Οργανώσεων να καλύψουν τις ανάγκες των εξυπηρετούμενων
- Από τις επαγγελματικές σχέσεις με υπευθύνους των Οργανώσεων και μέλη του ιατρικού προσωπικού (σε υπηρεσίες υγείας-ψυχικής).

Οι ερωτώμενοι αισθανόταν άγχος, καθώς ενώ είχαν την ευθυνότητα να προσφέρουν βοήθεια στους εξυπηρετούμενους δεν είχαν τη δυνατότητα να παρέχουν αποτελεσματικές υπηρεσίες, λόγω της έλλειψης ικανότητας των προγραμμάτων πρόνοιας να καλύψουν τις ανάγκες των εξυπηρετούμενων. Επίσης αισθανόταν άγχος και απογοήτευση καθώς είχαν περιορισμένη δυνατότητα να πάρουν αποφάσεις για θέματα που αφορούσαν στην εργασία τους, λόγω του περιορισμένου σεβασμού-αναγνώρισης από τους υπευθύνους των Οργανώσεων και από μέλη του ιατρικού προσωπικού (Papadaki, 2005:212).

Σύμφωνα με την Georgousi και τους συνεργάτες της (2003) οι κοινωνικοί λειτουργοί δεν διαθέτουν υψηλό επαγγελματικό κύρος, ενώ δεν έχουν γίνει έρευνες για τις δραστηριότητες τους και την επαγγελματική τους ζωή. Ο κοινωνικός λειτουργός εργάζεται σκληρά, δεν διαθέτει αρκετό χρόνο αλλά και η δομή της Οργάνωσης δεν του επιτρέπει άλλη εργασία πέρα από την άμεση βοήθεια σε άτομα που βρίσκονται σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης (Georgousi et al., 2003). Η εικόνα ενός 'τυπικού' κοινωνικού λειτουργού στην Ελλάδα είναι μία γυναίκα μέσης ηλικίας, πανδρεμένη ή ανύπανδρη, που εργάζεται στις υπηρεσίες υγείας ή στις κοινωνικές υπηρεσίες τα τελευταία 10 χρόνια, δεν διαθέτει χρόνο ούτε χρήματα για να παρακολουθήσει επιστημονικά συνέδρια και δεν έχει προοπτικές προαγωγής (Dedoussi et al., 2002).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

3.1 Στόχοι της εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία

Η Διεθνής Ένωση Σχολών Κοινωνικής Εργασίας (I.A.S.W) είναι παγκόσμια ένωση των Σχολών Κοινωνικής Εργασίας, άλλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων Κοινωνικής Εργασίας τριτοβάθμιου επιπέδου και εκπαιδευτικών κοινωνικής εργασίας. Η Διεθνής Ένωση Σχολών Κοινωνικής Εργασίας προωθεί την ανάπτυξη της εκπαίδευσης της κοινωνικής εργασίας σε όλο τον κόσμο, αναπτύσσει πρότυπα για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία, ενθαρρύνει τη διεθνή ανταλλαγή, παρέχει φόρουμ για το «μοίρασμα» έρευνας και υποτροφίας στην κοινωνική εργασία. Προωθεί επίσης τα ανθρώπινα δικαιώματα και την κοινωνική ανάπτυξη μέσω των δραστηριοτήτων πολιτικής και υπεράσπισης.

Ιδρύθηκε το 1928 στην 1^η Διεθνή Διάσκεψη της Κοινωνικής Εργασίας, που διοργανώθηκε στο Παρίσι. Αρχικά αποτελείτο από 51 Σχολές και ήταν γνωστή ως Διεθνής Επιτροπή. Μετά τον 2^ο παγκόσμιο πόλεμο επέκτεινε την ιδιότητα μέλους, ώστε να περιλάβει ένα ευρύτερο φάσμα χωρών και μετονομάστηκε σε Διεθνή Ένωση Σχολών Κοινωνικής Εργασίας. Έχει Σχολές-μέλη σε όλα τα μέρη του κόσμου, 5 περιφερειακές οργανώσεις στην Αφρική, την Ασία και τον Ειρηνικό, την Ευρώπη, την Λατινική Αμερική και την Βόρεια Αμερική και την Καραϊβική συνδέονται με την Διεθνή Ένωση και αντιπροσωπεύονται στο διοικητικό συμβούλιο. Η ιδιότητα μέλους είναι ανοικτή σε Σχολές Κοινωνικής Εργασίας Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, μεμονωμένους εκπαιδευτικούς κοινωνικής εργασίας, και άλλους ενδιαφερόμενους για την εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας.

Η Διεθνής Ένωση Σχολών Κοινωνικής Εργασίας κατέχει συμβουλευτική θέση με τα Ηνωμένα Έθνη και συμμετέχει ως Μη Κυβερνητική Οργάνωση στις δραστηριότητες των Ηνωμένων Εθνών στη Γενεύη, τη Βιέννη και την Νέα Υόρκη. Μέσω της εργασίας της στα Ηνωμένα Έθνη και σε άλλους Διεθνείς Οργανισμούς, η Διεθνής Ένωση Σχολών Κοινωνικής Εργασίας αντιπροσωπεύει την εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας σε διεθνές επίπεδο.

Στόχος της εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία είναι η απόκτηση γενικών και ειδικών θεωρητικών γνώσεων και δεξιοτήτων εφαρμογής. Επιδιώκεται η δημιουργία στελεχών ικανών να απασχοληθούν σε τομείς άσκησης της κοινωνικής

εργασίας, αλλά και της κοινωνικής έρευνας, της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία, της εποπτείας και της διοίκησης κοινωνικών υπηρεσιών. Εκπαιδεύονται φοιτητές ικανοί να ερμηνεύουν τις επιδράσεις των κοινωνικό-οικονομικό-πολιτιστικών παραγόντων στα άτομα και στη συμπεριφορά τους. Ερμηνεύουν τις επαγγελματικές σχέσεις τόσο με τους συναδέλφους, όσο και με τους εξυπηρετούμενους και αναπτύσσουν ικανότητα να λειτουργούν κάτω από απρόσμενες και απρόβλεπτες ανθρώπινες συμπεριφορές και κοινωνικές καταστάσεις. Οι εκπαιδευόμενοι μαθαίνουν να χειρίζονται το αυθόρμητο, τα συναισθήματα τους και να έχουν αυτογνωσία. Επιπλέον μαθαίνουν να εξασφαλίζουν διαρκή και έγκυρη πληροφόρηση για τα προγράμματα που εφαρμόζονται κατά καιρούς και να αξιολογούν την αποδοτικότητα τους (Καλλινικάκη, 1998).

Η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία συνδυάζει θεωρητικές γνώσεις και εφαρμογές της κοινωνικής εργασίας και την πρακτική άσκηση. *Πηγές θεωρητικών γνώσεων της κοινωνικής εργασίας είναι:* α) Οι γνώσεις που έχει αντλήσει και αξιοποιήσει από τα πεδία των κοινωνικών επιστημών και των επιστημών του ανθρώπου και β) τα συμπεράσματα και τα αποτελέσματα της κοινωνικής έρευνας που η ίδια διενεργεί και των διεργασιών που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο των εφαρμογών της στους ποικίλους τομείς άσκησης της (Καλλινικάκη:1998:27).

Όσον αφορά στο περιεχόμενο της θεωρητικής εκπαίδευσης περιλαμβάνει μαθήματα που καλύπτουν γνωστικά αντικείμενα ανθρωπιστικών, κοινωνικών, οικονομικών, νομικών και πολιτικών επιστημών. Οι φοιτητές επίσης διδάσκονται μαθήματα, πληροφορικής, κοινωνικής έρευνας, στατιστικής καθώς και μαθήματα ειδικότητας που αφορούν στην κλινική κοινωνική εργασία, στην κοινοτική κοινωνική εργασία, στην διαμεθοδική κοινωνική εργασία κ.α (Καλλινικάκη, 1998).

3.2 Πρακτική άσκηση-Εποπτεία

Οι φοιτητές μέσω της *πρακτικής άσκησης* έχουν την ευκαιρία να εκπαιδευτούν στην εφαρμογή της κοινωνικής εργασίας, συνδέοντας τη θεωρία με την πράξη σε πραγματικές συνθήκες εργασίας με την υποστήριξη των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών της Οργάνωσης και υπό την εποπτεία καθηγητών κοινωνικής εργασίας. Οι στόχοι της Πρακτικής άσκησης-Εποπτείας και οι προσδοκίες για τους εκπαιδευόμενους εξειδικεύονται ανάλογα με το εξάμηνο σπουδών.

Οι κύριοι στόχοι της πρακτικής άσκησης σύμφωνα με την Καλλινικάκη (1998: 209-210) είναι:

- Η άμεση σύνδεση των σπουδών- της θεωρίας- με τις κοινωνικές ανάγκες, η μεταφορά της θεωρίας στην πράξη και η επαφή με τις πραγματικές συνθήκες εργασίας του κοινωνικού λειτουργού.
- Η εμπέδωση των αρχών, των εννοιών και των γνώσεων της κοινωνικής εργασίας.
- Η αναγνώριση των κριτηρίων επιλογής μεταξύ των μεθόδων άσκησης της κοινωνικής εργασίας.
- Η παροχή αιτιών ερεθισμάτων για το εύρος και την πολυπλοκότητα των ανθρωπίνων προβλημάτων, τον τρόπο που φθάνουν σε μια κοινωνική υπηρεσία, τη συχνότητα των κοινωνικών προβλημάτων, τα κενά και τις επικαλύψεις στην αντιμετώπισή τους.
- Η καλλιέργεια των απαραίτητων για το επάγγελμα του κοινωνικού λειτουργού δεξιοτήτων για επαφή, επικοινωνία και συνεργασία με τον εξυπηρετούμενο και κυρίως των δεξιοτήτων για δημιουργία αποδοτικής επαγγελματικής σχέσης.
- Η διάκριση και η ιεράρχηση των στόχων της παρέμβασης και της δράσης του κοινωνικού λειτουργού.
- Η ανάπτυξη της πρωτοβουλίας, της αυτογνωσίας και της επαγγελματικής ευθύνης του ασκούμενου.
- Η ισχύς και η εφαρμογή των κανόνων δεοντολογίας στο πλαίσιο της επαγγελματικής σχέσης κοινωνικού λειτουργού- εξυπηρετούμενου και της συνεργασίας του με τις άλλες ειδικότητες.

Η εποπτεία πρακτικής άσκησης αποτελεί βασική μέθοδο εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία. Με τον όρο *‘Εποπτεία Πρακτικής Άσκησης’* αναφερόμαστε στην επίβλεψη, υποστήριξη και καθοδήγηση του ασκούμενου φοιτητή για να εφαρμόσει στα πλαίσια μιας κοινωνικής υπηρεσίας-κοινωνικής οργάνωσης τις αρχές και μεθοδολογία της Κοινωνικής Εργασίας και να αξιολογήσει τα αποτελέσματα της παρέμβασης του. Η εποπτεία μπορεί να είναι ομαδική ή ατομική. Η *ομαδική εποπτεία* πραγματοποιείται σε ομάδες φοιτητών που ασκούνται στην ίδια ή σε απόλυτα συναφείς υπηρεσίες. Μέσω της δυναμικής διαδικασίας της ομαδικής εποπτείας και της καθοδήγησης του επόπτη ο ασκούμενος φοιτητής αποκτά γνώσεις και δεξιότητες εφαρμογής της Κοινωνικής Εργασίας, δυνατότητα σχεδιασμού, ανάλυσης και

αξιολόγησης του έργου που έχει αναλάβει να φέρει εις πέρας, ενώ προετοιμάζεται για τα επόμενα βήματα της παρέμβασης του. Παράλληλα με τα παραπάνω οι φοιτητές ενθαρρύνονται στη σταδιακή *απόκτηση αυτογνωσίας* αναγνωρίζοντας τη σημασία των προσωπικών στάσεων-αντιλήψεων-προκαταλήψεων στη διαμόρφωση της συμπεριφοράς τους. Μέσω της βιωματικής εμπειρίας της ομαδικής εποπτείας οι φοιτητές τροποποιούν στάσεις και προκαταλήψεις με αποτέλεσμα τη βελτίωση της ικανότητας για επικοινωνία και την διαμόρφωση επαγγελματικής στάσης (πρόγραμμα σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Κρήτης, 2007).

Ο επόπτης/επόπτρια διαχειρίζεται την ένταση και το άγχος του φοιτητή, βοηθά στη σύνδεση θεωρίας-πράξης, καθοδηγεί, αναγνωρίζει τις επιτυχείς παρεμβάσεις, επισημαίνει τις αδυναμίες, υποστηρίζει τους φοιτητές για να ξεπερνούν τις αδυναμίες και τους ενθαρρύνει στην απόκτηση δεξιοτήτων εφαρμογής κοινωνικής εργασίας και αυτογνωσίας (που είναι προϋπόθεση για την απόκτηση επαγγελματικής στάσης) (πρόγραμμα σπουδών Τμήματος Κοιν. Εργασίας ΤΕΙ Κρήτης, 2007).

3.3 Ιστορική εξέλιξη της εκπαίδευσης της Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα.

Η εκπαίδευση της Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα ακολούθησε τα πρότυπα της Αμερικανικής εκπαίδευσης, καθώς οι πρώτες καθηγήτριες είχαν εκπαιδευτεί στις Η.Π.Α.. Η εκπαίδευση στην Ελλάδα αρχικά αναπτύχθηκε από πρωτοβουλία ορισμένων κοινωφελών οργανώσεων που ίδρυσαν τις πρώτες Σχολές Κοινωνικής Πρόνοιας υπό την Εποπτεία του Υπουργείου Πρόνοιας (Καλλινικάκη, 1998).

Το 1937 λειτούργησε για πρώτη φορά στην Αθήνα, η Ελεύθερη Σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας, η οποία διέκοψε την λειτουργία της 2 χρόνια αργότερα. Μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τον Εμφύλιο που ακολούθησε, η χώρα μας αντιμετώπιζε μια σειρά από μεγάλα και σοβαρά προβλήματα. Οι διάφορες οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες που διαμορφώθηκαν μετά από αυτές τις ιστορικές συγκυρίες καθιστούσαν απαραίτητη τη βοήθεια από άτομα και οργανώσεις που γνώριζαν πως πρέπει να αντιμετωπίζονται συνθήκες κρίσεως. Έτσι, ξένες και Ελληνικές Οργανώσεις, καθώς και κάποια τμήματα του κράτους ανέλαβαν δράση για να μπορέσουν να καλύψουν τις τεράστιες ανάγκες των πολιτών. Οι ανάγκες που έπρεπε να καλυφθούν ήταν τόσο υλικές όσο και κοινωνικές, καθώς μετά από τέτοια ιστορικά γεγονότα ο κόσμος δεν είναι εξαθλιωμένος μόνο υλικά αλλά και

συναισθηματικά- κοινωνικά. Στην προσπάθεια για κάλυψη των αναγκών σημαντική βοήθεια προσέφεραν εθελοντές Κοινωνικοί Λειτουργοί που είχαν εκπαιδευθεί στο εξωτερικό (Καλλινικάκη, 1998).

Καθώς υπήρχε μεγάλη ανάγκη για εκπαιδευμένα στελέχη κοινωνικής πρόνοιας, το 1945 άρχισε τη λειτουργία της η Σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας του Αμερικανικού Κολεγίου Θηλέων (Pierce College), ενώ το 1948 λειτούργησε και η Σχολή Κοινωνικών Λειτουργών της Χριστιανικής Ένωσης Νεανίδων (Χ.Ε.Ν.). Το 1945 άρχισε η λειτουργία της Σχολής Κοινωνικής Πρόνοιας του Βασιλικού Εθνικού Ιδρύματος (Β.Ε.Ι.), η οποία λειτούργησε έως το 1963. Το 1957 ιδρύθηκε η Σχολή Διακονισσών από την Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδας. Τα πρώτα χρόνια λειτούργησε μόνο για γυναίκες αποφοίτους ανωτάτων σχολών, ενώ από το 1963 έκανε δεκτούς απόφοιτους δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Καλλινικάκη, 1998).

Το 1959 έγινε η νομοθετική κατοχύρωση του θεσμού των Κοινωνικών Λειτουργών με το Νομοθετικό Διάταγμα 4018 «Περί του θεσμού των Κοινωνικών Λειτουργών» (Φ.Ε.Κ. 247/12.11.1959), που αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα για την ανάπτυξη της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία. Το 1960 ιδρύθηκε Σχολή Κοινωνικής Εργασίας από την Εταιρεία Προστασία Ανηλίκων Παιδών (Ε.Π.Α.Π). Η Σχολή αυτή μαζί με τη Σχολή της ΧΕΝ και τη Σχολή Αποστολικής Διακονίας λειτούργησαν έως το 1985 ως Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου υπό την εποπτεία και επιχορήγηση του Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών. Το 1962 συντάχθηκε το Βασιλικό Διάταγμα 319/62 «Περί εκπαίδευσης των Κοινωνικών Λειτουργών» βάσει του οποίου η εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία μπορούσε να παρέχεται μόνο από κρατικούς φορείς (Καλλινικάκη, 1998).

Το 1973 το Υπουργείο Παιδείας για πρώτη φορά αναλαμβάνει την ευθύνη εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία, καθώς στο πλαίσιο των Κέντρων Ανώτερης Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΚΑ.Τ.Ε.Ε.) άρχισαν τη λειτουργία τους δυο Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας στο Ηράκλειο Κρήτης και στην Πάτρα. Το 1984 ιδρύθηκε το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας στην Αθήνα, ενώ όλες οι Σχολές Κοινωνικής Εργασίας που λειτουργούσαν ως Ν.Π.Ι.Δ ενσωματώθηκαν στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΚΑΤΕΕ Αθήνας με αποτέλεσμα η εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία να παρέχεται μόνο από το κράτος. Δηλαδή από το 1985 έως το 1996 η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία είναι κρατική και παρέχεται μόνο μέσω των ΚΑΤΕΕ, τα οποία στη συνέχεια μετεξελίχθηκαν σε Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ), παρέχοντας τριτοβάθμια τεχνολογική εκπαίδευση (Papadaki E. & Papadaki V., 2005).

Τη δεκαετία του 90 συμβαίνουν γεγονότα που επηρεάζουν θετικά την εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία. Το ακαδημαϊκό έτος 1996-1997 άρχισε τη λειτουργία του το Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου (Π.Δ.304/21.9.1994, Φ.Ε.Κ.163, τεύχος Α) με κατεύθυνσεις: α) Κοινωνικής Εργασίας και β) Κοινωνικής Διοίκησης & Κοινωνικής Πολιτικής. Στο τέλος της δεκαετίας του 90 γίνεται συστηματική προσπάθεια αναβάθμισης της παρεχόμενης μέσω των ΤΕΙ εκπαίδευσης (αλλαγή προγραμμάτων σπουδών, αναβάθμιση προσόντων εκπαιδευτικού προσωπικού, αύξηση της διάρκειας σπουδών σε 8 εξάμηνα κ.λ). Επίσης με το νόμο 2327/1995 για πρώτη φορά οι απόφοιτοι των ΤΕΙ έχουν δικαίωμα να παρακολουθήσουν μεταπτυχιακά προγράμματα που πραγματοποιούνται στη χώρα μας (Papadaki E. & Papadaki V., 2005).

Κατά συνέπεια σήμερα στη χώρα μας παρέχεται εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία μέσω των τριών Τμημάτων Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ (στην Αθήνα, στην Πάτρα και στο Ηράκλειο της Κρήτης) και του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου (κατεύθυνση Κοινωνική Εργασία). Με το προεδρικό διάταγμα 2817/2000 διασαφηνίστηκε ότι η Τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελείται από δύο παράλληλους τομείς: τον πανεπιστημιακό και τον τεχνολογικό. Με αυτό τον τρόπο διασαφηνίστηκε ότι τα πτυχία των ΤΕΙ είναι ισότιμα με τα πτυχία των πανεπιστημίων. Τέλος μέσω του νόμου 2916/2001 αναφέρεται ότι «η ανώτατη εκπαίδευση αποτελείται από δύο παράλληλους τομείς: α) τον πανεπιστημιακό και β) τον τεχνολογικό». *Υπήρξε δηλαδή μετάβαση από την ιδιωτική στην παρεχόμενη από το κράτος εκπαίδευση, από την μετα-δευτεροβάθμια αλλά μη τριτοβάθμια εκπαίδευση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και από την παρεχόμενη μόνο μέσω των ΤΕΙ εκπαίδευση στην παρεχόμενη μέσω των ΤΕΙ και του Πανεπιστημίου εκπαίδευση* (Papadaki E. & Papadaki V., 2005). Επίσης με τον νόμο 3549/2007 για πρώτη φορά ένα ενιαίο νομοσχέδιο που αφορά στην «Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων» περιλαμβάνει διατάξεις που αφορούν ΤΕΙ και Πανεπιστήμιο.

Οι βασικοί σταθμοί στη εκπαίδευση της Κοινωνικής Εργασίας στη χώρα

μας φαίνονται στον πίνακα που ακολουθεί:

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	
1945	Το κολλέγιο Pierce ιδρύει στην Αθήνα την πρώτη ιδιωτική Σχολή Κοινωνικής Εργασίας
1945-1972	Η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία παρέχεται μόνο από μετά - δευτεροβάθμιες ιδιωτικές Σχολές Κοινωνικής Εργασίας
1973-1983	Η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία παρέχεται από ιδιωτικές σχολές και από το κράτος. Δύο Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας ιδρύονται σε Πάτρα και Κρήτη το 1973 στο πλαίσιο των Κ.Α.Τ.Ε. (Κέντρα Ανώτερης Τεχνολογικής Εκπαίδευσης). Τα Κ.Α.Τ.Ε. παρέχουν μετά-δευτεροβάθμια, δεν παρέχουν τριτοβάθμια. εκπαίδευση
1984-1995	Όλες οι ιδιωτικές Σχολές Κοινωνικής Εργασίας που ήταν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας ενσωματώνονται στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι. Αθήνας (1984). Η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία παρέχεται μόνο από το κράτος μέσω των τριών Τμημάτων Κοινωνικής Εργασίας των Τ.Ε.Ι. (Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα) στην Κρήτη, Πάτρα και την Αθήνα. Τα Τ.Ε.Ι παρέχουν τριτοβάθμια εκπαίδευση.
1995	Η διάρκεια των σπουδών στα Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας των Τ.Ε.Ι. αυξάνεται σε 8 εξάμηνα. Οι πτυχιούχοι Τ.Ε.Ι αποκτούν το δικαίωμα να παρακολουθούν μεταπτυχιακά προγράμματα που πραγματοποιούνται στην Ελλάδα.
1996 έως σήμερα	Η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία είναι τριτοβάθμια εκπαίδευση που παρέχεται μέσω των τριών Τμημάτων Κοινωνικής Εργασίας των Τ.Ε.Ι. και του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης (κατεύθυνση κοινωνική εργασία) του Πανεπιστημίου της Θράκης (1996).

Πηγή: Papadaki E. & Papadaki V (2005)

3.4 Παράγοντες που επηρέασαν την εξέλιξη της εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία στην Ελλάδα.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω οι διάφορες οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες που διαμορφώθηκαν μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο και τον εμφύλιο που ακολούθησε καθιστούσαν απαραίτητη τη δημιουργία εκπαιδευμένων στελεχών κοινωνικής πρόνοιας και κατά συνέπεια συνέβαλαν στην εμφάνιση της κοινωνικής εργασίας στη χώρα μας.

Οι Papadaki E. & Papadaki V. (2005: 218-219) σε μελέτη τους για την εκπαίδευση της Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα αναφέρουν τα παρακάτω σε σχέση με τους παράγοντες που επηρέασαν την ανάπτυξη αρνητικά ή θετικά την

ανάπτυξη της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία. «Η ανάπτυξη της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία συνδέεται με την ανάπτυξη της κοινωνικής πρόνοιας. Το είδος της κοινωνικής πρόνοιας που επικρατεί σε μία χώρα επηρεάζει τον επαγγελματικό ρόλο του κοινωνικού λειτουργού και την εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία».

«Στην Ελλάδα παρά την αύξηση στις δημόσιες δαπάνες για τα κοινωνικά προγράμματα, το κράτος πρόνοιας έχει αναπτυχθεί σε περιορισμένο βαθμό συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Τα άτυπα δίκτυα φροντίδας (κυρίως η οικογένεια) έχουν την κύρια ευθύνη για την παροχή φροντίδας. Τα ανεπίσημα δίκτυα φροντίδας συμπληρώνουν το επίσημο δίκτυο κοινωνικών υπηρεσιών. Το συγκεντρωτικό μοντέλο πρόνοιας επικρατεί. Αν και η κεντρική κυβέρνηση μεταβίβασε κάποιες αρμοδιότητες σχετικές με τα κοινωνικά θέματα στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής παραμένει περιορισμένος. Τα κοινωνικά προγράμματα βασίζονται σε ανεπαρκή και αποσπασματικό σχεδιασμό για να αντιμετωπίσουν τις ακραίες προβληματικές περιπτώσεις. Ο σχεδιασμός προγραμμάτων δεν βασίζεται σε έρευνα για τις κοινωνικές ανάγκες, ιεράρχηση των κοινωνικών αναγκών, αξιολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών και επαναπροσδιορισμό των στόχων».

«Αυτά τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής πρόνοιας ασκούν επίδραση στον επαγγελματικό ρόλο των κοινωνικών λειτουργών. Η συντριπτική πλειοψηφία των κοινωνικών λειτουργών εργάζεται μόνο στην εφαρμογή των προγραμμάτων, δεν συμμετέχουν στον σχεδιασμό και στην αξιολόγηση των κοινωνικών προγραμμάτων. Η κοινωνική εργασία συχνά ασκείται σε γραφειοκρατικές οργανώσεις όπου υπάρχει ιεραρχικό μοντέλο επικοινωνίας. Οι κοινωνικοί λειτουργοί συνήθως δεν κατέχουν ανώτερες διοικητικές θέσεις, υπόκεινται στον έλεγχο της διοίκησης και έχουν περιορισμένο έλεγχο στις δραστηριότητες τους. Δεδομένου ότι δεν έχει υπάρξει καμία συστηματική προσπάθεια να αναβαθμιστεί η κοινωνική πρόνοια, δεν υπήρξε καμία ανάγκη πρόσληψης ειδικευμένου προσωπικού κοινωνικής εργασίας (επαγγελματίες κοινωνικού σχεδιασμού, εμπειρογνώμονες κοινωνικής έρευνας κ.λ.) στα προγράμματα πρόνοιας, υπήρξε μόνο ανάγκη για πρόσληψη κοινωνικών λειτουργών στελεχών εφαρμογής που είχαν αποφοιτήσει από τα Τ.Ε.Ι. Επομένως, η ανάπτυξη των μεταπτυχιακών σπουδών ή της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία δεν ήταν απαραίτητη»

«Η συστηματική προσπάθεια για αναβάθμιση της εκπαίδευσης της κοινωνικής εργασίας ειδικά μετά το 1995 δεν συνέβη επειδή το κράτος αναγνώρισε ότι υπήρχε ανάγκη για εξειδικευμένο προσωπικό κοινωνικής εργασίας που θα συνέβαλλε στην αναβάθμιση της κοινωνικής πρόνοιας. Η αναβάθμιση της εκπαίδευσης της κοινωνικής εργασίας συνέβη επειδή έγινε γενικότερη αναβάθμιση της ανώτατης εκπαίδευσης *λόγω της ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση*». Η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (1981) είχε θετική επίδραση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς χρηματοδοτήθηκαν προγράμματα από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Ξεκίνησε μια προσπάθεια αναβάθμισης των ΤΕΙ με συνέπεια την βελτίωση της παρεχόμενης μέσω των ΤΕΙ εκπαίδευσης στην Κοινωνικής Εργασίας. Αναπτύχθηκαν προγράμματα που αφορούσαν στην ανταλλαγή φοιτητών με ευρωπαϊκά πανεπιστήμια, στην αναβάθμιση των προγραμμάτων σπουδών, στην αναβάθμιση της πρακτικής άσκησης, στην αγορά εξοπλισμού και εκπαιδευτικού υλικού καθώς και στην αναβάθμιση των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών (Papadaki E. & Papadaki V., 2005:219).

Η αναβάθμιση της εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία οφειλόταν επίσης στην πολιτική του Υπουργείου Παιδείας να αυξήσει τις διαθέσιμες θέσεις στην ανώτατη εκπαίδευση. Το 1996 με την αύξηση των διαθέσιμων θέσεων στην ανώτατη εκπαίδευση ιδρύθηκε το Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης στην Κομοτηνή (ακαδημαϊκό έτος 1996-1997), μετά από πολυετή προσπάθεια του Συνδέσμου Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδος (Σ.Κ.Λ.Ε). Με αυτό τον τρόπο πέρα από τα ΤΕΙ άρχισε να παρέχεται εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία και μέσω του πανεπιστημίου (Papadaki E. & Papadaki V., 2005).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1 Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ (ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΡΑΚΗΣ)

Το 1989 προωθήθηκε στο Συμβούλιο Ανώτατης Παιδείας (ΣΑΠ) σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος για την Ίδρυση Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης με έδρα την πόλη της Κομοτηνής, το οποίο εγκρίθηκε με το Προεδρικό Διάταγμα 304/94. Η ίδρυση του νέου Τμήματος φιλοδοξούσε να καλύψει το τότε υπάρχον κενό στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση στους τομείς της Κοινωνικής Εργασίας και της Κοινωνικής Πολιτικής/Διοίκησης. Είναι το μοναδικό τμήμα που παρέχει πανεπιστημιακή εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία στην Ελλάδα. Το Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης λειτούργησε για πρώτη φορά το ακαδημαϊκό έτος 1996- 1997 (οδηγός σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης, 2005)

➤ Αποστολή Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης

Σύμφωνα με το ιδρυτικό Προεδρικό Διάταγμα 34/1994, το τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης έχει ως αποστολή:

- Να καλλιεργεί και να προάγει την επιστήμη της κοινωνικής διοίκησης, της κοινωνικής πολιτικής και της κοινωνικής εργασίας, με την ακαδημαϊκή και την εφαρμοσμένη διδασκαλία και έρευνα.
- Να παρέχει στους πτυχιούχους τα απαραίτητα εφόδια που θα εξασφαλίσουν την άρτια κατάρτισή τους για την επιστημονική και επαγγελματική τους σταδιοδρομία.
- Να συμβάλλει στην εμπέδωση του αισθήματος κοινωνικής αλληλεγγύης και στη βελτίωση του επιπέδου των παρεχόμενων κοινωνικών υπηρεσιών.
- Να καταρτίζει στελέχη διοίκησης και προγραμματισμού με προσανατολισμό την κοινωνική διοίκηση και την κοινωνική εργασία ικανά να σχεδιάζουν, να εφαρμόζουν και να αξιολογούν προγράμματα κοινωνικής πολιτικής (οδηγός σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης, 2005:13)

➤ **Στόχος προγράμματος σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης**

Σύμφωνα με τον οδηγό σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης (2005: 23) οι κύριοι στόχοι του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης είναι:

- Η μελέτη της κοινωνικής προστασίας μέσα από ένα ευρύ φάσμα θεωρητικών προσεγγίσεων και προοπτικών ανάπτυξης της.
- Ένας ισχυρός διεπιστημονικός προσανατολισμός.
- Η μελέτη των κοινωνικών μεταρρυθμίσεων στο ευρωπαϊκό επίπεδο.
- Η ανάλυση των ζητημάτων κοινωνικής πολιτικής σε ένα ευρύ πολύ-πολιτισμικό περιβάλλον.
- Η απόκτηση από τους φοιτητές επιστημονικής παιδείας και δεξιότητες που απαιτούνται για την επιτυχή άσκηση του επαγγέλματος του ειδικού στην κοινωνική πολιτική /διοίκηση, καθώς και του κοινωνικού λειτουργού.

➤ **Βασική δομή σπουδών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης**

Η ελάχιστη διάρκεια φοίτησης για τη λήψη του πτυχίου ορίζεται σε οκτώ εξάμηνα. Κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων ετών οι φοιτητές διδάσκονται υποχρεωτικά μαθήματα κορμού. Με την έναρξη του 3^{ου} έτους σπουδών οι φοιτητές επιλέγουν μία από τις δύο κατευθύνσεις (Κοινωνικής Πολιτικής ή Κοινωνικής Εργασίας). Τα μαθήματα τα οποία διδάσκονται κατά τη διάρκεια της φοίτησης τους κατανέμονται σε τρεις κατηγορίες:

- Στα υποχρεωτικά μαθήματα κορμού (που είναι κοινά και για τις δυο κατευθύνσεις).
- Στα υποχρεωτικά μαθήματα κατεύθυνσης
- Στα υποχρεωτικά μαθήματα επιλογής (που είναι κοινά και για τις δυο κατευθύνσεις).

Τα μαθήματα που είναι υποχρεωτικά για την μια κατεύθυνση μπορούν να επιλέγονται ως υποχρεωτικά επιλογής από όσους φοιτητές και φοιτήτριες ακολουθούν την άλλη κατεύθυνση.

Στην κατεύθυνση της Κοινωνικής Εργασίας η Πρακτική Άσκηση στις εφαρμογές και στην έρευνα της Κοινωνικής Εργασίας διαρκεί 4 εξάμηνα (Ε, ΣΤ, Ζ, και Η). Η πρακτική άσκηση συνοδεύεται από εποπτεία, η οποία διαρκεί μια διδακτική ώρα την εβδομάδα (οδηγός σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης, 2005:23-27).

Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης (www.socadm.duth.gr, 28/12/07) η Πρακτική Άσκηση αναπτύσσεται σε επιλεγμένες κοινωνικές υπηρεσίες ή σε προγράμματα Νομικών Προσώπων Δημοσίου ή Ιδιωτικού Δικαίου, των Οργανισμών Α΄ και Β΄ βαθμού Αυτοδιοίκησης, σε εθελοντικές, μη κυβερνητικές οργανώσεις και σε πιλοτικά προγράμματα και υπηρεσίες που αναπτύσσει το ίδιο το Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης ή το Εργαστήριο Κοινωνικής Κοινοτικής Εργασίας και Συμβουλευτικής. Οι ασκούμενοι εκπαιδεύονται στις εφαρμογές της Κοινωνικής Εργασίας με την επίβλεψη και υποστήριξη των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών (οι οποίοι αναλαμβάνουν το ρόλο του εκπαιδευτή), καθώς και με την καθοδήγηση και εποπτεία από μέλη ΔΕΠ και επιστημονικούς συνεργάτες του Τμήματος.

Η Πρακτική Άσκηση στοχεύει:

- Στην ειδίκευση των ασκούμενων στη Γενική-Διαμεθοδική Κοινωνική Εργασία, στην Κοινωνική Έρευνα και στον Κοινωνικό Σχεδιασμό.
- Στην απόκτηση δεξιοτήτων και την εξοικείωση με τεχνικές παρέμβασης, απαραίτητες για την άσκηση της Γενικής Κοινωνικής Εργασίας σε όλους τους τομείς εφαρμογής της (Γενική και Ειδική Εκπαίδευση, Υγεία-Ψυχική Υγεία, Κοινωνική Πρόνοια, Ασφάλιση, Δικαιοσύνη, Τοπική και Κοινοτική ανάπτυξη κ.α.) ανεξάρτητα από τα χαρακτηριστικά των εξυπηρετούμενων (άτομα, οικογένειες, μικρές ή μεγάλες ομάδες και κοινότητες ή οργανισμοί) και από τη φύση των κοινωνικών προβλημάτων που αυτοί αντιμετωπίζουν.

Κύριοι στόχοι της Πρακτικής Άσκησης είναι:

- Η εξοικείωση των ασκούμενων με τις εφαρμογές της θεωρίας της κοινωνικής εργασίας στην πράξη και η επαφή τους με τις πραγματικές συνθήκες εργασίας των κοινωνικών λειτουργών.
- Η εμπάθυνση στις ειδικές γνώσεις που απαιτούνται από το αντικείμενο και τις λειτουργίες μιας κοινωνικής υπηρεσίας, τις ομάδες στόχου/ εξυπηρετούμενων και τις ειδικότητες που τις στελεχώνουν (διεπιστημονική συνεργασία).
- Η εμπέδωση των αρχών, των εννοιών, των γνώσεων και των στόχων της κοινωνικής εργασίας και η αναγνώριση των κριτηρίων επιλογής μεταξύ των προτύπων άσκησης της.

- Η πρόσληψη απτών ερεθισμάτων σχετικά με το εύρος και την πολυπλοκότητα των κοινωνικών προβλημάτων, τον τρόπο με τον οποίο φθάνουν σε μια κοινωνική υπηρεσία και σχετικά με την υποδοχή και τις διαδικασίες που ακολουθούνται στην αντιμετώπιση τους.
- Η απόκτηση των απαραίτητων δεξιοτήτων για επαφή, επικοινωνία, συνεργασία και σύναψη επαγγελματικής σχέσης με τους εξυπηρετούμενους, και
- Η εκ μέρους των ασκούμενων ανάπτυξη πρωτοβουλίας, αυτογνωσίας και επαγγελματικής ευθύνης.

Οι στόχοι της Πρακτικής Άσκησης και οι προσδοκίες από κάθε ασκούμενο εξειδικεύονται και διαβαθμίζονται ανάλογα με το επίπεδο (εξάμηνο) των σπουδών του. Το πρόγραμμα αναπτύσσεται σε επτά πεδία άσκησης της κοινωνικής εργασίας, τα εξής:

- Εκπαίδευση - ειδική αγωγή
- Κοινωνική φροντίδα (παιδική προστασία, αναπηρία, ηλικιωμένοι)
- Παραβατικότητα - εγκληματικότητα
- Υγεία
- Ψυχική υγεία και εξαρτήσεις
- Κοινοτική ανάπτυξη και διαπολιτισμικές σχέσεις
- Απασχόληση, κατάρτιση και κοινωνική ένταξη.

➤ Πρόγραμμα σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης

	Θεωρία	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Π.Μ
Α΄ ΕΞΑΜΗΝΟ					
1.Εισαγωγή στην Κοινωνική Πολιτική και Διοίκηση	3		3		3
2.Εισαγωγή στη Θεωρία και Πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας	3		3		3
3.Οργάνωση και Δυναμική της Κοινωνίας	3		3		3
4.Εισαγωγή στην Οικονομική Θεωρία και Πολιτική Ι (Οικονομική Ανάλυση Ι)	3		3		3
5. Εισαγωγή στο Δημόσιο Δίκαιο	3		3		3
6.Ιστορία των Μορφών Κοινωνικής Πρόνοιας και Κοινωνικής Πολιτικής	3		3		3
ΣΥΝΟΛΟ	18		18		18

	Θεωρία	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Π.Μ
Β΄ ΕΞΑΜΗΝΟ					
1.Εισαγωγή στην Οικονομική Θεωρία και Πολιτική ΙΙ (Οικονομική Ανάλυση ΙΙ)	3		3		3
2.Εισαγωγή στις Μεθόδους της Κοινωνικής Έρευνας	3		3		3
3.Οργάνωση και Λειτουργία του Κράτους (Συνταγματικό Δίκαιο Ι)	3		3		3
4.Εγκληματολογία και Αντεγκληματική Πολιτική	3		3		3
5.Το Θεσμικό πλαίσιο της Κοινωνικής Προστασίας	3		3		3
ΣΥΝΟΛΟ	15		15		15

	Θεωρία	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Π.Μ
Γ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ					
1. Κοινωνική Στατιστική	3		3		3
2.Οργάνωση και Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης	3		3		3
3. Η Οργάνωση της Δημόσιας Διοίκησης (Διοικητικό Δίκαιο Ι)	3		3		3
4.Εκτίμηση Αναγκών και Μέθοδοι Ποιοτικής Έρευνας	3		3		3
5.Θεωρίες Κοινωνικής Μεταβολής και Κοινωνικής Ανάπτυξης	3		3		3
ΣΥΝΟΛΟ	15		15		15

Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Π.Μ
1. Δημόσια Οικονομική Ι	3		3		3
2. Ανάλυση της Κοινωνικής Πολιτικής Ι: Σχεδιασμός, Εφαρμογή, Έλεγχος, Αξιολόγηση	3		3		3
3. Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική	3		3		3
4. Συγκριτική Κοινωνική Πολιτική	3		3		3
5. Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα (Συνταγματικό Δίκαιο ΙΙ)	3		3		3
6. Κοινοτική Εργασία	3		3		3
7. Κοινωνική και Οικονομική Ιστορία της Ελλάδας	3		3		3
ΣΥΝΟΛΟ	21		21		21

Ε' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Π.Μ
Κατεύθυνση Κοινωνικής Πολιτικής					
1. Ανάλυση της Κοινωνικής Πολιτικής ΙΙ: Αξιολόγηση Προγραμμάτων	3		3		3
2. Δίκαιο Κοινωνικής Ασφάλειας	3		3		3
3. Συστήματα Κοινωνικής Ασφάλειας	3		3		3
4. Ο Έλεγχος της Δημόσιας Διοίκησης (Διοικητικό Δίκαιο ΙΙ)	3		3		3
5. Πολιτική Υγείας	3		3		3
ΣΥΝΟΛΟ	15		15		15
Κατεύθυνση Κοινωνικής Εργασίας					
1. Δίκαιο και Παραβατικότητα Ανηλίκων	3		3		3
2. Κοινωνική Εργασία σε Πολυπολιτισμικές Κοινωνίες	3		3		3
3. Η Διαγνωστική Εκτίμηση στην Κοινωνική Εργασία	3		3		3
4. Πρακτική Άσκηση Ι- Εποπτεία Π.Α.	1	18	19		3
ΣΥΝΟΛΟ	10	18	28		12

Στ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Π.Μ
Κατεύθυνση Κοινωνικής Πολιτικής					
1. Κοινωνική Δημογραφία	3		3		3
2. Σοφρονιστικό Σύστημα και Κοινωνική Πολιτική	3		3		3
3. Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική	3		3		3
4. Η Κινητικότητα του Ανθρώπινου Δυναμικού στον Ευρωπαϊκό χώρο	3		3		3
ΣΥΝΟΛΟ	12		12		12
Κατεύθυνση Κοινωνικής Εργασίας					
1. Κοινωνική Εργασία στο χώρο της Υγείας	3		3		3
2. Κοινοτική Εργασία και Μειονότητες	3		3		3
3. Συγκριτική Κοινωνική Εργασία	3		3		3
4. Κοινωνική Εργασία με Ομάδες	3		3		3
5. Κοινωνική Φροντίδα Οικογένειας- Παιδιού	3		3		3
6. Πρακτική Άσκηση ΙΙ-Εποπτεία Π.Α.	1	18	19		4
ΣΥΝΟΛΟ	16	18	34		19

Ζ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Π.Μ
Κατεύθυνση Κοινωνικής Πολιτικής					
1. Οργάνωση και Διοίκηση κοινωνικών Υπηρεσιών	3		3		3
2. Οικονομικά της Κοινωνικής Πρόνοιας	3		3		3
3. Μ.Κ.Ο και Κοινωνική Πολιτική	3		3		3
ΣΥΝΟΛΟ	9		9		9
Κατεύθυνση Κοινωνικής Εργασίας					
1. Κλινική Κοινωνική Εργασία	3		3		3
2. Οργάνωση και Διοίκηση Κοινωνικών Υπηρεσιών	3		3		3
3. Ψυχοπαθολογία	3		3		3
4. Πρακτική Άσκηση III- Εποπτεία Π.Α	1	18	19		4
ΣΥΝΟΛΟ	10	18	28		13

Η' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Π.Μ
Κατεύθυνση Κοινωνικής Πολιτικής					
1. Κοινωνικός Αποκλεισμός και Πολιτικές Κοινωνικής Ενσωμάτωσης	3		3		3
2. Αγορές Εργασίας και Πολιτική Απασχόλησης	3		3		3
3. Περιβαλλοντική Πολιτική	3		3		3
ΣΥΝΟΛΟ	9		9		9
Κατεύθυνση Κοινωνικής Εργασίας					
1. Κοινωνική Ψυχολογία	3		3		3
2. Κοινωνική Εργασία με Άτομα με Ειδικές Ανάγκες	3		3		3
3. Πρακτική Άσκηση IV- Εποπτεία Π.Α.	1	18	19		4
ΣΥΝΟΛΟ	7	18	25		10

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ	Θεωρία	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Π.Μ
1. Οικογένεια, Φύλο και Κοινωνική Πολιτική	3		3		3
2. Κοινωνικά Κινήματα	3		3		3
3. Κοινωνιολογία της Αποκλίνουσας συμπεριφοράς	3		3		3
4. Μετανάστευση, Ρατσισμός, Ξενοφοβία	3		3		3
5. Εξελικτική Ψυχολογία	3		3		3
6. Οργάνωση και Διοίκηση των Υπηρεσιών Υγείας	3		3		3
7. Συγκριτική Ανάλυση Συστημάτων υγειονομικής Περίθαλψης	3		3		3
8. Σεμινάριο: Αστυνομία- Αστυνόμευση και Αστυνομική Συνεργασία	3		3		3
9. Μεθοδολογία Κοινωνικής Εργασίας	3		3		3
10. Κοινωνική Εργασία στις Εξαρτήσεις	3		3		3
11. Δεοντολογία Κοινωνικών Επιστημών	3		3		3
12. Σύγχρονες Τεχνολογίες και Δίκτυα Κοινωνικών Υπηρεσιών	3		3		3
13. Ιστορία Κοινωνιολογικών Θεωριών	3		3		3
14. Οικονομία της Υγείας	3		3		3
15. Κοινωνική Στατιστική II	3		3		3

16.Κοινωνία της Πληροφορίας και Προστασία του Ατόμου	3		3		3
17.Αυτοδιοίκηση και Κοινωνική Πολιτική	3		3		3
18. Στατιστική Ανάλυση	3		3		3
19.Ψυχολογία της Επικοινωνίας	3		3		3
20.Η Τέχνη στην Πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας	3		3		3
21. Διαπολιτισμική Ψυχολογία	3		3		3
22. Συμβουλευτική	3		3		3

Οι τελειόφοιτοι φοιτητές (Ζ & Η εξαμήνου) έχουν τη δυνατότητα εκπόνησης πτυχιακής εργασίας. Η Πτυχιακή Εργασία είναι προαιρετική, αντικαθιστά δυο υποχρεωτικά κατ' επιλογήν μαθήματα και ισοδυναμεί με 6 Δ.Μ. Για την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας, έκτασης 8.000- 10.000 λέξεις ο ενδιαφερόμενος φοιτητής οφείλει να έχει προσβάσιμο βαθμό σε τουλάχιστον 4 από τα υποχρεωτικά μαθήματα του Ε' εξαμήνου και να έρθει σε συνεννόηση με μέλος ΔΕΠ του Τμήματος, το οποίο θα έχει τη γνωστική συνάφεια και θα αποδεχθεί να επιβλέψει την εκπόνηση της εργασίας.

➤ **Τα επαγγελματικά δικαιώματα των πτυχιούχων Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης**

Οι επαγγελματικές δυνατότητες των αποφοίτων του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης αφορούν σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, όπως:

- Η διοίκηση των κοινωνικών υπηρεσιών
- Η ανάπτυξη, εφαρμογή και αξιολόγηση προγραμμάτων κοινωνικής πολιτικής
- Η διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας σε ζητήματα εκτίμησης γενικών και εξειδικευμένων κοινωνικών αναγκών (πληθυσμιακών ομάδων ή κοινοτήτων) και κοινωνικής παρέμβασης
- Όλοι οι τομείς ανάπτυξης της γενικής και κλινικής πρακτικής και της έρευνας της κοινωνικής εργασίας (οδηγός σπουδών τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης 2005:18).

Ειδικότερα οι απόφοιτοι του Τμήματος μπορούν να απασχοληθούν:

1. Σε διάφορες βαθμίδες της διοίκησης κοινωνικών υπηρεσιών (του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα) σε τομείς όπως η κοινωνική ασφάλεια, η αγορά εργασίας και η καταπολέμηση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού, η κοινωνική πρόνοια, η υγεία, η ψυχική υγεία, η ειδική εκπαίδευση, η στεγαστική πολιτική και η προστασία το περιβάλλοντος.

2. Σε επιτελικές θέσεις χάραξης κοινωνικής πολιτικής, σχεδιασμού, συντονισμού και αξιολόγησης προγραμμάτων κοινωνικής παρέμβασης που αφορούν ομάδες ή κοινότητες στα πλαίσια της κοινωνικής πολιτικής του κράτους, των Ν.Π.Δ.Δ., των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.)
3. Σε εξειδικευμένους φορείς του δημοσίου ή ιδιωτικού τομέα για την κατάρτιση και εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων κοινωνικής πολιτικής, ιδίως σε θέματα προστασίας του παιδιού, του εφήβου και των υπερηλίκων και άλλων ευπαθών ή κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων.
4. Σε όλους τους φορείς και τα προγράμματα όπου προβλέπεται ή και συνάδει η ανάπτυξη ολιστικών και κλινικών παρεμβάσεων της κοινωνικής εργασίας σε άτομα, σχήματα οικογένειας, ομάδες και κάθε τύπου κοινότητες (τοπικές, πολιτισμικές, ενδιαφερόντων κ.α.) με στόχο την ψυχοκοινωνική υποστήριξη, την αντιμετώπιση προβλημάτων κοινωνικής λειτουργικότητας, κοινωνικής ένταξης και την επίτευξη κοινοτικής ανάπτυξης.
5. Στην προληπτική/ θεραπευτική εργασία και στην εφαρμογή προγραμμάτων επανένταξης ατόμων, σε Κέντρα Ψυχικής Υγείας, Νοσοκομεία, Φυλακές, Μονάδες ένταξης παραβατικών εφήβων και Θεραπευτικές Κοινότητες και Μονάδες Απεξάρτησης, σε Μεταβατικούς και Ξενώνες μακράς διαμονής, σε Ξενώνες κακοποιημένων ατόμων κ.λ.
6. Σε μονάδες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, προκατάρτισης κατάρτισης και διαρκούς εκπαίδευσης στελεχών πρόνοιας, ειδικής αγωγής και υγείας-ψυχικής υγείας. Επίσης ως κοινωνικοί λειτουργοί σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, στα γραφεία διασύνδεσης και Συμβουλευτικής Φοιτητών, σε Σχολεία δεύτερης ευκαιρίας, Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης κ.α.
7. Σε κέντρα και τα προγράμματα μειονοτήτων και σε προγράμματα υποδοχής και υποστήριξης προσφύγων, παλινοστούντων και μεταναστών.
8. Ως ερευνητές στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής και διοίκησης, της κοινωνικής εργασίας και των κοινωνικών δικαιωμάτων σε δημόσια και ιδιωτικά ερευνητικά κέντρα (καθώς και σε μελετητικά γραφεία) που διεξάγουν έρευνες σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό, ή διεθνές επίπεδο (οδηγός Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης 2005:18-19).

Οι πτυχιούχοι της κατεύθυνσης Κοινωνικής Εργασίας, αποκτούν άδεια άσκησης επαγγέλματος κοινωνικού λειτουργού και μπορούν να εργασθούν σε θέσεις εργασίας κοινωνικού λειτουργού ή και ως ελεύθεροι επαγγελματίες .

4.2 Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΤΜΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΤΕΙ

Στη χώρα μας στο πλαίσιο των Σχολών Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας των ΤΕΙ λειτουργούν τρία Τμήματα Κοινωνικής Κοινωνικής Εργασίας (στην Αθήνα, Ηράκλειο και Πάτρα). Η διάρκεια σπουδών στα Τμήματα των ΤΕΙ σύμφωνα με το Π.Δ. 227/20.6.1995, ΦΕΚ 130, τεύχος Α, είναι 8 εξάμηνα (7 εξάμηνα και 1 εξάμηνο πρακτικής άσκησης στο επάγγελμα). Η φοίτηση ολοκληρώνεται με την εκπόνηση και παρουσίαση πτυχιακής εργασίας. Τα πτυχία που παρέχουν είναι ισότιμα (αν και τα προγράμματα σπουδών δεν είναι ίδια) και οι απόφοιτοι έχουν τα ίδια επαγγελματικά δικαιώματα.

Στο παρελθόν και στα τρία Τμήματα τα υποχρεωτικά μαθήματα κορμού ήταν κοινά, ενώ τα Τμήματα μπορούσαν να διαφοροποιηθούν στα επιλογής υποχρεωτικά μαθήματα. Σήμερα υπάρχει αυτονομία όσον αφορά στο πρόγραμμα σπουδών του κάθε Τμήματος, αρκεί να τηρούνται «οι γενικοί ενιαίοι κανόνες για την κατάρτιση των Προγραμμάτων Σπουδών των Τμημάτων ΤΕΙ», οι οποίοι ορίζονται στην με αριθμό 46350/Ε5 απόφαση. Σύμφωνα με αυτή την απόφαση ο φοιτητής παρακολουθεί συνολικά μέχρι 40 μαθήματα και έχει το ανώτερο 24-26 ώρες εβδομαδιαίας διδασκαλίας. Τα μαθήματα κατανέμονται σε μαθήματα γενικής υποδομής, ειδικής υποδομής και ειδικότητας, ενώ η αναλογία θεωρητικών και εργαστηριακών μαθημάτων είναι 1.5 προς 1. Επίσης σε κάθε μάθημα ορίζεται φόρτος εργασίας και πιστωτικές μονάδες.

➤ Περιγραφή πτυχιούχου Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ

Τα τρία Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας συνεργάστηκαν για την περιγραφή του πτυχιούχου του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας [ΤΕΙ Ηρακλείου αρ. πρακτικού 67/18-9-98, ΤΕΙ Αθήνας αρ. πρακτικού 5/16-9-98, ΤΕΙ Πάτρας αρ. πρακτικού 6/13-10-98]. Το αντικείμενο σπουδών των Τμημάτων Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ και η περιγραφή του πτυχιούχου περιγράφεται παρακάτω:

Αντικείμενο σπουδών

Το αντικείμενο σπουδών του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας αφορά στο γνωστικό πεδίο της Κοινωνικής Εργασίας, ως εφαρμοσμένης Κοινωνικής Επιστήμης. Το περιεχόμενο σπουδών του Τμήματος καλύπτει τη θεωρητική και εφαρμοσμένη γνώση για την πρόληψη και θεραπεία κοινωνικών προβλημάτων, την εφαρμοσμένη κοινωνική έρευνα, τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και αξιολόγηση προγραμμάτων κοινωνικής πολιτικής.

Περιγραφή του πτυχιούχου του Τμήματος

Με την ολοκλήρωση των σπουδών τους, οι πτυχιούχοι του Τμήματος αποκτούν τις απαραίτητες επιστημονικές γνώσεις, δεξιότητες και εμπειρίες εφαρμογής, ώστε να αποκτήσουν την άδεια άσκησης στο επάγγελμα και να ασχοληθούν ως Κοινωνικοί Λειτουργοί, είτε ως αυτοαπασχολούμενοι, είτε ως στελέχη ή υπεύθυνοι οργανισμών και Υπηρεσιών, στους τομείς: Υγείας, Κοινωνικής Πρόνοιας, Ψυχικής Υγείας, Κοινωνικής Ασφάλισης, Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Απασχόλησης, Εκπαίδευσης και Ειδικής Αγωγής, Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Εγκληματικότητας, Κοινοτικής Οργάνωσης και Ανάπτυξης, Κοινωνικών Υπηρεσιών στις Ένοπλες Δυνάμεις και στις Υπηρεσίες του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης (βλέπε Π.Δ. 891, ΦΕΚ 213/ 7-12-1978 και Π. Δ. 50 ΦΕΚ Τ.Α, παρ. 23/26/1-9-1989).

Ειδικότερα οι πτυχιούχοι Κοινωνικοί Λειτουργοί δραστηριοποιούνται επαγγελματικά, αυτοδύναμα ή σε συνεργασία με άλλους επιστήμονες, στα παρακάτω αντικείμενα:

- Έρευνα συνθηκών από τις οποίες κινδυνεύουν ή βρίσκονται σε κατάσταση ανάγκης άτομα, οικογένειες, κοινωνικές ομάδες. Παροχή ειδικών κοινωνικών υπηρεσιών για την πρόληψη ή αντιμετώπιση των ψυχοκοινωνικό-οικονομικών τους προβλημάτων. Διατήρηση ή αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ ατόμου και μικροπεριβάλλοντος και στην εν γένει κοινωνική ανάπτυξη και ευημερία του.
- Διερεύνηση των γενεσιουργών συναισθηματικών και κοινωνικό-οικονομικών λόγων κλονισμού της σωματικής ή ψυχικής υγείας ατόμων και οικογενειών. Παροχή ενημερωτικού συμβουλευτικού και υποστηρικτικού έργου προς τον ασθενή, τους οικείους του και την κοινότητα.

- Συμβουλευτική και υποστηρικτική εργασία σε περιστατικά εργατικών ατυχημάτων, επαγγελματικής ασθένειας, αναπηρίας, γήρατος και άλλων προβλημάτων ασφαλισμένων ή προστατευομένων ατόμων.
- Αξιολόγηση, επαγγελματική διαπαιδαγώγηση και προσανατολισμός διαφόρων ομάδων κατά την προετοιμασία για επαγγελματική απασχόληση ή για εργασιακή επανένταξη. Συμβουλευτική- υποστηρικτική με εργαζόμενους κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής προσαρμογής και της απασχόλησης.
- Πρόληψη ή αντιμετώπιση συναισθηματικών και κοινωνικό-οικονομικών αναγκών μαθητών, σπουδαστών και φοιτητών κατά την προσαρμογή τους στον εκπαιδευτικό χώρο και τυχόν προσωπικών και οικογενειακών κρίσεων.
- Πρωτογενή και δευτερογενή πρόληψη της εγκληματικότητας ομάδων υψηλού κινδύνου. Ομαλοποίηση των σχέσεων με το κοινωνικό περιβάλλον, κοινωνική ένταξη, επαγγελματική αποκατάσταση, στήριξη και αξιοποίηση του οικογενειακού περιβάλλοντος ατόμων που έχουν υποπέσει σε αντικοινωνική ή εγκληματική συμπεριφορά. Ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και ενεργοποίηση κοινωνικών ομάδων και πολιτών για την κοινωνική επανένταξη αποφυλακισμένων και απεξαρτημένων από ουσίες ατόμων.
- Εκπόνηση κοινωνικών μελετών για τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και αξιολόγηση προγραμμάτων κοινοτικής ανάπτυξης. Οργάνωση δικτύων κοινωνικών υπηρεσιών στο τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- Βελτίωση του επιπέδου των παρεχόμενων υπηρεσιών και των συνθηκών διαβίωσης κοινοτήτων. Προάσπιση κοινωνικών δικαιωμάτων ειδικών πληθυσμιακών ομάδων, ενεργοποίηση πολιτών για συλλογική δράση, αξιοποίηση εθελοντών και εθελοντικών οργανώσεων στην προώθηση κοινοτικών τοπικών υποθέσεων. Ανάπτυξη δράσεων διαπολιτισμικού περιεχομένου για την πρόληψη ή αντιμετώπιση θεμάτων στα πλαίσια της πολυπολιτισμικής κοινωνίας.
- Οργάνωση Κοιν. Υπηρεσίας. Διεύθυνση Υπηρεσίας. Συντονισμός προγραμμάτων και διαπλεκόμενων υπηρεσιών. Επαγγελματική εποπτεία.
- Οι πτυχιούχοι του τμήματος ασκούν κάθε άλλη δραστηριότητα σε επαγγελματικά αντικείμενα που δεν αναφέρονται παραπάνω και προκύπτουν από την εξέλιξη της επιστήμης στην ειδικότητα της Κοινωνικής Εργασίας.

➤ **Τα επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων Κοινωνικής Εργασίας των Τμημάτων Κοινωνικής Εργασίας των Τ.Ε.Ι.**

Το 1989 το Π.Δ. 50/26.1.1989 (ΦΕΚ 23, τεύχος Α), «Καθορισμός επαγγελματικών δικαιωμάτων των πτυχιούχων του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων» εξειδίκευσε τους τομείς εργασίας της κοινωνικής εργασίας σε σχέση με εκείνους που όριζε το Π.Δ. 891/ 17.12.1978 (ΦΕΚ 213, τεύχος Α). Οι πτυχιούχοι του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων Αθήνας, Πάτρας και Ηρακλείου μπορούν να εργαστούν, είτε μόνοι τους, είτε σε συνεργασία με άλλους επιστήμονες σε όλους τους τομείς δραστηριότητας που αποβλέπουν στην πρόληψη και τη θεραπεία κοινωνικών προβλημάτων, καθώς και στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και της κοινωνικής λειτουργικότητας ατόμων και ομάδων μέσα στην κοινότητα που ζουν.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 Π.Δ. 50/26.1.1989 οι απόφοιτοι του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας έχουν δικαίωμα απασχόλησης ως στελέχη στον ιδιωτικό και ευρύτερο δημόσιο τομέα με αντικείμενο:

- Την κοινωνική μελέτη ή την ψυχοκοινωνική μελέτη του περιστατικού, της ομάδας και της κοινότητας που χρειάζεται την παρέμβασή τους.
- Τη διαμόρφωση διάγνωσης για τα προβλήματα που εντοπίστηκαν.
- Την εκπόνηση και εκτέλεση σχεδίου δράσης και ενεργειών για την αντιμετώπιση της συγκεκριμένης κατάστασης.

Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί σύμφωνα με το παραπάνω προεδρικό διάταγμα απασχολούνται στους παρακάτω τομείς:

- *Κοινωνικής Πρόνοιας* (προγράμματα παιδικής μέριμνας, υπερηλίκων, αναπήρων, και γενικά ατόμων και οικογενειών με κοινωνικές ανάγκες).
- *Υγείας* (παροχή ειδικών κοινωνικών υπηρεσιών προς τον ασθενή και τους οικείους του σε νοσηλευτικά ιδρύματα, αναρρωτήρια, θεραπευτικούς ξενώνες, ιατροκοινωνικά κέντρα, μονάδες οικογενειακού προγραμματισμού).
- *Ψυχικής Υγείας* (υπηρεσίες διαγνωστικού, συμβουλευτικού και θεραπευτικού χαρακτήρα σε άτομα, ομάδες και οικογένειες που γίνονται σε κοινοτικά κέντρα ψυχικής υγείας, θεραπευτήρια ψυχικών παθήσεων, συμβουλευτικούς σταθμούς).
- *Κοινωνικής Ασφάλισης* (κοινωνικές υπηρεσίες ενημερωτικού, συμβουλευτικού, και επιβοηθητικού χαρακτήρα σε ασφαλισμένα άτομα ή

και στις οικογένειές τους, μέσα από τους αρμόδιους ασφαλιστικούς φορείς όπως ΙΚΑ, ΟΓΑ κλπ).

- *Επαγγελματικού Προσανατολισμού-Εργασίας* (υπηρεσίες στα πλαίσια φορέων επαγγελματικού προσανατολισμού, επαγγελματικής εκπαίδευσης και απασχόλησης, όπως κέντρα επαγγελματικού προσανατολισμού, σχολές μαθητείας, κέντρα εργαζόμενης νεότητας, βιομηχανικές μονάδες, επιχειρήσεις).
- *Εκπαίδευσης* (παροχή ειδικών κοινωνικών υπηρεσιών σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης).
- *Πρόληψης και καταστολής της ροπής προς παραβάσεις ανηλίκων και εγκληματικότητας* (υπηρεσίες ενημερωτικού, συμβουλευτικού και επιβοηθητικού χαρακτήρα μέσα από κρατικούς ή άλλους φορείς όπως δικαστήρια ανηλίκων, υπηρεσίες επιμελητών ανηλίκων, εταιρείες προστασίας ανηλίκων, ιδρύματα αγωγής ανηλίκων, σωφρονιστικά καταστήματα).
- *Κοινωνικής Οργάνωσης και Ανάπτυξης* (υπηρεσίες με στόχο την υποβοήθηση αναπτυξιακών δραστηριοτήτων σε όλες τις βαθμίδες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Λαϊκής Επιμόρφωσης, κέντρων νεότητας, πολιτιστικών κέντρων),
- *Κοινωνικών Υπηρεσιών για τις ένοπλες Δυνάμεις και τις υπηρεσίες του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.*

Επιπρόσθετα οι πτυχιούχοι μπορούν να ασχοληθούν με κάθε άλλη δραστηριότητα σε επαγγελματικά αντικείμενα και προκύπτουν από την εξέλιξη της επιστήμης, στην ειδικότητα της κοινωνικής εργασίας, και καλύπτουν όλο το φάσμα της Διοικητικής ιεραρχίας των υπηρεσιών όπου απασχολούνται. Μπορούν επίσης να απασχολούνται σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και κατάρτισης σε θέματα κοινωνικής εργασίας, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, καθώς και με την έρευνα σχετικών θεμάτων με την ειδικότητα της κοινωνικής εργασίας.

Απαραίτητη προϋπόθεση για την άσκηση του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού πέρα του πτυχίου είναι η απόκτηση άδειας άσκησης επαγγέλματος κοινωνικού λειτουργού από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. (Π.Δ.50/1989, ΦΕΚ 23, τεύχος Α). Σύμφωνα με το προεδρικό διάταγμα 23/1992 «Άσκηση του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού» άρθρο 3.2 οι κοινωνικοί λειτουργοί που έτυχαν άδειας

άσκησης επαγγέλματος μπορούν με απόφαση του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων να παρέχουν τις υπηρεσίες τους και *ως ελεύθεροι επαγγελματίες*, εφόσον έχουν ασκήσει αποδεδειγμένα το επάγγελμα τους για τουλάχιστον μία πενταετία στα πλαίσια οργανωμένων κοινωνικών υπηρεσιών του Δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα.

4.2.1 ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΤΕΙ ΚΡΗΤΗΣ

➤ Αποστολή Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Κρήτης

Το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας ιδρύθηκε το 1973 και ανήκει στη Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του ΤΕΙ Κρήτης. *Σκοπός του Τμήματος* είναι η εκπαίδευση φοιτητών –φοιτητριών ικανών να συμβάλλουν στην πρόληψη και στην θεραπεία των κοινωνικών προβλημάτων σε επίπεδο ατόμου – ομάδας- κοινότητας, τόσο αυτοδύναμα όσο και σε συνεργασία με άλλους ειδικούς.

Αναλυτικότερα το Τμήμα έχει ως αποστολή

- ☞ Την εκπαίδευση Κοινωνικών Λειτουργών υψηλού επιπέδου, παρέχοντας σύγχρονες γνώσεις που θα τους διασφαλίζουν επιτυχή επιστημονική και επαγγελματική δραστηριότητα στο πλαίσιο των μεταβαλλόμενων κοινωνικών αναγκών και της ραγδαίας αναπτυσσόμενης επιστήμης και τεχνολογίας.
- ☞ Την προώθηση και διεξαγωγή της έρευνας, συμβάλλοντας στην πρόοδο της Κοινωνικής Εργασίας ως εφαρμοσμένης κοινωνικής επιστήμης, αλλά και στην αναπτυξιακή διαδικασία της χώρας.

Το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας:

- ☞ Εφοδιάζει τους φοιτητές με τις κατάλληλες γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες, ώστε να είναι ανταγωνιστικοί στο εθνικό και ευρωπαϊκό περιβάλλον, χρησιμοποιώντας σύγχρονες μεθόδους μετάδοσης γνώσης και τεχνολογίες εκπαίδευσης.
- ☞ Διεξάγει εφαρμοσμένη κοινωνική έρευνα στα γνωστικά του αντικείμενα και παρακολουθεί και αφομοιώνει τις επιστημονικές και κοινωνικές εξελίξεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- ☞ Δημιουργεί πλαίσια εργαστηριακής άσκησης για την εκπαίδευση των φοιτητών του σε νέους τομείς, πέρα των παραδοσιακών.

- ↳ Αναπτύσσει σχέσεις συνεργασίας με κοινωνικές οργανώσεις, υπηρεσίες και τοπικούς φορείς στο πλαίσιο της σύνδεσης της εκπαίδευσης με την τοπική κοινωνία και συμπράττει για την ανάπτυξη κοινωνικών προγραμμάτων με την Τοπική Αυτοδιοίκηση.
- ↳ Αναπτύσσει διαπανεπιστημιακές συνεργασίες με στόχο την ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών.
- ↳ Συμπράττει με εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα για την ανάπτυξη και τη λειτουργία μεταπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών.
- ↳ Συνεργάζεται με ερευνητικά ιδρύματα της χώρας και του εξωτερικού, καθώς και με άλλους οργανισμούς και παραγωγικούς φορείς.
- ↳ Μεριμνά για την ανάπτυξη προγραμμάτων συνεχιζόμενης εκπαίδευσης.
- ↳ Αναπτύσσει διαδικασίες για τη διασφάλιση και βελτίωση της ποιότητας των λειτουργιών του.

➤ **Πρόγραμμα σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Κρήτης**

Το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Κρήτης πρόσφατα (από το ακαδημαϊκό έτος 2007-2008) λειτουργεί με νέο πρόγραμμα σπουδών, το οποίο τηρεί τις προϋποθέσεις της με αριθμό 46350/Ε5 Υπουργικής απόφασης για την κατάρτιση των προγραμμάτων σπουδών των Τμημάτων ΤΕΙ.

ο Σκοπός προγράμματος σπουδών

Το πρόγραμμα παρέχει στους φοιτητές-φοιτήτριες την απαραίτητη θεωρητική και εφαρμοσμένη γνώση ώστε να αποκτήσουν τις απαραίτητες επαγγελματικές δεξιότητες, δεοντολογία και κριτική σκέψη για την άσκηση της διαμεθοδικής κοινωνικής εργασίας ανταποκρινόμενοι στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές ανάγκες. *Το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών καλύπτει τη γνώση για κοινωνικές παρεμβάσεις που αφορούν στην πρόληψη και αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων, στη στελέχωση και διοίκηση κοινωνικών υπηρεσιών, στο σχεδιασμό και αξιολόγηση προγραμμάτων κοινωνικού χαρακτήρα και στην εφαρμοσμένη κοινωνική έρευνα.*

ο Αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Οι απόφοιτοι αναμένεται:

- Να κατανοούν-αναλύουν τα κοινωνικά προβλήματα και να συμβάλλουν στην πρόληψη και αντιμετώπισή τους, σχεδιάζοντας και υλοποιώντας παρεμβάσεις σε διαφορετικά επίπεδα (άτομο-ομάδα-κοινότητα).
- Να εφαρμόζουν αποτελεσματικά την κοινωνική εργασία στα πλαίσια της κοινωνικής οργάνωσης, προωθώντας αλλαγές με στόχο τη βελτίωση των παρεχόμενων κοινωνικών υπηρεσιών.
- Να κατανοούν τον τρόπο με τον οποίο οι διακρίσεις και οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες συμβάλλουν στη δημιουργία σύνθετων προβλημάτων που επηρεάζουν τη ζωή των ανθρώπων και να αναγνωρίζουν το δικό τους ρόλο στην προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης.
- Να αποκτήσουν κριτική ικανότητα για την ανάπτυξη της κοινωνικής πολιτικής-κοινωνικής πρόνοιας-κοινωνικής εργασίας και να κατανοήσουν την επίδραση της κοινωνικής πολιτικής στους ανθρώπους (εξυπηρετούμενους και εργαζόμενους) και στη λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών-οργανώσεων.
- Να αξιοποιούν μεθόδους κοινωνικής έρευνας για να αναπτύξουν και να αξιολογήσουν παρεμβάσεις και να προωθήσουν την αναβάθμιση της κοινωνικής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο.
- Να αποκτήσουν γνώσεις και εμπειρία εφαρμογής της διαμεθοδικής κοινωνικής εργασίας.
- Να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες παρέμβασης σε επίπεδο ατόμου, οικογένειας, ομάδας, κοινότητας και κοινωνικής οργάνωσης.
- Να τροποποιήσουν στάσεις και συμπεριφορές μέσω βιωματικής μάθησης με αποτέλεσμα την απόκτηση επαγγελματικής στάσης και δεξιοτήτων επικοινωνίας.
- Να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες για υποστηρικτική-συμβουλευτική παρέμβαση σε άτομα, οικογένειες και ομάδες.
- Να κατανοούν και να αξιοποιούν θεωρίες για την ανθρώπινη ανάπτυξη και συμπεριφορά.
- Να συνειδητοποιήσουν τις αξίες-δεοντολογία της κοινωνικής εργασίας και τα διλήμματα που αντιμετωπίζει ο κοινωνικός λειτουργός, προσπαθώντας να εφαρμόσει τις αξίες της κοινωνικής εργασίας στα πλαίσια της οργάνωσης.

ο Δομή προγράμματος σπουδών

Το πρόγραμμα είναι συνολικής διάρκειας 4 ετών. Κατά τη διάρκεια των 7 εξαμήνων προσφέρονται 35 υποχρεωτικά μαθήματα και 8 κατ' επιλογήν υποχρεωτικά (στο ΣΤ' και Ζ' εξάμηνο) από τα οποία ο φοιτητής επιλέγει 4. Το τελευταίο εξάμηνο (Η') πραγματοποιείται η πρακτική άσκηση στο επάγγελμα, κατά τη διάρκεια της οποίας ο φοιτητής/φοιτήτρια εφαρμόζει πλήρως τον επαγγελματικό ρόλο και τη δεοντολογία του επαγγέλματος του στα πλαίσια μίας Κοινωνικής Υπηρεσίας-Οργάνωσης. Η εκπαίδευση ολοκληρώνεται με την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας. Δηλαδή το πρόγραμμα του φοιτητή περιλαμβάνει 39 μαθήματα (35 υποχρεωτικά και 4 κατ' επιλογήν υποχρεωτικά μαθήματα), την πτυχιακή εργασία και την πρακτική άσκηση στο επάγγελμα.

Κατά τη διάρκεια του Α' και Β' εξαμήνου οι φοιτητές διδάσκονται μαθήματα Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών από τις οποίες αντλεί γνώσεις η Κοινωνική Εργασία (Κοινωνιολογία, Ψυχολογία, Δίκαιο, Κοινωνική Πολιτική) Πληροφορική και εισαγωγικά μαθήματα της Κοινωνικής Εργασίας. Στα εξάμηνα που ακολουθούν διδάσκονται μαθήματα Θεωρίας και Μεθοδολογίας της Κοινωνικής Εργασίας, Οργάνωσης και Διοίκησης Κοινωνικών Υπηρεσιών, Κοινωνικού Σχεδιασμού, Κοινωνικής Πολιτικής, Κοινωνικής Έρευνας, καθώς και μαθήματα που βοηθούν στην κατανόηση των μαθημάτων ειδικότητας.

Πρακτική άσκηση. Κατά τη διάρκεια του Δ', Ε', ΣΤ' και Ζ' εξαμήνου πραγματοποιείται η Πρακτική Άσκηση-Εποπτεία (9 ώρες εβδομαδιαίως στο Δ εξάμηνο, 8 ώρες στο Ε εξάμηνο, 12 ώρες στο Στ εξάμηνο και 12 ώρες στο Ζ εξάμηνο). Η Πρακτική Άσκηση-Εποπτεία παρέχει στους φοιτητές τη δυνατότητα να συνδέσουν τη θεωρητική γνώση με την πράξη και να αναπτύξουν την εφαρμογή της Κοινωνικής Εργασίας στα πλαίσια μιας Κοινωνικής Υπηρεσίας-Οργάνωσης. Οι φοιτητές υποστηρίζονται και καθοδηγούνται εβδομαδιαίως μέσω της ομαδικής εποπτείας από επόπτη εκπαιδευτικό.

Αναλυτικότερα:

Το πρόγραμμα τηρεί τα κριτήρια της υπ. αριθμ. 46350/Ε5 Υπουργικής απόφασης για την κατάρτιση των προγραμμάτων σπουδών των Τμημάτων ΤΕΙ.

- Η αναλογία θεωρητικών και εργαστηριακών μαθημάτων είναι 1,5 προς 1. Οι συνολικές θεωρητικές ώρες του προγράμματος είναι 105 και οι εργαστηριακές ώρες 70. Από το σύνολο των 70 εργαστηριακών ωρών οι 29 εργαστηριακές ώρες κατανέμονται σε μαθήματα, ενώ 41 εργαστηριακές ώρες κατανέμονται στην

Πρακτική Άσκηση-Εποπτεία (9 ώρες εβδομαδιαίως στο Δ' εξάμηνο, 8 ώρες στο Ε' εξάμηνο, 12 ώρες στο Στ' εξάμηνο και 12 ώρες στο Ζ' εξάμηνο).

- Τα μαθήματα Ειδικής Υποδομής και Ειδικότητας δεν υπερβαίνουν το 70% του συνολικού αριθμού των μαθημάτων. Δηλαδή υπάρχουν 14 μαθήματα γενικής υποδομής.
- Το πρόγραμμα περιλαμβάνει 8 κατ' επιλογήν υποχρεωτικά μαθήματα (στο ΣΤ' και Ζ' εξάμηνο) από τα οποία ο φοιτητής επιλέγει 4.
- Ο φοιτητής παρακολουθεί 40 μαθήματα συμπεριλαμβανομένης και της πτυχιακής εργασίας (35 υποχρεωτικά και 4 κατ' επιλογήν υποχρεωτικά μαθήματα, καθώς και την πτυχιακή εργασία).
- Σε κάθε μάθημα αναλογεί φόρτος εργασίας και πιστωτικές μονάδες.

ο **Πρόγραμμα σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Κρήτης**

Α' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Π.Μ
1. Εισαγωγή στην Κοινωνική Εργασία	2		2	4	8	6
2. Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία	3			3	9	5
3. Εισαγωγή στην Ψυχολογία	3			3	9	5
4. Κοινωνική Πολιτική	3			3	9	5
5. Συγγραφή Επιστημονικής Εργασίας/Πληροφορική Ι	1(HY)	1 (Συγγρ)	2(HY)	4	8	4
6. Δίκαιο	3			3	9	5
ΣΥΝΟΛΟ	15	1	4	20	52	30

Β' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Π.Μ
1. Επικοινωνία και Συνέντευξη στην Κοινωνική Εργασία	2	2		4	12	7
2. Κοινωνιολογία των Θεσμών	3			3	9	5
3. Κλινική Ψυχολογία	2	1		3	9	5
4. Πληροφορική ΙΙ			3	3	3	2
5. Πολιτική Υγείας και Κοινωνικής Φροντίδας	2			2	6	4
6. Οικογενειακή Πολιτική	2	1	2	5	11	7
ΣΥΝΟΛΟ	11	4	5	20	50	30

Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστή-ρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Π.Μ
1.Θεωρία-Δεοντολογία Γενικής Κοιν. Εργασίας	2	2	2	6	14	8
2.Ψυχοπαθολογία Ενηλίκων και Παιδιών-Εφήβων	4			4	12	6
3. ΚΕΟ-Μέσα Προγράμματος	2		3	5	9	6
4.Κοινωνική Πολιτική για Ευάλωτες Ομάδες	2	1	2	5	11	7
5.Παραπτοματικότητα: Πρόληψη-Αντιμετώπιση	2			2	6	3
ΣΥΝΟΛΟ	12	3	7	22	52	30

Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστή-ρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Π.Μ
1.Μεθοδολογία Γενικής Κοινωνικής Εργασίας	2		2	4	8	5
2. Κοινοτική Εργασία	2	1		3	9	5
3. Στατιστική	2		2	4	8	3
4 Διαπολιτισμική Κοιν. Εργασία	2	1		3	9	5
5.Κοινωνική Εργασία με Οικογένεια	2		1	3	7	5
6. Πρακτική Άσκηση-Εποπτεία I			9	9	9	7
ΣΥΝΟΛΟ	10	2	14	26	50	30

Ε' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστή-ρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Π.Μ
1. Μεθοδολογία Κοινωνικής Έρευνας	2	2		4	12	6
2.Κοινοτική Εργασία και Μέθοδοι παρέμβασης	2	1		3	9	5
3. Κλινική Κοινωνική Εργασία	2		2	4	8	5
4.Οργάνωση και Διοίκηση Κοινωνικών Υπηρεσιών	2	1		3	9	4
5. Θεωρητικές Προσεγγίσεις στην Κοινωνική Εργασία	2			2	6	3
6. Πρακτική Άσκηση-Εποπτεία II			8	8	8	7
ΣΥΝΟΛΟ	10	4	10	24	52	30

ΣΤ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστή- ρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Π.Μ
1. Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα	1		2	3	5	4
2. Εκτίμηση Αναγκών και Κοινωνικός Σχεδιασμός	2	2		4	12	7
3. Πρακτική Άσκηση-Εποπτεία ΙΙΙ			12	12	16	9
Κατ επιλογή υποχρεωτικά						
Κοινωνική Εργασία και Φροντίδα Υγείας	2	1		3	9	5
Τοπική Αυτοδιοίκηση και Κοινωνική Πολιτική	2	1		3	9	5
Συμβουλευτική Οικογένειας-Παρέμβαση σε Κρίση	2	1		3	9	5
European Social Policy: A comparative approach	2	1		3	9	5
ΣΥΝΟΛΟ³	7	4	14	25	51	30

Ζ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Π.Μ
1. Σεμινάριο Τελειοφοίτων		4		4	12	8
2. Ορολογία Ξένης Γλώσσας			4	4	4	3
3. Πρακτική Άσκηση-Εποπτεία ΙΙΙ			12	12	16	9
Κατ επιλογή υποχρεωτικά						
Ηλικιωμένα και Ανάπηρα Άτομα: Παρεμβάσεις Κοινωνικής Εργασίας	2	1		3	9	5
Συμβουλευτική Παιδιών-Εφήβων	2	1		3	9	5
Θέματα Φύλου και Ισότητας	2	1		3	9	5
Παρέμβαση σε Κοινωνικά Αποκλεισμένες Ομάδες	2	1		3	9	5
ΣΥΝΟΛΟ⁴	4	6	16	26	50	30

Η' ΕΞΑΜΗΝΟ	Π.Μ
Πρακτική Άσκηση στο Επάγγελμα	10
Πτυχιακή Εργασία	20
ΣΥΝΟΛΟ	30

³Το σύνολο αναφέρεται στο σύνολο των ωρών/φόρτου εργασίας που πρέπει να πάρει ο φοιτητής/φοιτήτρια, καθώς στο συγκεκριμένο εξάμηνο προσφέρονται 4 κατ' επιλογήν υποχρεωτικά μαθήματα από τα οποία επιλέγει τα 2.

⁴ Το σύνολο αναφέρεται στο σύνολο των ωρών/φόρτου εργασίας που πρέπει να πάρει ο φοιτητής/φοιτήτρια, καθώς στο συγκεκριμένο εξάμηνο προσφέρονται 4 κατ' επιλογήν υποχρεωτικά μαθήματα από τα οποία επιλέγει τα 2.

4.2.2 ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΤΕΙ ΑΘΗΝΑΣ

➤ Σκοπός προγράμματος σπουδών

Το 1985 ξεκίνησε να λειτουργεί στην Αθήνα στη Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας στα πλαίσια του Ν 1404/83 και των σχετικών μεταβατικών διατάξεων που ακολούθησαν. Τότε άρχισε και η διαδικασία ένταξης των τριών ανεξαρτήτων σχολών Κοινωνικής Εργασίας αρμοδιότητας του Υπουργείου Υγείας & Πρόνοιας που λειτουργούσαν στην Αθήνα [Ανώτερη Σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας (Διακονισσών) της Αποστολικής Διακονίας της Ελλάδος. Ανώτερη Σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας της Εταιρείας Προστασίας Ανηλίκων Αθηνών (Ε.Π.Α.Α). Ανώτερη Σχολή Κοινωνικής Εργασίας (Ι.Α.Κ.Ε)], σαν ισότιμες με εκείνες των ΤΕΙ Ηρακλείου και Πάτρας. Το Τμήμα ανήκει στη Σχολή Επαγγελματιών Υγείας & Πρόνοιας και παρέχει ολοκληρωμένη εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία με διάρκεια σπουδών 8 εξαμήνων. Το αντικείμενο σπουδών του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας αφορά στο γνωστικό πεδίο της κοινωνικής εργασίας ως εφαρμοσμένης Κοινωνικής επιστήμης. Το περιεχόμενο σπουδών παρέχει θεωρητική και εφαρμοσμένη γνώση για την πρόληψη και θεραπεία κοινωνικών προβλημάτων, εφαρμοσμένη κοινωνική έρευνα, σχεδιασμό, ανάπτυξη και αξιολόγηση προγραμμάτων κοινωνικής πολιτικής.

Με την ολοκλήρωση των σπουδών τους οι πτυχιούχοι του τμήματος αποκτούν τις απαραίτητες επιστημονικές γνώσεις, δεξιότητες και εμπειρίες εφαρμογής, ώστε να αποκτήσουν την άδεια άσκησης στο επάγγελμα και να απασχοληθούν ως κοινωνικοί λειτουργοί, είτε ως αυτοαπασχολούμενοι, είτε ως στελέχη ή υπεύθυνοι οργανισμών και υπηρεσιών, στους τομείς: Υγείας, Κοινωνικής Πρόνοιας, Ψυχικής Υγείας, Κοινωνικής Ασφάλισης, Επαγγελματικού προσανατολισμού και Απασχόλησης, Εκπαίδευσης και Ειδικής Αγωγής Πρόληψης και Αντιμετώπισης της Εγκληματικότητας, Κοινοτικής Οργάνωσης και Ανάπτυξης, Κοινωνικών Υπηρεσιών στις Ένοπλες Δυνάμεις και στις Υπηρεσίες του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης.

➤ Δομή προγράμματος σπουδών

Η διάρκεια σπουδών σύμφωνα με το Π.Δ. 227/20.6.1995, ΦΕΚ 130, Τεύχος Α, είναι 8 εξάμηνα. Καθορίζεται σε 7 εξάμηνα θεωρητικής και εργαστηριακής άσκησης και σε 1 εξάμηνο Πρακτικής Άσκησης στο Επάγγελμα. Η Πρακτική

Άσκηση πραγματοποιείται σε επιλεγμένες κοινωνικές υπηρεσίες σ' όλη την Ελλάδα ή σε άλλη Ευρωπαϊκή χώρα. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη λήψη πτυχίου είναι η εκπόνηση πτυχιακής εργασίας που γίνεται με την επίβλεψη συμβούλου καθηγητή. Με την ολοκλήρωση των σπουδών τους, οι πτυχιούχοι του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας αποκτούν τις απαραίτητες επιστημονικές γνώσεις, δεξιότητες και εμπειρίες εφαρμογής, ώστε να αποκτήσουν την άδεια άσκησης στο επάγγελμα και να ασχοληθούν ως Κοινωνικοί Λειτουργοί, είτε ως αυτοαπασχολούμενοι, είτε ως στελέχη ή υπεύθυνοι Οργανισμών και Υπηρεσιών στους Τομείς που ορίζει το Προεδρικό Διάταγμα 50/26.1.1989

Τα μαθήματα χωρίζονται σε θεωρητικά και εργαστηριακά. Διδάσκονται μαθήματα Κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών και ειδικότερα η θεωρία και η μεθοδολογία της Κοινωνικής Εργασίας ως εφαρμοσμένη κοινωνική επιστήμη. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει βασικά μαθήματα υποδομής (όπως Ψυχολογία και Κοινωνιολογία), ειδικά μαθήματα σχετιζόμενα άμεσα με την Κοινωνική Εργασία, (Κοινωνική Έρευνα, Οργάνωση και Διοίκηση Κοινωνικών Υπηρεσιών κ.α) καθώς και μαθήματα ειδικότητας και πρακτική Άσκηση στην Κοινωνική Εργασία (Μέθοδοι Κοινωνικής Εργασίας, Προγράμματα Κοινωνικής Προστασίας, Εποπτεία Κοινωνικής Εργασίας κ. α).

Κατά τη διάρκεια των σπουδών πραγματοποιείται μέσα από ειδική εκπαιδευτική διαδικασία εποπτευόμενη πρακτική άσκηση σε κοινωνικές υπηρεσίες της κοινότητας σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, του Υπουργείου Δικαιοσύνης και την Τοπική Αυτοδιοίκηση (Οδηγός Σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Αθήνας, 2005: 36).

➤ Πρόγραμμα σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Αθήνας

Α' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστή- ρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Δ.Μ
1.Σύγχρονοι Τομείς της Κοινωνικής Εργασίας	3			3	9	4
2.Εισαγωγή στην Κοινωνική Εργασία	3	2		5	11	6
3.Γενική Κοινωνιολογία	3			3	9	6
4. Εισαγωγή στην Ψυχολογία	2		2	4	7	5
5. Θεωρίες της Γνώσης	3			3	9	5
6. Συγγραφή επιστημονικής Μελέτης και Βιβλιογραφική έρευνα	1		2	3	5	4
ΣΥΝΟΛΟ	15	2	4	21	50	30

Β' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Δ.Μ
1. Προγράμματα Κοινωνικής Πρόνοιας	1	2	4	7	9	4
2. Αυτογνωσία Κοινωνικού Λειτουργού	1	2		3	5	5
3. Πληροφορική και Κοινωνική Εργασία	1		3	4	6	5
4. Αγροτική- Βιομηχανική Κοινωνιολογία	2			2	6	5
5. Εξελικτική Ψυχολογία	2		2	4	8	6
6. Στοιχεία Δικαίου	3	2		5	11	5
ΣΥΝΟΛΟ	10	6	9	25	45	30

Γ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Δ.Μ
1. Μεθοδολογία Κοινωνικής Εργασίας με Άτομα	2	2		4	8	6
2. Μεθοδολογία Κοινωνικής Εργασίας με Ομάδες	2	2		4	8	6
3. Μεθοδολογία Κοινωνικής Εργασίας με Κοινότητα	2	2		4	8	6
4. Κοινωνικές Υπηρεσίες και Οργανώσεις	1	2	4	7	9	4
5. Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης	3			3	9	4
6. Κλινική Ψυχολογία	2		2	4	8	4
ΣΥΝΟΛΟ	12	8	6	26	50	30

Δ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Δ.Μ
1. Τεχνικές έκφρασης και επικοινωνίας στην Κ.Ε.Ο.			3	3	3	3
2. Συνέντευξη			2	2	2	3
3. Σύγχρονη Κοινωνική Πολιτική και Σχεδιασμός	3			3	9	5
4. Κοινωνιολογία της Οικογένειας	2	1		3	7	5
5. Κοινωνική Ψυχολογία	2		2	4	8	6
6. Πρακτική Εργαστηριακή Άσκηση Ι-Εποπτεία Ι			13	13	13	8
ΣΥΝΟΛΟ	7	1	20	28	42	30

Ε' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Δ.Μ
1. Κοινωνική Εργασία με οικογένεια	2			2	6	4
2. Κοινωνική Εργασία με παιδιά και εφήβους	3	3		6	12	7
3. Ξένη γλώσσα- Ορολογία	2			2	6	3
4. Ψυχιατρική	2	2		4	8	4
5. Κοινωνιολογία της Απόκλισης	2			2	6	4
6. Πρακτική Εργαστηριακή Άσκηση ΙΙ-Εποπτεία ΙΙ			13	13	13	8
ΣΥΝΟΛΟ	11	5	13	29	51	30

Στ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστή-ρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Δ.Μ
1.Κοινωνική Έρευνα Ι	2		2	4	8	4
2.Πρακτική Εργαστηριακή Άσκηση ΙΙΙ-Εποπτεία ΙΙΙ			13	13	13	8
Α ΟΜΑΔΑ Μ.Ε.Υ.: 1 από 3						
3. Ιστορία Πολιτικών και Κοινωνικών Θεωριών	(3)			(3)	(9)	(6)
4.Κοινωνική Ανθρωπολογία	(3)			(3)	(9)	(6)
5. Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Ελληνική Κοινωνία	(3)			(3)	(9)	(6)
Μερικό Σύνολο:	3			3	9	6
Β ΟΜΑΔΑ Μ.Ε.Υ.:2 από 6						
6.Κοινωνική Εργασία και Παραβατικότητα	(3)			(3)	(9)	(6)
7.Κοινωνική Εργασία στον Εργασιακό Χώρο	(3)			(3)	(9)	(6)
8.Κοινωνική Εργασία στην Εκπαίδευση	(3)			(3)	(9)	(6)
9.Κοινωνική Εργασία με Εξαρτημένα άτομα	(3)			(3)	(9)	(6)
10.Κοινωνική Εργασία με Ηλικιωμένους	(3)			(3)	(9)	(6)
11.Κοινωνική Εργασία στην Υγεία-Ψυχική Υγεία	(3)			(3)	(9)	(6)
Μερικό Σύνολο:	6			6	18	12
ΣΥΝΟΛΟ	11		15	26	48	30

Ζ' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστή-ρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Δ.Μ
1.Κοινωνική Έρευνα ΙΙ	2		2	4	8	4
2.Κοινωνική Εργασία σε Καταστάσεις Κρίσεις	2	1		3	7	6
3.Πρακτική Άσκηση ΙV- Εποπτεία ΙV			13	13	13	8
Α ΟΜΑΔΑ Μ.Ε.Υ. 1 από 3						
4.Αρχές Διοίκησης	(3)			(3)	(9)	(6)
5.Εργασιακές Σχέσεις	(3)			(3)	(9)	(6)
6. Πολιτική Οικονομία	(3)			(3)	(9)	(6)
Μερικό σύνολο	3			3	9	6
Β ΟΜΑΔΑ Μ.Ε.Υ. 1 από 3						
7.Κοινωνική Εργασία και Κοινωνικός Αποκλεισμός	(3)			(3)	(9)	(6)
8.Κοινωνική Εργασία στην Τοπική Αυτοδιοίκηση	(3)			(3)	(9)	(6)
9.Κοινωνική Εργασία με Άτομα με Ειδικές Ανάγκες	(3)			(3)	(9)	(6)
Μερικό σύνολο:	3			3	9	6
ΣΥΝΟΛΟ	10	1	15	26	46	30

Η' ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστή-ρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Δ.Μ
1.Πρακτική Άσκηση στο Επάγγελμα			20	20	30	20
2.Πτυχιακή Εργασία			4	4	20	10
ΣΥΝΟΛΟ				24	50	30

4.2.3 ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΤΕΙ ΠΑΤΡΑΣ

Το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι. Πατρών ιδρύθηκε το 1984 και αποτελεί μετεξέλιξη του τμήματος κοινωνικών λειτουργών του Κ.Α.Τ.Ε.Ε που ιδρύθηκε το 1970.

➤ Σκοπός προγράμματος

Το Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι. Πατρών προσφέρει γενική επιστημονική εκπαίδευση στο αντίστοιχο γνωστικό αντικείμενο και είναι οργανωμένο ώστε να πληρεί τους παρακάτω σκοπούς και αντικειμενικές επιδιώξεις:

- Εκπαιδεύει και προετοιμάζει τους σπουδαστές εις τρόπον ώστε να καταστούν ικανοί να αντιμετωπίσουν τις διαρκώς αυξανόμενες απαιτήσεις και προκλήσεις της επιστήμης της Κοινωνικής Εργασίας.
- Επιδιώκει να προσφέρει ευκαιρίες στους σπουδαστές/τριες για ανάλυση, εμβάθυνση και εκμάθηση μέσα από τη θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση.

Ο κύκλος σπουδών είναι σχεδιασμένος έτσι ώστε να βοηθήσει τους σπουδαστές να αναπτύξουν πρωτοβουλίες με σκοπό να επιφέρουν κοινωνική αλλαγή. *Γενικός σκοπός του προγράμματος σπουδών* του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Πάτρας είναι να αποκτήσουν οι σπουδάστριες και οι σπουδαστές γνώσεις, αξίες και επαγγελματικές δεξιότητες, τις οποίες θα μπορούν να μεταφέρουν ολοκληρωμένα στην πράξη σε ποικίλα κοινωνικά πλαίσια, καταστάσεις και οργανώσεις (οδηγός σπουδών Τ.Ε.Ι. Πάτρας, Τμήματος Κοιν. Εργασίας, 2006: 58).

Το πρόγραμμα σπουδών δίνει έμφαση στα ακόλουθα:

- Στην ανάπτυξη ενός διαρκούς διαλόγου για τη φύση της κοινωνικής εργασίας-ποια είναι και ποια θα έπρεπε να είναι.
- Στην ιδεολογική σαφήνεια ως προς τη γνώση και στον σαφή καθορισμό ενός επιλεγμένου συστήματος αξιών.
- Στην κατανόηση της βάσης των κοινών ανθρωπίνων αναγκών και τη σχέση τους αναφορικά με τα στάδια ανάπτυξης του ανθρώπου, τις κοινωνικές, πολιτισμικές και οικονομικές επιδράσεις στη συμπεριφορά και τους τρόπους με τους οποίους στο παρελθόν και οι τρέχουσες εμπειρίες αλληλεπιδρούν στις ζωές των ανθρώπων.

- Στη σημασία του κοινωνικού περιεχομένου της Κοινωνικής Εργασίας και συγκεκριμένα στη σημασία των δομικών, πολιτικών και οργανωτικών διεργασιών της κοινωνίας και της σχέσης τους με τις διαπροσωπικές και τις συναλλακτικές διεργασίες που αναπτύσσουν άτομα, ομάδες, οικογένειες.
- Στην ουσιαστική σύνδεση θεωρίας και πράξης μέσω θεωρητικής διδασκαλίας και πρακτικής άσκησης, με προϋπόθεση τη στενή συνεργασία του τμήματος κοινωνικής εργασίας, των κοινωνικών οργανώσεων, που λειτουργούν ως χώροι πρακτικής άσκησης και του εκπαιδευτικού προσωπικού.
- Στην ανάπτυξη ενός εκτεταμένου πεδίου γνώσεων, οι οποίες προέρχονται από την αναπτυσσόμενη θεωρία της Κοινωνικής Εργασίας από τις συνεισφέρουσες επιστήμες (όπως Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Κοινωνική Διοίκησης, Νομική ψυχιατρική) και από τη διδασκαλία επαγγελματικών δεξιοτήτων και οι οποίες θα αποτελέσουν τη βάση για την ανάπτυξη ενός εννοιολογικού πλαισίου για μελέτη, ανάλυση, εκτίμηση, παρέμβαση και αξιολόγηση.
- Στην κατανόηση των διεργασιών διαμόρφωσης και εφαρμογής της κοινωνικής πολιτικής και τη σχέση τους με την άσκηση της Κοινωνικής Εργασίας ως προς την οργάνωση και παροχή κοινωνικών υπηρεσιών καθώς και την αξιολόγηση και την αξιοπιστία των παρερχομένων υπηρεσιών.
- Στην προσφορά μεθόδων , μέσω των οποίων η εφαρμογή της Κοινωνικής Εργασίας θα διακρίνεται από την ενοποιημένη και ισορροπημένη σχέση μεταξύ της επιστημονικότητας και της ευαισθησίας απέναντι στις ανάγκες των ανθρώπων και οι παρεμβάσεις στ μεταβαλλόμενο πλαίσιο των οργανώσεων και των κοινωνικών συνθηκών θα χαρακτηρίζονται από δεξιότητα και δημιουργικότητα.
- Στην αναγνώριση της αναγκαιότητας για διεπιστημονική και διεπαγγελματική προσέγγιση των ανθρωπίνων αναγκών/προβλημάτων.
- Στην εμπλοκή των σπουδαστών/ σπουδαστριών, του εκπαιδευτικού προσωπικού και της ευρύτερης κοινότητας στη συνεχή αξιολόγηση του προγράμματος.

➤ Δομή προγράμματος σπουδών

Η φοίτηση στο τμήμα είναι οκτώ εξάμηνα συμπεριλαμβανομένου ενός εξαμήνου πρακτικής άσκησης σχεδιασμένο να εφοδιάσει τους σπουδαστές με τα απαραίτητα προσόντα για να εξασκήσουν την κοινωνική εργασία σε μια ποικιλία από περιβάλλοντα. Η εκπαίδευση γίνεται μέσω διδασκαλίας, σε μικρές ομάδες, μέσω διδακτικού υλικού και προσωπικής εποπτείας και περιλαμβάνει τη χρήση πειραματικών τεχνικών όπως παιχνίδια, βίντεο, ανάθεση ρόλων και ταινίες. Τα κυριότερα μαθήματα που περιλαμβάνει το πρόγραμμα εντοπίζονται στις παρακάτω γνωστικά αντικείμενα:

- Μέθοδοι Κοινωνικής Εργασίας
- Ψυχολογία
- Κοινωνιολογία
- Διανοητική Υγεία
- Νομικές και Διοικητικές Αρχές
- Κοινωνική Πολιτική
- Μεθοδολογία Έρευνας

Οι σπουδαστές αναμένεται να αναπτύξουν την ικανότητα να αναλύουν στοιχεία διαμεθοδικής Κοινωνικής Εργασίας και να αναγνωρίζουν τις διαφορές και την ποικιλία των μεθόδων για την εφαρμογή τους στην πράξη. Επίσης να αναπτύξουν την προσωπικότητα τους μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία για χρήση δεξιοτήτων προκειμένου να εργαστούν με άτομα, ομάδες και κοινότητα. Επιπρόσθετα να αναπτύξουν την ικανότητα να μελετούν σε βάθος την ψυχολογία, κοινωνιολογία, θέματα ψυχικής υγείας, στοιχεία δικαίου και διοίκησης, κοινωνική πολιτική και μεθοδολογία έρευνας. Τέλος, επιδιώκεται οι φοιτητές να αναπτύξουν κριτικό πνεύμα διαμέσου των θεωρητικών γνώσεων και της πρακτικής άσκησης προκειμένου να ανταποκριθούν στην κάλυψη των εκπαιδευτικών τους αναγκών και της επαγγελματικής τους εξέλιξης (οδηγός σπουδών Τ.Ε.Ι. Πάτρας, Τμ. Κοιν.Εργασίας, 2006: 58).

➤ Πρόγραμμα σπουδών Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Πάτρας

Α΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστή-ρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Δ.Μ
1.Κοινωνική Πολιτική	2			2		4
2.Εισαγωγή στην Κοινωνική Εργασία	2		2	4		6
3.Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία	3			3		5
4.Εισαγωγή στην Ψυχολογία	3			3		5
5.Δίκαιο	2			2		4
6.Πληροφορική στην Κοινωνική Εργασία	2		2	4		6
ΣΥΝΟΛΟ	14		4	18		30

Β΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστή-ρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Δ.Μ
1.Συγγραφή Επιστημονικής Εργασίας	1		1	2		4
2.Πολιτική Οικονομία	2			2		4
3.Η Συνέντευξη στην Κοινωνική Εργασία	1	1	2	4		5
4.Πολιτική Κοινωνικής Πρόνοιας- Προγράμματα	2	2	3	7		7
5.Κοινωνιολογία της οικογένειας	3			3		5
6.Εξελικτική Ψυχολογία	3			3		5
ΣΥΝΟΛΟ	10	1	15	26		30

Γ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστή-ρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Δ.Μ
1.Ψυχοπαθολογία ενηλίκων	2	1		3		4
2.Γενική Κοινωνική Εργασία	3	2		5		7
3.Εισαγωγή στην Εργαστηριακή Πρακτική Άσκηση- Εποπτεία Ι			8	8		6
4.Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης	3			3		6
5.Κλινική Ψυχολογία	2		2	4		6
6.Κοινωνική Ψυχολογία	2					3
ΣΥΝΟΛΟ	12	3	10	25		32

Δ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστή-ρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Δ.Μ
1.Στατιστική	2			2		4
2.Κοινωνική Έρευνα Ι	2	2		4		5
3.Ψυχοπαθολογία Παιδιών- Εφήβων	2	1		3		4
4.Κλινική Κοινωνική Εργασία Ι	2	1	2	5		5
5.Κοινοτική Εργασία	2	1		3		4
6.Εργαστηριακή Πρακτική Άσκηση ΙΙ- Εποπτείας			12	12		8
ΣΥΝΟΛΟ	10	5	14	29		30

Ε΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Δ.Μ
1. Δεοντολογία	1			1		2
2. Κλινική Κοινωνική Εργασία II	2	2	2	6		7
3.Κοινοτική Οργάνωση και Ανάπτυξη	2			2		3
4.Κοινωνική Εργασία με οικογένεια	2		3	5		5
5.Εργ. Πρακτική Άσκηση ΙΙΙ-Εποπτεία			12	12		8
6.Κοινωνική Έρευνα ΙΙ	1		3	4		5
ΣΥΝΟΛΟ	8	2	20	30		30

Στ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Δ.Μ
1.Κοιν. Εργασία με Πληθυσμιακές Ομάδες Ι	3	1		4		6
2. Κοινωνικός Σχεδιασμός	3	1		4		6
3.Εργ.Πρακτική Άσκηση Εποπτεία ΙV			14	14		9
4.Διεπαγγελματική Συνεργασία	2			2		4
5.Κοινωνιολογία της Απόκλισης	3			3		5
ΣΥΝΟΛΟ	11	2	14	27		30

Ζ΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Δ.Μ
1. Ορολογία Ξένης Γλώσσας	2		3	5		7
2.Εργ. Πρακτική Άσκηση Εποπτεία V			14	14		9
3.Σεμινάριο τελειοφοίτων		4		4		6
4.Ψυχοθεραπευτικές Προσεγγίσεις στην Κλινική Κοινωνική Εργασία	2	2		4		3
5.Κοινωνική Εργασία με Πληθυσμιακές Ομάδες ΙΙ	2	1		3		5
ΣΥΝΟΛΟ	6	7	17	30		30

Η΄ ΕΞΑΜΗΝΟ	Θεωρία	Άσκηση πράξης	Εργαστήρια	Σύνολο ωρών	Φόρτος	Δ.Μ
1.Άσκηση στο Επάγγελμα			40			10
2. Πτυχιακή Εργασία	10					20

4.3 ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΠΑΡΕΧΟΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως έως το 1996 η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία παρεχόταν μόνο από τα Τ.Ε.Ι. (Αθήνα, Πάτρα, Ηράκλειο). Από το ακαδημαϊκό έτος 1996-1997 άρχισε να παρέχεται εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο της Θράκης (κατεύθυνση κοινωνική εργασία).

Σύμφωνα με την Papadaki (2005) *η ανάπτυξη μεταπτυχιακών σπουδών στην κοινωνική εργασία παρεμποδίστηκε πολλά χρόνια*. Έως το 1996 η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία παρεχόταν μόνο από τα ΤΕΙ, τα οποία δεν είχαν δικαίωμα να οργανώσουν μεταπτυχιακά προγράμματα. Από το 2000 τα ΤΕΙ έχουν δικαίωμα να συνδιοργανώνουν μεταπτυχιακά προγράμματα με ελληνικά ή ξένα πανεπιστήμια. Επίσης για πολλά χρόνια παρεμποδίστηκε η ενασχόληση των κοινωνικών λειτουργών-αποφοίτων ΤΕΙ με μεταπτυχιακές σπουδές, καθώς έως το 1995 οι πτυχιούχοι λειτουργοί των Τ.Ε.Ι. δεν μπορούσαν να παρακολουθήσουν μεταπτυχιακά που πραγματοποιούνταν στην Ελλάδα.

Στην Ελλάδα οι κοινωνικοί λειτουργοί έχουν περιορισμένες ευκαιρίες να παρακολουθήσουν μεταπτυχιακά προγράμματα συναφή με την κοινωνική εργασία. Επομένως υπάρχει η τάση οι κοινωνικοί λειτουργοί να παρακολουθούν μεταπτυχιακά προγράμματα κυρίως σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να αυξήσουν τα προσόντα τους, ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν την ανεργία (που αποτελεί συνηθισμένο πρόβλημα των κοινωνικών λειτουργών). *Βασικό πρόβλημα της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία είναι η έλλειψη δυνατότητας για οργάνωση μεταπτυχιακών σπουδών στην κοινωνική εργασία*. Η οργάνωση μεταπτυχιακών σπουδών θα βοηθήσει στην δημιουργία εξειδικευμένων στελεχών που θα συμβάλλουν στην αναβάθμιση της κοινωνικής πρόνοιας και της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία. Το Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης και τα Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ θα πρέπει να αξιοποιήσουν κάθε δυνατότητα για οργάνωση μεταπτυχιακών σπουδών στην κοινωνική εργασία στην Ελλάδα (Papadaki, 2005).

Οι Papadaki E. και Papadaki V. (2005) εκτός από την ανάγκη ανάπτυξης μεταπτυχιακών σπουδών στην κοινωνική εργασία στην Ελλάδα αναφέρονται στα παρακάτω προβλήματα που παρεμποδίζουν την ανάπτυξη της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία στην Ελλάδα:

Χρηματοδότηση της δημόσιας εκπαίδευσης. Η χρηματοδότηση των ΑΕΙ θα πρέπει να αυξηθεί, επειδή είναι ιδιαίτερα χαμηλή σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Επίσης υπάρχει ανισότητα όσον αφορά στη χρηματοδότηση ανάμεσα σε ΤΕΙ και Πανεπιστήμια (η χρηματοδότηση των πανεπιστημίων είναι μεγαλύτερη). Σήμερα γίνεται προσπάθεια για βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης στα ΑΕΙ μέσω αξιολόγησης, καθώς το Υπουργείο Παιδείας έχει θεσμοθετήσει «Εθνικό σύστημα αξιολόγησης της ποιότητας της παρεχόμενης από Τμήματα των ΑΕΙ εκπαίδευσης».

Κριτήρια εισαγωγής φοιτητών. Δεν λαμβάνεται καθόλου η άποψη των ΑΕΙ για τα κριτήρια εισαγωγής των νεοεισαχθέντων φοιτητών. Τα ΑΕΙ θα έπρεπε να έχουν άποψη για τα κριτήρια εισαγωγής. Ιδιαίτερα για την κοινωνική εργασία τα κριτήρια εισαγωγής παραβλέπουν τη φύση της κοινωνικής εργασίας ως ανθρωπιστικό επάγγελμα που ασχολείται με την φροντίδα. Επίσης ο αριθμός των νεοεισαχθέντων φοιτητών κοινωνικής εργασίας θα έπρεπε να λαμβάνει υπόψη τη δυνατότητα των Τμημάτων για εκπαίδευση φοιτητών (αριθμό εκπαιδευτικού προσωπικού, υποδομές κ.λ)

Εκπαιδευτικό προσωπικό. Ο αριθμός του μόνιμου διδακτικού προσωπικού στα Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ και στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης είναι μικρός σε σχέση με τον μεγάλο αριθμό των φοιτούντων. Επειδή οι εκπαιδευτικές ανάγκες είναι μεγάλες, είναι μεγάλος ο αριθμός των μελών εκπαιδευτικού προσωπικού που απασχολείται με συμβάσεις ορισμένου χρόνου με ωριαία αντιμισθία. Επίσης υπάρχει μικρός αριθμός εκπαιδευτικού προσωπικού με πλήρη προσόντα, που απασχολούνται ως μισθωτοί συμβασιούχοι με τριετείς συμβάσεις. Μικρός αριθμός του εκπαιδευτικού προσωπικού, που κατέχει βασικό πτυχίο κοινωνικού λειτουργού, διαθέτει διδακτορικούς τίτλους στην κοινωνική εργασία ή σε συναφή με την κοινωνική εργασία πεδία.

Στα Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας υπάρχει ανάγκη για την πρόσληψη περισσότερου μόνιμου διδακτικού προσωπικού με μεταπτυχιακές σπουδές στην κοινωνική εργασία για να υποστηριχθεί η συνέχεια και να αναπτυχθεί περισσότερο η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία. Επίσης είναι απαραίτητο για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία να αξιοποιηθούν οι ευκαιρίες που δόθηκαν για την αναβάθμιση των προσόντων του εκπαιδευτικού προσωπικού των ΤΕΙ, να βελτιωθούν οι συνθήκες εργασίας για τους συμβασιούχους και να δημιουργηθούν περαιτέρω ευκαιρίες επιμόρφωσης για το προσωπικό με σύμβαση και τα μόνιμα μέλη Ε.Π.

Ο προσανατολισμός στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας. Τα προγράμματα σπουδών των Τμημάτων Κοινωνικής Εργασίας έχουν διαμεθοδικό προσανατολισμό στη γενική κοινωνική εργασία. Επίσης στα προγράμματα σπουδών υπάρχει τάση για εξισορρόπηση μεταξύ της κλινικής και της κοινοτικής κοινωνικής εργασίας. Εν τούτοις αυτός ο θεωρητικός προσανατολισμός δεν εφαρμόζεται στην πράξη στην πρακτική άσκηση-εποπτεία στην κοινωνική εργασία, καθώς πολλοί επόπτες έχουν κλινικό προσανατολισμό και υπάρχουν μόνο αποσπασματικές προσπάθειες για τη ανάπτυξη προγραμμάτων κοινοτικού χαρακτήρα στην Ελλάδα.

Πρακτική Άσκηση-Εποπτεία. Η εφαρμοσμένη γνώση στην κοινωνική εργασία, που αποκτάται μέσω της πρακτικής άσκησης εποπτείας, αποτελεί σημαντικό μέρος της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία. Η πρακτική άσκηση πραγματοποιείται σε οργανωμένες κοινωνικές υπηρεσίες-οργανώσεις και σε οργανώσεις όπου δεν υπάρχουν οργανωμένες κοινωνικές υπηρεσίες, όπου αναπτύσσονται προγράμματα με την ευθύνη των Τμημάτων Κοινωνικής Εργασίας. Έχουν γίνει προσπάθειες για ανάπτυξη κοινοτικών προγραμμάτων σε συνεργασία με τοπικές κοινότητες, ώστε οι φοιτητές να έχουν ευκαιρίες εκπαίδευσης, πέρα από την παραδοσιακή κλινική κοινωνική εργασία που επικρατεί στις κοινωνικές οργανώσεις. Η προσπάθεια για την αναβάθμιση της πρακτικής άσκησης πρέπει να είναι συνεχής και να προσφέρονται στους επόπτες ευκαιρίες επιμόρφωσης, ώστε να αποκτούν νέες γνώσεις και δεξιότητες.

Κοινωνική έρευνα. Είναι σημαντικό ότι στα πλαίσια των προγραμμάτων σπουδών έχει δοθεί έμφαση στην ποσοτική και ποιοτική κοινωνική έρευνα. Είναι απαραίτητο να υπάρχει χρηματοδότηση για την έρευνα των κοινωνικών αναγκών και προβλημάτων. Επίσης θα πρέπει να υπάρξει μεγαλύτερη ενασχόληση του εκπαιδευτικού προσωπικού με έρευνα σε θέματα που αφορούν στην κοινωνική εργασία.

Η συνεχής προσπάθεια για τη βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία, η οργάνωση μεταπτυχιακών σπουδών στην κοινωνική εργασία, η δημιουργία ευκαιριών συνεχιζόμενης επιμόρφωσης θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της κοινωνικής εργασίας, στη βελτίωση της αποδοτικότητας των κοινωνικών λειτουργιών και στην απόκτηση υψηλότερου επαγγελματικού κύρους για τους κοινωνικούς λειτουργούς (Papadaki E. & Papadaki V., 2005).

ΕΜΠΕΙΡΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

5.1 Σκοπός της έρευνας

Η έρευνα έχει σκοπό να διερευνηθούν οι απόψεις των φοιτητών/φοιτητριών κοινωνικών λειτουργών που βρίσκονται στην τελευταία φάση της εκπαίδευσης τους (οι οποίοι φοιτούν στα Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας των Τ.Ε.Ι. και στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου/κατεύθυνση κοινωνικής εργασίας) για:

- Τις επαγγελματικές τους προσδοκίες, τον προσανατολισμό εργασίας, τις ελπίδες, τους φόβους για το επαγγελματικό τους μέλλον.
- Την ικανοποίησή τους από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης και την ετοιμότητά τους για ένταξη στο επάγγελμα.

Επίσης ερευνήθηκε η ταύτισή των ερωτώμενων με τις σπουδές τους και το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας. Εκτός από την εξαγωγή συμπερασμάτων συνολικά για τον ερευνώμενο πληθυσμό έγινε σύγκριση των απόψεων των φοιτητών/φοιτητριών του τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου για τα αναφερόμενα παραπάνω θέματα.

Το παραπάνω θέμα ήταν ενδιαφέρον να ερευνηθεί καθώς ποτέ στο παρελθόν δεν έχει πραγματοποιηθεί παρόμοια έρευνα. Θεωρήσαμε ότι είναι σκόπιμο εκτός από τη συνολική διερεύνηση των απόψεων των τελειόφοιτων κοινωνικών λειτουργών να γίνει επίσης σύγκριση των απόψεων των τελειόφοιτων που προέρχονται από τα Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ. και των απόψεων των προερχόμενων από το Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης (κατ. κοινωνική εργασία). Η ανάγκη σύγκρισης προέκυψε λόγω της διαφοροποίησης στην παρεχόμενη εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία ανάμεσα στα Τμήματα των ΤΕΙ και στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου.

5.2 Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα που αφορούν στην συγκεκριμένη έρευνα είναι τα παρακάτω:

- Ποιες είναι οι ελπίδες, οι φόβοι για το επαγγελματικό μέλλον και οι επαγγελματικές προσδοκίες *συνολικά* των φοιτητών/φοιτητριών που βρίσκονται στην τελευταία φάση της εκπαίδευσης τους στα Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας των Τ.Ε.Ι. και στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης (κατεύθυνση κοινωνική εργασία) του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου?
- Ποια είναι η άποψη των φοιτητών/φοιτητριών των παραπάνω Τμημάτων σχετικά με την ικανοποίησή τους από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης και την ετοιμότητα τους για ένταξη στο επάγγελμα?
- Ποια είναι η ταύτιση των φοιτητών/φοιτητριών των παραπάνω Τμημάτων με την εκπαίδευση και το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας, ποιο προσανατολισμό εργασίας έχουν και ποια η άποψή τους για την αποστολή της Κοινωνικής Εργασίας ?
- Ποια είναι τα κοινά σημεία και οι διαφορές που παρατηρούνται ανάμεσα στις απόψεις των τελειόφοιτων Κοινωνικών Λειτουργιών των Τ.Ε.Ι. και τελειόφοιτων του τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου σχετικά με την ικανοποίηση τους από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης, την ετοιμότητα τους για την ένταξη στον επαγγελματικό χώρο, τον προσανατολισμό εργασίας, την ταύτισή τους με τις σπουδές και το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας και την αποστολή της Κοινωνικής Εργασίας?
- Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην ικανοποίηση των τελειόφοιτων από την προετοιμασία τους κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης και στη φοίτησή τους στο ΤΕΙ ή το Πανεπιστήμιο?
- Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην ικανοποίηση των τελειόφοιτων κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης και α) στους λόγους φοίτησης στην κοινωνική εργασία β) στην ταύτιση τους με το επάγγελμα της

κοινωνικής εργασίας και γ) την ταύτιση τους με τις σπουδές στην κοινωνική εργασία?

- Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην ταύτισή τους με τις σπουδές στην Κοινωνική Εργασία και α) τους λόγους φοίτησης και β) τη σειρά επιλογής της Κοινωνικής Εργασίας στις εισαγωγικές εξετάσεις?

5.3 Επιλογή δείγματος

Τον πληθυσμό της έρευνας αποτέλεσαν φοιτήτριες και φοιτητές των Τμημάτων Κοινωνικής Εργασίας των Τ.Ε.Ι (Κρήτης, Αθήνας, Πάτρας) και του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης (κατεύθυνση κοινωνική εργασία). Το σύνολο των ατόμων που δείγματος είναι 195 άτομα (100 άτομα προέρχονται από Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ και 95 άτομα προέρχονται από το Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης).

Η επιλογή των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν *τυχαία με κριτήριο συμμετοχής στην έρευνα* να βρίσκονται στο τρίτο και τέταρτο έτος σπουδών. Έγινε μεγάλη προσπάθεια να υπάρχουν στον ερωτώμενο πληθυσμό και φοιτητές, καθώς στα αναφερόμενα Τμήματα υπερέχει ο γυναικείος πληθυσμός.

5.4 Τεχνικές συλλογής στοιχείων- Ερευνητικό εργαλείο

Η συλλογή των στοιχείων πραγματοποιήθηκε με την χρήση ερωτηματολογίου, το οποίο δομήθηκε για να καλύψει τις ανάγκες της συγκεκριμένης έρευνας. Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει ερωτήσεις τόσο κλειστού όσο και ανοιχτού τύπου. Χρησιμοποιήθηκαν κλειστές ερωτήσεις, καθώς προσφέρονται καλύτερα για στατιστική ανάλυση και είναι εύκολο να απαντηθούν από τους ερωτώμενους. Χρησιμοποιήθηκαν επίσης ανοιχτές ερωτήσεις, καθώς σε ορισμένες περιπτώσεις επιθυμούσαμε να αφήσουμε τον ερωτώμενο να εκφραστεί όπως επιθυμεί ώστε να συγκεντρωθούν πληροφορίες ικανοποιητικές για το θέμα. Οι ανοιχτές ερωτήσεις ενδείκνυνται σε περιπτώσεις όπου πρέπει να συγκεντρωθούν πληροφορίες για θέματα που δεν υπάρχει συγκεκριμένη απάντηση και είναι επιθυμητό οι απαντήσεις να είναι στην κρίση του ερωτώμενου.

Αναλυτικότερα το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει ερωτήσεις που αφορούν :

- α) Κοινωνικό-δημογραφικά στοιχεία και στοιχεία που σχετίζονται με την εκπαίδευση του ερωτώμενου.
- β) Την ταύτιση του ερωτώμενου με τις σπουδές και το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας.
- γ) Τους φόβους, τις ελπίδες για το επαγγελματικό μέλλον και τις επαγγελματικές προσδοκίες.
- δ) Την ικανοποίησή από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευση και την ετοιμότητα για ένταξη στο επάγγελμα.
- ε) Τον προσανατολισμό εργασίας και τους παράγοντες που συνθέτουν μία επιθυμητή εργασία.

Χρησιμοποιήθηκαν δύο μορφές καταγραφής των απαντήσεων: 1) η δυαδική επιλογή, στην οποία ο ερωτώμενος καλείται να επιλέξει μεταξύ δυο αντίθετων ως προς την έννοια προτάσεων και 2) η πολλαπλή επιλογή, στην οποία ο ερωτώμενος καλείται να τοποθετηθεί σε κάθε πρόταση χρησιμοποιώντας μια απάντηση σε κλειστού τύπου ερωτήσεις.

5.5 Διαδικασία συλλογής στοιχείων

Συναντήσαμε αρκετές δυσκολίες, κυρίως όσον αφορά στην εύρεση ελληνικής βιβλιογραφίας και επιστημονικών άρθρων για την άντληση των απαραίτητων πληροφοριών για την εκπαίδευση των Κοινωνικών Λειτουργών στην Ελλάδα, καθώς και στις συνθήκες εργασίας και στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί κατά την άσκηση του επαγγέλματος τους. Στην προσπάθεια μας να αντιμετωπίσουμε την παραπάνω δυσκολία, επισκεφθήκαμε βιβλιοθήκες ώστε να συγκεντρώσουμε τις απαραίτητες πληροφορίες για την επεξεργασία του θέματος.

Ευτυχώς για εμάς δεν ήταν καθόλου δύσκολη η προσέγγιση των φοιτητών των τεσσάρων Τμημάτων Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ (Κρήτης, Αθήνας, Πάτρας) και του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης (κατεύθυνση Κοινωνικής Εργασίας). Προσεγγίζοντας τους προσπαθήσαμε να τους ενημερώσουμε όσο το δυνατόν περισσότερο αναλυτικά για τον σκοπό της έρευνας και ζητήσαμε τη βοήθειά τους τονίζοντας ότι χωρίς τη συμμετοχή τους δεν θα ήταν εφικτή η ολοκλήρωση του ερευνητικού μέρους. Γενικά ανταποκρίθηκαν εύκολα σε αυτή μας την προσπάθεια.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι την περίοδο που επισκεφθήκαμε το Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο της Θράκης, ήταν ημέρες

πραγματοποίησης εργαστηριακής άσκησης με αποτέλεσμα να μην μπορούμε να έχουμε επαφή με τους φοιτητές, τουλάχιστον την πρώτη ημέρα. Ευτυχώς σε όλη αυτήν την προσπάθεια συνέβαλε αρκετά το γραφείο πρακτικής άσκησης ενημερώνοντας και «επιστρατεύοντας» όλους τους εκπαιδευόμενους να περάσουν από το γραφείο πρακτικής άσκησης μετά το τέλος της εργαστηριακής τους άσκησης, ώστε να συμπληρώσουν τα ερωτηματολόγια. Οι φοιτητές ήταν ιδιαίτερα συνεργάσιμοι, καθώς οι περισσότεροι από εκείνους βρισκόταν στη διαδικασία εκπόνησης της δικής τους πτυχιακής εργασίας και έδειξαν κατανόηση και συμπάρασταση συμπληρώνοντας τα ερωτηματολόγια με μεγάλη ευκολία.

5.6 Στατιστική ανάλυση

Η καταχώρηση των δεδομένων και η στατιστική ανάλυση πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του στατιστικού προγράμματος SPSS 12. Κατά την ανάλυση των στοιχείων χρησιμοποιήθηκαν:

- α) Περιγραφικές στατιστικές διαδικασίες, δηλαδή απλές κατανομές συχνοτήτων των απαντήσεων ως προς μια μεταβλητή.
- β) Συσχετίσεις μεταξύ δυο ή περισσότερων μεταβλητών, είτε ποιοτικών χρησιμοποιώντας τον έλεγχο χ^2 .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.1 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΕΡΕΥΝΩΜΕΝΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ

Α. ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΩΝ ΣΥΧΝΟΤΗΤΩΝ

6.1.1 Περιγραφικά στοιχεία δείγματος

Πίνακας 1. Φύλο ερωτώμενων

Φύλο	N	%
Άνδρες	36	18,5
Γυναίκες	159	81,5
Σύνολο	195	100

Στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα τρία Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ και στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης συμμετείχαν συνολικά 195 άτομα (*100 άτομα προέρχονται από Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ και 95 άτομα προέρχονται από το Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης*). Από το σύνολο των 195 ατόμων οι 159 ήταν γυναίκες (81,5%) και οι 36 ήταν άνδρες (18,5%).

Πίνακας 2. Ηλικία ερωτώμενων

Ηλικία	N	%
18-21	104	53.3
22-25	80	41.1
Άνω των 25	11	5.6
Σύνολο	195	100

Από τον πίνακα 2 φαίνεται ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (53.3%) ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα 18-21 ετών, ενώ το αμέσως μεγαλύτερο ποσοστό (41.1%) ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 22-25 ετών.

Πίνακας 3. Έτος σπουδών ερωτώμενων

Έτος σπουδών	N	%
<i>Τρίτο</i>	<i>80</i>	<i>41.1</i>
<i>Τέταρτο</i>	<i>96</i>	<i>49.2</i>
<i>Πέμπτο</i>	<i>18</i>	<i>9.2</i>
<i>Έκτο</i>	<i>1</i>	<i>0.5</i>
Σύνολο	<i>195</i>	<i>100</i>

Βασική προϋπόθεση για την συμμετοχή των ερωτώμενων στην έρευνα ήταν οι ερωτώμενοι να βρίσκονται τουλάχιστον στο τρίτο και άνω του τρίτου έτους σπουδών. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (49.2%) βρισκόταν στο τέταρτο έτος σπουδών, ενώ ποσοστό 41.1% (80 άτομα) βρισκόταν στο τρίτο έτος (πίνακας 3). Μόνο ένα μικρό ποσοστό ερωτηθέντων (9.5%) βρισκόταν στο πέμπτο έτος και στο έκτο έτος σπουδών, λόγω παρατεταμένης φοίτησης.

Πίνακας 4. Προηγούμενη εκπαίδευση ερωτώμενων

Είδος προηγούμενης εκπαίδευσης	N	%
<i>Ενιαίο λύκειο</i>	<i>179</i>	<i>91.8</i>
<i>Τεχνικό λύκειο</i>	<i>10</i>	<i>5.2</i>
<i>Κάτοχος πτυχίου ΑΕΙ</i>	<i>3</i>	<i>1.5</i>
<i>Κάτοχος πτυχίου ΤΕΙ</i>	<i>3</i>	<i>1.5</i>
Σύνολο	<i>195</i>	<i>100</i>

Η πλειοψηφία των φοιτητών που συμμετείχαν στην έρευνα προερχόταν από Ενιαίο Λύκειο (91.8%), ποσοστό 5.2% προερχόταν από Τεχνικό Λύκειο ενώ ποσοστό 3% ήταν κάτοχοι πτυχίου ΑΕΙ και ποσοστό 3% ήταν κάτοχοι πτυχίου ΤΕΙ.

6.1.2 Σειρά επιλογής Κοινωνικής Εργασίας στις εισαγωγικές εξετάσεις -Ταύτιση ερωτώμενων με τις σπουδές και το επάγγελμα

Πίνακας 5. Σειρά επιλογής κοινωνικής εργασίας

Σειρά επιλογής	N	%
I ^η επιλογή	43	22.1
Στις 5 πρώτες επιλογές	83	42.5
Μεσαίες επιλογές	51	26.1
Τελευταίες επιλογές	12	6.2
Ως κάτοχοι πτυχίου ΑΕΙ/ΤΕΙ εισήχθησαν με βαθμό πτυχίου ή κατατακτήριες	6	3.1
Σύνολο	195	100

Στην ερώτηση ποια είναι η σειρά επιλογής της κοινωνικής εργασίας στις εισαγωγικές εξετάσεις (πίνακας 5), 83 άτομα δηλαδή ποσοστό 42.5% απάντησε ότι η κοινωνική εργασία βρισκόταν στις πέντε πρώτες επιλογές τους και ποσοστό 22.1% απάντησε ότι η κοινωνική εργασία ήταν η πρώτη επιλογή τους κατά την συμπλήρωση του μηχανογραφικού δελτίου. Ποσοστό 26.1% (51 άτομα) απάντησαν ότι η κοινωνική εργασία βρισκόταν στις μεσαίες επιλογές τους, Ένα μικρό ποσοστό 6.2% δήλωσε ότι η κοινωνική εργασία βρισκόταν στις τελευταίες επιλογές τους κατά την συμπλήρωση του μηχανογραφικού δελτίου. Τέλος ένα πολύ μικρό ποσοστό 3.1% εισήχθησαν με βαθμό πτυχίου ΑΕΙ/ΤΕΙ ή με κατατακτήριες.

Πίνακας 6. Επιλογή των σπουδών στην Κοινωνική Εργασία (εάν είχαν την ευκαιρία να αρχίσουν τις σπουδές τους από την αρχή) –Ταύτιση με σπουδές

	N	%
Ναι	163	83.6
Όχι	32	16.4
Σύνολο	195	100

Η πλειοψηφία δηλαδή ποσοστό 83.6% (163 άτομα) σε ερώτηση εάν θα επέλεγαν τις σπουδές στην Κοινωνική Εργασία, εάν είχαν την ευκαιρία να αρχίσουν τις σπουδές τους από την αρχή (πίνακας 6) απάντησε θετικά, ενώ μόνο ποσοστό 16.4% (32 άτομα) απάντησε αρνητικά.

Πίνακας 7. Λόγοι για τους οποίους οι ερωτώμενοι επέλεξαν να σπουδάσουν Κοινωνική Εργασία

	<i>N</i>	%
<i>Η Κοινωνική Εργασία μου ταιριάζει</i>	<i>156</i>	<i>80.0</i>
<i>Επιθυμώ ένα πτυχίο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης</i>	<i>10</i>	<i>5.1</i>
<i>Επιθυμώ να δώσω κατατακτήριες εξετάσεις για να εισαχθώ σε συναφή τομέα</i>	<i>9</i>	<i>4.6</i>
<i>Δεν επιθυμώ να ξαναπεράσω την εμπειρία των εισαγωγικών εξετάσεων</i>	<i>5</i>	<i>2.6</i>
<i>Άλλο</i>	<i>15</i>	<i>7.7</i>
<i>Σύνολο</i>	<i>195</i>	<i>100</i>

Σε ερώτηση για τους λόγους που οι ερωτώμενοι επέλεξαν να σπουδάσουν Κοινωνική Εργασία (πίνακας 7) δόθηκαν οι παρακάτω απαντήσεις:

156 ερωτηθέντες (ποσοστό 80%) απάντησαν ότι επέλεξαν την Κοινωνική Εργασία, γιατί πιστεύουν ότι τους ταιριάζει. Συνολικά ποσοστό 20% επέλεξε τις σπουδές στην Κοινωνική Εργασία για λόγους που δεν δείχνουν ταύτιση με το περιεχόμενο της Κοινωνικής Εργασίας. Αναλυτικότερα: 10 άτομα (ποσοστό 5.1%) επέλεξαν την Κοινωνική Εργασία γιατί επιθυμούσαν μόνο ένα πτυχίο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Το 4.6% (9 άτομα) επέλεξε την Κοινωνική Εργασία καθώς επιθυμεί να εισαχθεί σε συναφή τομέα μέσω κατατακτήριων εξετάσεων. Το 2.6%, (5 άτομα) επέλεξαν να φοιτήσουν στην Κοινωνική Εργασία, επειδή δεν επιθυμούσαν να ξαναπεράσουν τη διαδικασία των εισαγωγικών εξετάσεων και ποσοστό 7.7% για άλλους λόγους.

Πίνακας 8. Ταύτιση ερωτώμενων με το επάγγελμα

	<i>N</i>	%
<i>Εργασία ως κοινωνικός λειτουργός</i>	<i>106</i>	<i>54.3</i>
<i>Εργασία σε άλλο τομέα</i>	<i>6</i>	<i>3.1</i>
<i>Μεταπτυχιακό σχετικό με την κοινωνική εργασία</i>	<i>55</i>	<i>28.2</i>
<i>Κατατακτήριες εξετάσεις</i>	<i>16</i>	<i>8.2</i>
<i>Άλλο</i>	<i>12</i>	<i>6.2</i>
<i>Σύνολο</i>	<i>195</i>	<i>100</i>

Όπως φαίνεται από τον πίνακα 8, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων 54.4% (106 άτομα) επιθυμούν μετά την αποφοίτησή τους να εργασθούν ως κοινωνικοί λειτουργοί, ενώ το 28.2% επιθυμεί να κάνει μεταπτυχιακές σπουδές σχετικές με την κοινωνική εργασία. Το 8.2% μετά την λήψη του πτυχίου δηλώνει ότι επιθυμεί να δώσει κατατακτήριες εξετάσεις και το 3.1% δηλώνει ότι θα εργασθεί σε διαφορετικό τομέα από το αντικείμενο σπουδών τους.

6.1.3 Επαγγελματικές προσδοκίες

Πίνακας 9. Ηλικιακή ομάδα με την οποία οι ερωτώμενοι επιθυμούν να εργασθούν

	<i>N</i>	%
<i>Παιδική ηλικία</i>	78	40.0
<i>Εφηβική ηλικία</i>	48	24.6
<i>Ενήλικοι</i>	57	29.2
<i>Ηλικιωμένοι</i>	12	6.2
<i>Σύνολο</i>	195	100

Σε ερώτησή μας σχετικά με την ηλικιακή ομάδα με την οποία επιθυμούν να εργασθούν (πίνακας 9) οι συμμετέχοντες στην έρευνα σε ποσοστό 40% (78 άτομα) απάντησαν ότι επιθυμούν να συνεργασθούν με παιδιά. Δεύτεροι σε σειρά προτίμησης έρχονται οι ενήλικες με ποσοστό προτίμησης 29.2% (57 άτομα) και τρίτοι σε σειρά προτίμησης έρχονται οι έφηβοι με ποσοστό 24.6% (48 άτομα). Μόλις το 6.2% (12 άτομα) έδειξε ενδιαφέρον για τα ηλικιωμένα άτομα ως επιθυμητή ηλικιακή ομάδα εργασίας

Πίνακας 10. Επιθυμητός τομέας εργασίας

	<i>N</i>	%
<i>Υγείας</i>	33	16.9
<i>Ψυχικής υγείας</i>	44	24.1
<i>Προγράμματα Πρόνοιας</i>	52	26.7
<i>Εκπαίδευσης/ ειδικής αγωγής</i>	25	12.8
<i>Παραβατικότητας</i>	20	10.3
<i>Κοινωνικής ανάπτυξης</i>	7	3.6
<i>Κοινωνικής ασφάλισης</i>	5	2.6
<i>Απασχόλησης</i>	3	1.5
<i>Άλλο</i>	3	1.5
<i>Σύνολο</i>	195	100

Σε ερώτηση για τον επιθυμητό τομέα εργασίας (πίνακας 10) το μεγαλύτερο ποσοστό (26,7%) απάντησε ότι επιθυμεί να εργασθεί σε προγράμματα πρόνοιας. Η αμέσως επόμενη επιλογή ήταν ο τομέας της ψυχικής υγείας (24,1%) και ο τομέας υγείας με ποσοστό 16,9%. Επίσης ποσοστό 12,8% επιθυμεί να εργασθεί στον τομέα της εκπαίδευσης/ειδικής αγωγής και ποσοστό 10,3% με τον τομέα της παραβατικότητας. Οι τομείς της απασχόλησης, κοινωνικής ασφάλισης και κοινοτικής ανάπτυξης συγκέντρωσαν τα μικρότερα ποσοστά προτίμησης των ερωτηθέντων 1.5%, 2,6% και 3.6% αντίστοιχα.

Πίνακας 11. Επιθυμητή μορφή εργασίας

	<i>N</i>	%
<i>Στέλεχος εφαρμογής προγραμμάτων</i>	<i>64</i>	<i>32,7</i>
<i>Εκπαίδευση κοινωνικής εργασίας</i>	<i>44</i>	<i>22,6</i>
<i>Ελεύθερος επαγγελματίας στο συμβουλευτικό τομέα</i>	<i>43</i>	<i>22,1</i>
<i>Επιχειρηματίας σε ιδιωτική κερδοσκοπική οργάνωση κοινωνικού χαρακτήρα (παιδικός σταθμός, οίκος ευγηρίας)</i>	<i>28</i>	<i>14,4</i>
<i>Άλλο</i>	<i>16</i>	<i>8,2</i>
<i>Σύνολο</i>	<i>195</i>	<i>100</i>

Όπως φαίνεται από τον πίνακα 11 το 32,7% του συνόλου των ερωτηθέντων σε ερώτηση σχετική με την επιθυμητή μορφή εργασίας απάντησε ότι επιθυμεί να εργαστεί ως στέλεχος εφαρμογής προγραμμάτων. Το 22,6% των ερωτηθέντων επιθυμούν να απασχοληθούν στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας. Ποσοστό 22,1% επιθυμεί να ασχοληθεί ως ελεύθερος επαγγελματίας στον τομέα της συμβουλευτικής και ποσοστό 14,4% επιθυμεί να γίνει επιχειρηματίας ιδιωτικής κερδοσκοπικής οργάνωσης κοινωνικού χαρακτήρα (παιδικός σταθμός, οίκος ευγηρίας κ.λ.). Τέλος ένα ποσοστό της τάξεως του 8,2% δηλώνει πως η εργασία του θα ήθελε να είχε κάποια άλλη μορφή από τις προαναφερθείσες (π.χ. μη κερδοσκοπικές οργανώσεις, σύλλογοι Α.Μ.Ε.Α)

Πίνακας 12.

Επιλογή Οργάνωσης που τα προγράμματά της να επικεντρώνονται:	N	%
<i>Σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες</i>	<i>61</i>	<i>31.3</i>
<i>Σε όλες τις κοινωνικές ομάδες</i>	<i>134</i>	<i>68.7</i>
Σύνολο	195	100

Σε ερώτηση σχετικά με το αν οι ερωτώμενοι θα επέλεγαν Οργάνωση που παρέχει υπηρεσίες σε όλες τις κοινωνικές ομάδες ή Οργάνωση που παρέχει υπηρεσίες σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες (πίνακας 12) η πλειοψηφία των ερωτώμενων (ποσοστό 68,7%) απάντησε ότι θα επέλεγε Οργάνωση στην οποία θα παρέχονται υπηρεσίες σε όλες τις κοινωνικές ομάδες. Ποσοστό 31,3% θα επιθυμούσε να εργασθεί σε Οργάνωση που παρέχει υπηρεσίες αποκλειστικά σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες.

6.1.4 Προσδοκίες γενικά από την εργασία

Πίνακας 13. Παράγοντες που συνθέτουν μία επιθυμητή εργασία (δυνατότητα έως τρεις επιλογές)

	N	%
<i>Επιθυμητή γεωγραφική περιοχή</i>	<i>66</i>	<i>33,9</i>
<i>Μονιμότητα</i>	<i>72</i>	<i>36,9</i>
<i>Παροχή ευκαιριών για επιμόρφωση</i>	<i>32</i>	<i>16,4</i>
<i>Ικανοποιητικό ωράριο</i>	<i>9</i>	<i>4,6</i>
<i>Δυνατότητα προαγωγής</i>	<i>6</i>	<i>3,1</i>
<i>Ταύτιση με το περιεχόμενο της εργασίας</i>	<i>10</i>	<i>5,1</i>
<i>Καλός προϊστάμενος</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Ικανοποιητικός μισθός</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
<i>Άλλο</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Σύνολο	195	100

Σε ερώτηση σχετικά με τους παράγοντες που συνθέτουν μια επιθυμητή εργασία (πίνακας 13) οι ερωτώμενοι αξιολόγησαν ως παράγοντες επιθυμητής εργασίας με μεγαλύτερα ποσοστά προτίμησης: τη μονιμότητα (ποσοστό 36,9%), την επιθυμητή γεωγραφική περιοχή (ποσοστό 33,9%) και την παροχή ευκαιριών για επιμόρφωση (ποσοστό 16,4%).

Μόνο το 5,1 θεωρεί ότι η ταύτιση με το περιεχόμενο της εργασίας αποτελεί παράγοντα επιθυμητής εργασίας, ενώ με μικρότερα ποσοστά ακολουθούν το ικανοποιητικό ωράριο (ποσοστό 4,6%) και η δυνατότητα προαγωγής (ποσοστό 3,1%) ως παράγοντες επιθυμητής εργασίας. Κανένας από τους ερωτηθέντες δεν θεώρησαν ως παράγοντες που συνθέτουν μια επιθυμητή εργασία την ύπαρξη καλού προϊσταμένου ή ικανοποιητικού μισθού.

Πίνακας 14. Προσανατολισμός εργασίας

Διαστάσεις εργασίας	Καθόλου	Κάπως	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ	Μ.Ο.
Συμβολή εργασίας στη βοήθεια ανθρώπων	0%	2,1%	9,2%	29,7%	59%	4,46
Συμβολή εργασίας στην βελτίωση ατόμων-κοινωνιών	0%	1,5%	11,3%	41,5%	45,6%	4,31
Ικανοποιητικός μισθός	0,5%	3,1%	9,7%	43,6%	43,1%	4,26
Η εργασία ως μέσο αυτοέκφρασης	0%	3,6%	13,3%	39,5%	43,6%	4,23
Μονιμότητα εργασίας	2,1%	4,1%	14,9	32,8	46,2	4,17
Η εργασία ως μέσο αυτοεκπλήρωσης και επαγγελματικής επιτυχίας	0,5%	7,2%	16,9%	42,1%	33,3%	4,01
Δυνατότητα προαγωγής	1%	12,3%	23,6%	33,8%	29,2%	3,78
Κοινωνικό κύρος	4,1%	7,7%	29,2	36,4	22,6	3,66

Οι ερωτώμενοι αξιολόγησαν την σημαντικότητα που έχουν για εκείνους οι παραπάνω ενδογενείς και εξωγενείς διαστάσεις εργασίας (πίνακας 14). Οι ερωτώμενοι αξιολόγησαν ως πολύ σημαντικές και τις 4 ενδογενείς διαστάσεις εργασίας (συμβολή της εργασίας στη βοήθεια των ανθρώπων, συμβολή της εργασίας στη βελτίωση ατόμων/κοινωνιών, η εργασία ως μέσο αυτοέκφρασης και η εργασία ως μέσο αυτοεκπλήρωσης και επαγγελματικής επιτυχίας) καθώς και 2 εξωγενείς διαστάσεις εργασίας (ικανοποιητικός μισθός και μονιμότητα εργασίας). Οι εξωγενείς διαστάσεις εργασίας: δυνατότητα προαγωγής και κοινωνικό κύρος ιεραρχήθηκαν τελευταίες.

Πίνακας 14.1 Μέσος όρος ενδογενών διαστάσεων εργασίας

Ενδογενείς διαστάσεις εργασίας	Μέσος όρος
Συμβολή εργασίας στη βοήθεια ανθρώπων	4.46
Συμβολή εργασίας στην βελτίωση ατόμων-κοινωνιών	4.31
Η εργασία ως μέσο αυτοέκφρασης	4.23
Η εργασία ως μέσο αυτοεκπλήρωσης και επαγγελματικής επιτυχίας	4.01
Τελικός μέσος όρος ενδογενών διαστάσεων εργασίας	4.25

Πίνακας 14.2 Μέσος όρος εξωγενών διαστάσεων εργασίας

Ενδογενείς διαστάσεις εργασίας	Μέσος όρος
Ικανοποιητικός μισθός	4.26
Μονιμότητα εργασίας	4.17
Δυνατότητα προαγωγής	3.78
Κοινωνικό κύρος	3.66
Τελικός μέσος όρος εξωγενών διαστάσεων εργασίας	3.97

Ο τελικός μέσος όρος των ενδογενών διαστάσεων εργασίας είναι 4.25 και ο τελικός μέσος όρος των εξωγενών διαστάσεων εργασίας είναι 3.97 (πίνακας 14.1 και 14.2). Δηλαδή αν και οι συμμετέχοντες στην έρευνα έχουν περισσότερο ενδογενή παρά εξωγενή προσανατολισμό εργασίας, ο μέσος όρος και των ενδογενών και των εξωγενών διαστάσεων εργασίας δείχνει ότι θεωρούν πολύ σημαντικές τις ενδογενείς αλλά και τις εξωγενείς διαστάσεις εργασίας.

6.1.5 Ελπίδες-φόβοι για το επαγγελματικό μέλλον

Πίνακας 15. Ελπίδες ερωτώμενων μετά την αποφοίτησή τους

	N	%
Εύρεση εργασίας	108	55,4
Επαγγελματική καταξίωση- καριέρα	27	13,8
Απόκτηση μεταπτυχιακού	24	12,3
Τήρηση δεοντολογίας- γνώσεις	16	8,2
Κατατακτήριες εξετάσεις	6	3,1
Διορισμός	4	2,1
Δεν απαντώ	9	4,6
Καλή βαθμολογία πτυχίου	1	0,5
Σύνολο	195	100

Στον πίνακα 15 μπορούμε να δούμε τις απαντήσεις των ερωτηθέντων σε ανοικτή ερώτηση για το τι εύχονται να επιτύχουν μετά την αποφοίτησή τους. Η εύρεση εργασίας αποτελεί την κύρια ευχή για την πλειοψηφία των ερωτώμενων (55,4% επιθυμεί να βρει εργασία και 2,1% επιθυμεί να διορισθεί). Στην συνέχεια ακολουθεί με ποσοστό 13,8% η απόκτηση επαγγελματικής καταξίωσης–καριέρας. Ποσοστό 12,3% επιθυμεί να αποκτήσει μεταπτυχιακό τίτλο και ποσοστό 8,2% εύχεται να τηρήσει τη δεοντολογία και να μπορεί με τις γνώσεις του να ανταπεξέλθει στις ανάγκες του επαγγέλματος.

Κατατακτήριες εξετάσεις επιθυμεί να δώσει μετά την αποφοίτησή του το 3,1% και ποσοστό 0,5% επιθυμεί μια καλή βαθμολογία πτυχίου. Το 4,6% από τους ερωτηθέντες δεν απάντησε στην συγκεκριμένη ερώτηση.

Πίνακας 16. Φόβοι ερωτώμενων μετά την αποφοίτησή τους

	<i>N</i>	%
<i>Ανεργία</i>	<i>107</i>	<i>54,9</i>
<i>Επαγγελματικός αποκλεισμός- αποτυχία</i>	<i>31</i>	<i>15,9</i>
<i>Ανεπιθύμητος χώρος εργασίας</i>	<i>11</i>	<i>5,6</i>
<i>Επαγγελματική εξουθένωση</i>	<i>9</i>	<i>4,6</i>
<i>Ελλιπείς γνώσεις- στασιμότητα</i>	<i>13</i>	<i>6,7</i>
<i>Κακή επικοινωνία με εξυπηρετούμενους-προσωπικό</i>	<i>3</i>	<i>1,5</i>
<i>Άλλο</i>	<i>7</i>	<i>3,6</i>
<i>Δεν απαντώ</i>	<i>14</i>	<i>7,2</i>
<i>Σύνολο</i>	<i>195</i>	<i>100</i>

Σε σχετική ερώτηση για το τι επιθυμούν να αποφύγουν μετά την αποφοίτησή τους (πίνακας 16) η πλειοψηφία, το 54,9%, δηλαδή 107 άτομα, δήλωσε ότι επιθυμεί να αποφύγει την ανεργία. Το 15,9% των ερωτηθέντων επιθυμεί να αποφύγει τον επαγγελματικό αποκλεισμό και την αποτυχία.. Το 6,7% των ερωτηθέντων επιθυμεί να αποφύγει τις ελλιπείς γνώσεις και την στασιμότητα και το 5,6% τον ανεπιθύμητο χώρο εργασίας. Ποσοστό 4,6% ελπίζει να αποφύγει την επαγγελματική εξουθένωση και το 1,5% την κακή επικοινωνία με τους εξυπηρετούμενους-προσωπικό. Το 3,6% επιθυμεί να αποφύγει κάτι άλλο και ποσοστό 7,2% δεν απάντησε στην ερώτηση.

6.1.6 Ετοιμότητα για ένταξη στο επάγγελμα-Επάρκεια απόκτησης δεξιοτήτων

Πίνακας 17. Συναισθήματα που δημιουργεί στους ερωτώμενους η αποφοίτησή τους

	N	%
<i>Άγχος-ανησυχία αισθάνομαι ότι δεν είμαι έτοιμος να εργασθώ ως επαγγελματίας</i>	78	29,7
<i>Φοβάμαι ότι δεν διαθέτω αρκετές γνώσεις –δεξιότητες για να εργασθώ σε εξειδικευμένο πλαίσιο</i>	42	16
<i>Φοβάμαι ότι δεν θα μπορώ να ανταπεξέλθω στις ανάγκες του επαγγέλματος</i>	25	9,5
<i>Αισθάνομαι ικανοποίηση που ολοκληρώνω τις σπουδές μου</i>	85	32,3
<i>Αισθάνομαι ότι μπορώ να ανταπεξέλθω στις απαιτήσεις βάσει των γνώσεων που διαθέτω</i>	24	9,1
<i>Άλλο</i>	9	3,4

Σε ερώτηση για τα συναισθήματα που δημιουργεί στους ερωτώμενους η αποφοίτησή τους (δυνατότητα δύο απαντήσεων) το μεγαλύτερο ποσοστό αισθάνεται ικανοποίηση που ολοκληρώνει τις σπουδές του (32.3% των απαντήσεων).

Μικρό ποσοστό (9.1%) αισθάνεται ότι μπορεί να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις βάσει των γνώσεων που διαθέτουν. Ποσοστό 29.7% αισθάνεται άγχος-ανησυχία επειδή δεν είναι έτοιμο να εργασθεί ως επαγγελματίας. Ποσοστό 16% των απαντήσεων αναφέρεται στο φόβο των ερωτώμενων ότι δεν διαθέτουν αρκετές γνώσεις-δεξιότητες για να εργασθούν σε εξειδικευμένο πλαίσιο και ποσοστό 9.5% φοβάται ότι δεν θα μπορέσει να ανταπεξέλθει στις ανάγκες του επαγγέλματος. Τέλος μικρό ποσοστό (3.4%) δηλώνει κάτι άλλο.

Πίνακας 18. Επάρκεια απόκτησης δεξιοτήτων (Μέσοι όροι)

Δεξιότητες	Μέσος όρος
<i>Επικοινωνίας</i>	3.84
<i>Παρέμβασης- συμβουλευτικής</i>	3.57
<i>Ενδυνάμωσης- ενεργοποίησης ατόμου</i>	3.54
<i>Παρέμβασης- υποστήριξης</i>	3.54
<i>Ενδυνάμωσης/ενεργοποίησης ομάδων</i>	3.29
<i>Κοινωνικής έρευνας</i>	3.12
<i>Διάγνωσης- σχεδιασμού</i>	3.08
<i>Εφαρμογής στρατηγικών αλλαγής& βελτίωσης κοινωνικών συνθηκών</i>	3.01
<i>Αλλαγής/ βελτίωσης συνθηκών κοινωνικών οργανώσεων</i>	2.88

Πίνακας 18.1 Επάρκεια απόκτησης δεξιοτήτων (%)

Δεξιότητες	Καθόλου %	Κάπως %	Μέτρια %	Αρκετά %	Πλήρως %	Σύνολο %
Επικοινωνίας	0,5	4.6	22.1	55.9	16.9	100
Παρέμβασης- συμβουλευτικής	2.1	7.6	36.4	39	14.9	100
Ενδυνάμωσης-ενεργοποίησης ατόμου	1	12.3	29.7	45.1	11.8	100
Παρέμβασης- υποστήριξης	1.5	11.3	33.3	43.1	10.8	100
Ενδυνάμωσης-ενεργοποίησης ομάδων	2.6	16.4	42.1	27.7	11.3	100
Κοινωνικής έρευνας	5.6	25.2	32.8	24.1	12.3	100
Διάγνωσης- σχεδιασμού	4.6	21	41.1	28.7	4.6	100
Εφαρμογής στρατηγικών αλλαγής & βελτίωσης κοινωνικών συνθηκών	7.7	20.5	42.1	22.5	7.2	100
Αλλαγής-βελτίωσης συνθηκών Κοινωνικών Οργανώσεων	11.3	24.6	37.4	18.5	8.2	100

Οι ερωτώμενοι αξιολόγησαν το βαθμό επάρκειας τους στην απόκτηση συγκεκριμένων δεξιοτήτων κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης τους από το 1 (καθόλου επαρκής) έως 5 (πάρα πολύ επαρκής). Ο βαθμός επάρκειας των ερωτώμενων στην απόκτηση δεξιοτήτων: επικοινωνίας, παρέμβασης-συμβουλευτικής, ενδυνάμωσης-ενεργοποίησης ατόμου και παρέμβασης-υποστήριξης έτεινε να είναι πολύ επαρκής (πίνακας 18).

Ο βαθμός επάρκειας των ερωτώμενων στην απόκτηση των δεξιοτήτων ενδυνάμωσης-ενεργοποίησης ομάδων, κοινωνικής έρευνας, διάγνωσης-σχεδιασμού, εφαρμογής στρατηγικών αλλαγής & βελτίωσης κοινωνικών συνθηκών είναι μέτρια επαρκής. Κάτω του μετρίου αξιολόγησαν την απόκτηση δεξιοτήτων που αφορά στην αλλαγή/ βελτίωση των συνθηκών στις Κοινωνικές Οργανώσεις (πίνακας 18).

Πίνακας 19. Κατανόηση αρχών-αξιών & θεμάτων δεοντολογίας Κοινωνικής Εργασίας

	<i>N</i>	%
<i>Πλήρης κατανόηση</i>	41	21
<i>Κατανόηση σε σημαντικό βαθμό</i>	125	64.1
<i>Μέτρια κατανόηση</i>	27	13.9
<i>Λίγη κατανόηση</i>	1	0.5
<i>Δεν τα έχω κατανοήσει</i>	1	0.5
Σύνολο	195	100

Σε ερώτηση σχετικά με την κατανόηση αρχών-αξιών και θεμάτων δεοντολογίας της Κοινωνικής Εργασίας, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, το 64.1% (125 άτομα) απάντησε ότι κατανοεί θέματα αρχών-αξιών και θεμάτων δεοντολογίας κοινωνικής εργασίας *σε σημαντικό βαθμό* (πίνακας 19). Ποσοστό 21% (41 άτομα) των ερωτηθέντων απάντησε ότι κατανοεί *πλήρως* τις αρχές-αξίες και θέματα δεοντολογίας κοινωνικής εργασίας. Το 13.9% (27 άτομα) απάντησε ότι κατανοεί θέματα αρχών-αξιών και θεμάτων δεοντολογίας *σε μέτριο βαθμό*. Μόλις το 1% των ερωτηθέντων απάντησε πως τα κατανοεί λίγο ή δεν τα έχει κατανοήσει καθόλου.

6.1.7 Ικανοποίηση από την προετοιμασία

Πίνακας 20. Ικανοποίηση από την προετοιμασία

	<i>N</i>	%
<i>Καθόλου ικανοποιημένος/η</i>	9	4.6
<i>Κάπως ικανοποιημένος/η</i>	35	17.9
<i>Μέτρια ικανοποιημένος/η</i>	101	51.8
<i>Πολύ ικανοποιημένος/η</i>	46	23.6
<i>Πάρα πολύ ικανοποιημένος/η</i>	4	2.1
Σύνολο	195	100

Σε ερώτηση όπου ζητήθηκε από τους ερωτώμενους να αξιολογήσουν τη συνολική τους ικανοποίηση από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια των σπουδών τους (πίνακας 20) η πλειοψηφία δηλαδή ποσοστό 51.8% (101 ερωτώμενοι) απάντησε

ότι είναι *ικανοποιημένοι σε μέτριο βαθμό*. Ποσοστό 23.6% (46 ερωτώμενοι) απάντησαν ότι είναι *πολύ ικανοποιημένοι* από την προετοιμασία και ποσοστό 2.1% (4 ερωτώμενοι) απάντησαν ότι είναι *πάρα πολύ ικανοποιημένοι*.

Ποσοστό 22.5 *εκφράζει δυσαρέσκεια* από την προετοιμασία (ποσοστό 17.9% των ερωτηθέντων είναι κάπως ικανοποιημένο και ποσοστό 4.6% δεν είναι καθόλου ικανοποιημένο)

Πίνακας 21. Απόψεις ερωτώμενων για παράγοντες μερικής ή ελλιπούς προετοιμασίας

	<i>N</i>	%
<i>Ελλιπής χρηματοδότηση</i>	23	15.5
<i>Γραφειοκρατία</i>	2	1.3
<i>Μη σωστή οργάνωση Τμήματος</i>	53	35.6
<i>Υλικοτεχνική υποδομή</i>	1	0.7
<i>Εκπαιδευτικό σύστημα</i>	14	9.4
<i>Απαρχαιωμένα βιβλία</i>	1	0.7
<i>Καθηγητές</i>	30	20.1
<i>Δική μου υπαιτιότητα</i>	15	10
<i>Απροθυμία επαγγελματιών</i>	10	6.7
<i>Σύνολο</i>	149	100

Σε ανοικτή ερώτηση σχετικά με τους παράγοντες που οι ερωτώμενοι θεωρούν ότι συνέβαλαν στη μερική ή ελλιπή προετοιμασία τους (πίνακας 21) ποσοστό 43% από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν αφορούσε *παράγοντες αρμοδιότητας των Τμημάτων* όπως: η μη σωστή οργάνωση του Τμήματος (ποσοστό 35.6%), η απροθυμία των επαγγελματιών στους χώρους εργαστηριακής πρακτικής άσκησης (ποσοστό 6.7%) και τα απαρχαιωμένα βιβλία (ποσοστό 0.7%). Ποσοστό 20.1% θεώρησαν ότι για την ελλιπή/μερική προετοιμασία τους ευθύνονται οι καθηγητές.

Ποσοστό 26.9% των απαντήσεων αφορούσαν *παράγοντες αρμοδιότητας Υπουργείου* (ελλιπής χρηματοδότηση ποσοστό 15.5%, το γενικότερο εκπαιδευτικό σύστημα ποσοστό 9.4%, η γραφειοκρατία που επικρατεί ποσοστό 1.3% και η ελλιπής υλικοτεχνική υποδομή ποσοστό 0.7%). Ποσοστό 10% αποδέχθηκε ότι η μερική ή ελλιπής προετοιμασία είναι *δικής του υπαιτιότητας*.

Πίνακας 22. Τι επιθυμούν οι ερωτώμενοι να αλλάξει άμεσα που αφορά στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας

	<i>N</i>	%
<i>Είναι ικανοποιημένος/η</i>	14	6,2%
<i>Το πρόγραμμα σπουδών</i>	48	21,1%
<i>Τα πλαίσια πρακτικής άσκησης</i>	33	14,5%
<i>Οι καθηγητές</i>	27	11,8%
<i>Η εποπτεία</i>	18	7,9%
<i>Τα απαρχαιωμένα -λίγα βιβλία</i>	13	5,7%
<i>Μη σωστή οργάνωση Τμήματος</i>	16	7%
<i>Η γραφειοκρατία</i>	3	1,3%
<i>Η ελλιπής χρηματοδότηση</i>	6	2,6%
<i>Το εκπαιδευτικό σύστημα</i>	3	1,3%
<i>Η υλικοτεχνική υποδομή</i>	2	0,9%
<i>Η εικόνα του επαγγέλματος της Κοινωνικής Εργασίας</i>	5	2,2%
<i>Το άγχος- πίεση</i>	3	1,3%
<i>Δεν απαντώ</i>	37	16,2%
<i>Σύνολο</i>	228	100

Στον πίνακα 22 μπορούμε να δούμε τις απαντήσεις που δόθηκαν σε ανοιχτή ερώτηση σχετικά με τους παράγοντες που επιθυμούν να αλλάξουν άμεσα που αφορούν στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας. Στην ερώτηση αυτή ποσοστό 56.2% από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν αφορούσαν *παράγοντες αρμοδιότητας των Τμημάτων* (μη σωστή οργάνωση του Τμήματος ποσοστό 7%, τα απαρχαιωμένα βιβλία ποσοστό 5,7%, πρόγραμμα σπουδών ποσοστό 21,1%, η εποπτεία ποσοστό 7,9% και τα πλαίσια πρακτικής άσκησης ποσοστό 14,5%). Ποσοστό 11,8% επιθυμούσαν οι καθηγητές να είναι πιο ελαστικοί στην βαθμολογία τους, να είναι πιο εύκολη η επικοινωνία μαζί τους και να είναι πιο συνεργάσιμοι και να έχουν περισσότερες γνώσεις.

Μόνο ποσοστό 6,1% των απαντήσεων *αφορούσαν παράγοντες αρμοδιότητας Υπουργείου* (ελλιπής χρηματοδότηση ποσοστό 2,6%, ελλιπής υλικοτεχνική υποδομή 0,9%, γραφειοκρατία ποσοστό 1,3% και το εκπαιδευτικό σύστημα ποσοστό 1,3%). Ποσοστό 16,2% δεν απάντησε σε αυτή την ανοιχτή ερώτηση, ενώ ποσοστό 6,2% δήλωσε ότι είναι ικανοποιημένο από την εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία.

Ποσοστό 2,2% επιθυμεί να αλλάξει η εικόνα του επαγγέλματος της κοινωνικής εργασίας, ενώ μόνο το 1,3% δήλωσε ότι επιθυμούν να αλλάξει το άγχος και η πίεση που ένιωσαν κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία.

Β. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΕΡΕΥΝΩΜΕΝΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΩΝ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ

6.1.8 Σχέση ανάμεσα στην ικανοποίηση από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης και άλλες μεταβλητές

-Σχέση ‘ικανοποίησης από προετοιμασία’ και ‘φοίτησης ερωτώμενων σε ΤΕΙ η Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης’

Πίνακας 23. Σχέση ‘ικανοποίησης από προετοιμασία’ και ‘φοίτησης ερωτώμενων σε ΤΕΙ η Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης’

ΠΕΡΙΟΧΗ ΦΟΙΤΗΣΗΣ	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ			ΣΥΝΟΛΟ
	Καθόλου- κάπως ικανοποιημένος	Μέτρια ικανοποιημένος	Πολύ-πάρα πολύ ικανοποιημένος	
<i>Κοιν. Διοίκηση</i>	30 (15,4%)	51 (26,2%)	14 (7,2%)	95 (48,7%)
<i>ΤΕΙ</i>	14(7,2%)	50 (25,6%)	36 (18,5%)	100(51,3%)
Σύνολο	44 (22,6%)	101 (51,8%)	50 (25,6%)	195
$p = 0,00 \quad \chi^2 = 15,390$				
0 cells count less than five, minimum expected count is 21,44				

Από τον πίνακα 23 μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις μεταβλητές «ικανοποίηση από την προετοιμασία» και «φοίτηση ερωτώμενων σε ΤΕΙ ή Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης». Αυτό συμβαίνει καθώς $p = 0,00$ μικρότερο του 0,05 και $\chi^2 = 15,390$. Για να είναι έγκυρο το χ^2 στη μεταβλητή ‘αξιολόγηση ικανοποίησης’ συνενώθηκαν οι κατηγορίες ‘καθόλου και κάπως ικανοποιημένος’ σε μια κατηγορία και οι κατηγορίες ‘πολύ και πάρα πολύ ικανοποιημένος’ σε μια άλλη κατηγορία. Η κατηγορία ‘μέτρια ικανοποιημένος’ παρέμεινε ξεχωριστή μεταβλητή.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των φοιτητών/τριών των ΤΕΙ και των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης δηλώνουν μέτρια ικανοποιημένοι από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης τους. Από τους ερωτώμενους που είναι πολύ-πέρα πολύ ικανοποιημένοι από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης μεγαλύτερο ποσοστό φοιτούν στα ΤΕΙ (18.5% στα ΤΕΙ, έναντι 7.2% που φοιτούν στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης). Αντίστοιχα από τους ερωτώμενους που είναι καθόλου-λίγο ικανοποιημένοι μεγαλύτερο ποσοστό φοιτούν στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης (15.4% έναντι 7.2% που φοιτούν στα ΤΕΙ).

-Σχέση ‘ικανοποίησης από προετοιμασία’ και ‘λόγων φοίτησης στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας’

Πίνακας 24. Σχέση ‘ικανοποίησης από προετοιμασία’ και ‘λόγοι φοίτησης στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας’

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΛΟΓΟΙ ΦΟΙΤΗΣΗΣ		ΣΥΝΟΛΟ
	<i>Η κοινωνική εργασία μου ταιριάζει</i>	<i>Λόγοι που δείχνουν έλλειψη ενδιαφέροντος για την κοινωνική εργασία</i>	
<i>Καθόλου-κάπως ικανοποιημένος</i>	34(17,4%)	10(5,2%)	44(22,6%)
<i>Μέτρια ικανοποιημένος</i>	75(38,5%)	26(13,3%)	101(51,8%)
<i>Πολύ-πέρα πολύ ικανοποιημένος</i>	47(24,1%)	3(1,5%)	50 (25,6%)
Σύνολο	156(80%)	39 (20%)	195
<i>P= 0.015 $\chi^2 = 8,411$</i>			
<i>0 cells (0%) count less than five, minimum expected count is 8,80</i>			

Από τον πίνακα 24 μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις μεταβλητές «ικανοποίηση από την προετοιμασία» και «λόγοι φοίτησης ερωτώμενων». Αυτό συμβαίνει καθώς $p = 0,015$ μικρότερο του 0,05 και $\chi^2 = 8,411$. Για να είναι έγκυρο το χ^2 στη μεταβλητή ‘αξιολόγηση ικανοποίησης’ συνενώθηκαν οι κατηγορίες ‘καθόλου και κάπως ικανοποιημένος’ σε μια κατηγορία, και οι κατηγορίες ‘πολύ και πάρα πολύ ικανοποιημένος’ σε μια άλλη κατηγορία. Η κατηγορία ‘μέτρια ικανοποιημένος’ παρέμεινε ξεχωριστή μεταβλητή.

Από τους ερωτώμενους που απαντούν ότι η κοινωνική εργασία τους ταιριάζει το μεγαλύτερο ποσοστό είναι μέτρια ικανοποιημένοι (38.5%) και ακολουθούν οι ερωτώμενοι που είναι πολύ-πέρα πολύ ικανοποιημένοι (24.1%) και τέλος οι ερωτώμενοι που είναι καθόλου-κάπως ικανοποιημένοι (17.4%). Από τους ερωτώμενους που αναφέρουν λόγους που δείχνουν ότι η κοινωνική εργασία δεν τους ενδιαφέρει το μεγαλύτερο ποσοστό είναι μέτρια ικανοποιημένοι (13.3%) και ακολουθούν οι ερωτώμενοι που είναι καθόλου-κάπως ικανοποιημένοι (5.2%) και τέλος οι ερωτώμενοι που είναι πολύ-πέρα πολύ ικανοποιημένοι (1.5%)

-Σχέση 'ικανοποίησης από προετοιμασία' και 'ταύτισης με σπουδές'

Δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην μεταβλητή «ικανοποίηση από προετοιμασία» και την μεταβλητή «ταύτιση με τις σπουδές» επειδή το $p=0,160$ μεγαλύτερο του $0,05$ $\chi^2=3,670$.

-Σχέση 'ικανοποίησης από προετοιμασία' και 'ταύτισης με επάγγελμα'

Δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην μεταβλητή «ικανοποίηση από προετοιμασία» και την μεταβλητή «ταύτιση με το επάγγελμα» επειδή το $p=0,565$ μεγαλύτερο του $0,05$ $\chi^2=1,143$.

6.1.9 Σχέση ανάμεσα σε ‘ταύτιση με σπουδές’ και άλλες μεταβλητές

-Σχέση ανάμεσα σε ‘ταύτιση με σπουδές’ και ‘σειρά επιλογής της κοινωνικής εργασίας’

Δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην μεταβλητή «ταύτιση με τις σπουδές» και την μεταβλητή «σειρά επιλογής της κοινωνικής εργασίας» επειδή το $p=0,159$ μεγαλύτερο του $0,05$ $\chi^2=5.175$.

-Σχέση ανάμεσα σε ‘ταύτιση με σπουδές’ και ‘λόγους φοίτησης’

Πίνακας 25. Σχέση ανάμεσα σε ‘ταύτιση με σπουδές’ & ‘λόγος φοίτησης’

ΤΑΥΤΙΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΣΠΟΥΔΕΣ	ΛΟΓΟΙ ΦΟΙΤΗΣΗΣ		ΣΥΝΟΛΟ
	Η κοινωνική εργασία μου ταιριάζει	Λόγοι που δείχνουν έλλειψη ενδιαφέροντος για την κοινωνική εργασία	
Ναι	140 (71,8%)	23 (11,8%)	163
Όχι	16 (8,2%)	16(8,2%)	32
Σύνολο	156 (80%)	39 (20%)	195
$P=0.000$ $\chi^2=21,534$			
0 cells count less than five, minimum expected count is 6,40			

Από τον πίνακα 25 μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις μεταβλητές «ταύτιση με τις σπουδές» και «λόγοι φοίτησης». Αυτό συμβαίνει καθώς $p=0,00$ μικρότερο του $0,05$ και $\chi^2=21,534$. Για να είναι έγκυρο το χ^2 στη μεταβλητή ‘λόγοι φοίτησης στην κοινωνική εργασία’ συνενώθηκαν οι κατηγορίες ‘επιθυμώ να έχω ένα πτυχίο τριτοβάθμιας’, ‘επιθυμώ να δώσω κατατακτήριες για να εισαχθώ σε συναφή τομέα’, ‘δεν επιθυμώ να ξαναπεράσω την εμπειρία των εισαγωγικών εξετάσεων’ και ‘άλλοι λόγοι’ στην κατηγορία ‘λόγοι που δείχνουν έλλειψη ενδιαφέροντος για την κοινωνική εργασία’.

Στον πίνακα μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι η πλειοψηφία των ερωτώμενων που θα επέλεγαν ξανά τις σπουδές στην κοινωνική εργασία εάν είχαν την ευκαιρία να αρχίσουν τις σπουδές τους από την αρχή (δηλαδή 140 από το σύνολο των 163) απάντησαν ότι ο λόγος που φοιτούν στην κοινωνική εργασία είναι γιατί πιστεύουν ότι η κοινωνική εργασία τους ταιριάζει.

-Σχέση ανάμεσα σε 'ταύτιση με σπουδές' και 'ταύτισης με επάγγελμα'

Πίνακας 26. Σχέση ανάμεσα σε 'ταύτιση με σπουδές' και 'ταύτισης με επάγγελμα'

ΤΑΥΤΙΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΣΠΟΥΔΕΣ	ΤΑΥΤΙΣΗ ΜΕ ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ			ΣΥΝΟΛΟ
	Εργασία ως κοινωνικός λειτουργός	Εργασία σε άλλο τομέα- κατατακτήριες-άλλοι λόγοι	Μεταπτυχιακό στην κοινωνική εργασία	
Ναι	96 (49,3%)	17 (8,7%)	50 (25,6%)	163(83,6%)
Όχι	10 (5,1%)	17 (8,7%)	5 (2,6%)	32 (16,4%)
Σύνολο	106 (54,4%)	34 (17,4%)	55 (28,2%)	195
$p= 0,00$ $\chi^2= 33,874$				
0 cells count less than five, minimum expected count is 5,58				

Από τον πίνακα 26 μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις μεταβλητές «ταύτιση με τις σπουδές» και «ταύτιση με το επάγγελμα». Αυτό συμβαίνει καθώς $p= 0,00$ μικρότερο του 0,05 και $\chi^2= 33,874$. Στη μεταβλητή 'ταύτιση με το επάγγελμα' για να είναι έγκυρο το χ^2 συνενώθηκαν οι κατηγορίες 'επιθυμώ να εργασθώ σε άλλο τομέα', 'επιθυμώ να δώσω κατατακτήριες' και 'άλλοι λόγοι' σε μία κατηγορία.

Μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι η πλειοψηφία των ερωτώμενων που θα επέλεγαν από την αρχή να φοιτήσουν στην κοινωνική εργασία. έχουν ταυτιστεί με το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας, καθώς επιθυμούν να εργαστούν ως κοινωνικοί λειτουργοί ή να κάνουν μεταπτυχιακό στην κοινωνική εργασία. Δηλαδή από το 83,6% των ερωτώμενων που θα επέλεγαν ξανά τη φοίτηση στην κοινωνική εργασία ποσοστό 49,3% επιθυμεί να εργαστεί ως κοινωνικός λειτουργός και 25,6% επιθυμεί να κάνει μεταπτυχιακό στην κοινωνική εργασία.

6.1.10 Σχέση ανάμεσα σε φοίτηση σε TEI ή Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης και άλλες μεταβλητές

-Σχέση ανάμεσα σε 'φοίτηση σε TEI ή Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης' και 'σειρά επιλογής κοινωνικής εργασίας'

Δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην μεταβλητή «φοίτηση σε TEI ή Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης και την μεταβλητή «σειρά επιλογής κοινωνικής εργασίας στις εισαγωγικές εξετάσεις» καθώς το $p= 0,867$, μεγαλύτερο του 0,05 και το $\chi^2= 1,265$.

-Σχέση ανάμεσα σε 'φοίτηση σε TEI ή Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης' και 'ταύτισης με σπουδές'

Δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην μεταβλητή «φοίτηση σε TEI ή Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης» και την μεταβλητή «ταύτιση με τις σπουδές» καθώς το $p= 0,351$ μεγαλύτερο του 0,05 και το $\chi^2= 0,869$.

-Σχέση ανάμεσα σε 'φοίτηση σε TEI ή Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης' και 'ταύτισης με επάγγελμα'

Δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην μεταβλητή «φοίτηση σε TEI ή Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης και την μεταβλητή «ταύτιση με το επάγγελμα» καθώς το $p= 0,244$ μεγαλύτερο του 0,05 και το $\chi^2= 2,823$.

-Σχέση ανάμεσα σε ‘φοίτηση σε ΤΕΙ ή Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης’ και ‘απόψεις για αποστολή κοινωνικής εργασίας’

Πίνακας 27. Σχέση ανάμεσα σε ‘φοίτηση σε ΤΕΙ ή Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης’ και ‘απόψεις για αποστολή κοινωνικής εργασίας’

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ	ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ:		ΣΥΝΟΛΟ
	<i>Μόνο κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες</i>	<i>Όλες τις κοινωνικές ομάδες</i>	
<i>Κοιν. Διοίκηση</i>	22 (11,3%)	73 (37,4%)	95 (48,7%)
<i>Τ.Ε.Ι.</i>	39 (20%)	61 (31,3%)	100 (51,3%)
Σύνολο	61 (31,3%)	134 (68,7)	195 (100%)
<i>P= 0,017</i>		<i>χ²= 5,688</i>	
<i>0 cells count less than five, minimum expected count is 29,72</i>			

Από τον πίνακα 27 μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις μεταβλητές «φοίτηση σε ΤΕΙ ή Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης» και «απόψεις για αποστολή κοινωνικής εργασίας». Αυτό συμβαίνει καθώς $p= 0,017$ μικρότερο του 0,05 και $\chi^2= 5,688$.

Παρατηρούμε ότι αν και η πλειοψηφία των φοιτούντων σε Τμήματα των ΤΕΙ και η πλειοψηφία των φοιτούντων στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης επιθυμούν να εργασθούν με όλες τις κοινωνικές ομάδες, μεγαλύτερο ποσοστό φοιτητών των ΤΕΙ (20%) επιθυμούν να ασχοληθούν αποκλειστικά με κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες συγκριτικά με τους φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης (11,3%).

-Σχέση ανάμεσα σε ‘φοίτηση σε ΤΕΙ ή Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης’ και ‘επιθυμητή μορφή εργασίας’

Δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην μεταβλητή «φοίτηση σε ΤΕΙ ή Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης και την μεταβλητή «επιθυμητή μορφή εργασίας» καθώς το $p= 0,341$ μεγαλύτερο του 0,05 και το $\chi^2= 4,509$.

6.2 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΣΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣ ΤΩΝ ΤΕΙ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

6.2.1 Ταύτιση με τις σπουδές και το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας

Πίνακας 28. Επιλογή σπουδών στην Κοινωνική Εργασία εάν άρχιζαν από την αρχή

	Φοιτητές/τριες Κοιν. Διοίκησης %	Φοιτητές/τριες ΤΕΙ %
<i>Ναι, θα επέλεγα κοινωνική εργασία</i>	81,1%	86%
<i>Όχι, θα επέλεγα άλλο τμήμα</i>	18,9%	14%
Σύνολο	100%	100%

Στον πίνακα 28 μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι στην ερώτηση εάν θα επέλεγαν την Κοινωνική Εργασία ξανά από την αρχή η πλειοψηφία των ερωτηθέντων φοιτητών/τριών ΤΕΙ (86%) καθώς και η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών ΤΕΙ Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης απάντησαν ότι θα επέλεγε ξανά την κοινωνική εργασία (81,1%). Λίγο μεγαλύτερο ποσοστό των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης (18.9%) απάντησαν ότι θα επέλεγε άλλο Τμήμα συγκριτικά με το ποσοστό των φοιτούντων στα ΤΕΙ (14%).

Πίνακας 29 Λόγοι φοίτησης στην Κοινωνική Εργασία

	Φοιτητές/τριες Κοιν. Διοίκησης %	Φοιτητές/τριες ΤΕΙ%
<i>Η Κοινωνική Εργασία μου ταιριάζει</i>	68.4%	78%
<i>Η εργασία ως στέλεχος κοινωνικής διοίκησης μου ταιριάζει</i>	13.7%	0%
<i>Επιθυμώ ένα πτυχίο Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης</i>	3.2%	7%
<i>Κατατακτήριες εξετάσεις για την εισαγωγή σε συναφή τομέα</i>	5.2%	4%
<i>Δεν ήθελα να ξαναπεράσω την εμπειρία των πανελληνίων εξετάσεων</i>	0%	5%
<i>Άλλο</i>	9.5%	6%
Σύνολο	100%	100%

Όπως φαίνεται στον πίνακα 29 υψηλότερο ποσοστό των ερωτηθέντων φοιτητών/τριών των ΤΕΙ (78%) απάντησε ότι φοιτούν στην Κοινωνική εργασία επειδή πιστεύουν ότι η κοινωνική εργασία τους ταιριάζει, συγκριτικά με τους ερωτηθέντες φοιτητές/φοιτήτριες του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης από τους οποίους το 68,4% θεωρεί ότι η Κοινωνική Εργασία τους ταιριάζει.

13.7% των φοιτούντων στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης απάντησαν ότι φοιτούν στην κοινωνική εργασία επειδή η κοινωνική διοίκηση τους ταιριάζει. Προφανώς επιθυμούσαν καλύτερα τη φοίτηση στην κατεύθυνση της κοινωνικής πολιτικής ή θεωρούν ότι η φοίτηση στην κατεύθυνση της κοινωνικής εργασίας δεν τους στερεί την δυνατότητα να εργασθούν και ως στελέχη κοινωνικής διοίκησης.

Μικρή είναι η διαφορά στα ποσοστά των φοιτούντων στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης και των φοιτούντων σε Τμήματα των ΤΕΙ που φοιτούν για λόγους που δείχνουν έλλειψη ενδιαφέροντος στην κοινωνική εργασία (23.1% και 22% αντίστοιχα).

Αναλυτικότερα: υψηλότερο ποσοστό (7%) των φοιτητών/τριών των ΤΕΙ φοιτά στην Κοινωνική Εργασία επειδή επιθυμεί μόνο ένα πτυχίο Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ για τους φοιτητές/τριες του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης η απόκτηση μόνο ενός πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αντιστοιχεί στο 3,2%. Ένα ποσοστό 5% των ερωτηθέντων των ΤΕΙ απάντησε ότι φοιτά στην Κοινωνική Εργασία γιατί δεν θέλουν να ξεαναπεράσουν την εμπειρία των πανελλαδικών εξετάσεων, απάντηση η οποία δεν αντιπροσωπεύει κανέναν ερωτώμενο προερχόμενο από το τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης.

Ποσοστό 5.2 των φοιτούντων στην Κοινωνική Διοίκηση έναντι 4% των φοιτούντων σε Τμήματα των ΤΕΙ επειδή θέλουν να δώσουν κατατακτήριες εξετάσεις για εισαγωγή σε συναφή τομέα. Τέλος ποσοστό 6% των φοιτητών/τριών των ΤΕΙ και ένα ποσοστό 9,5% των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης απάντησαν ότι φοιτούν στην κοινωνική εργασία για άλλους λόγους.

Πίνακας 30 Μετά την αποφοίτηση επιθυμείτε:

	Φοιτητές/τριες Κοιν. Διοίκησης %	Φοιτητές/τριες ΤΕΙ %
<i>Εργασία ως Κοινωνική/ος Λειτουργός</i>	49,5	59%
<i>Εργασία σε άλλο τομέα από το αντικείμενο σπουδών</i>	1,1%	5%
<i>Μεταπτυχιακό στην Κοινωνική Εργασία</i>	33,6%	23%
<i>Κατατακτήριες εξετάσεις σε άλλη σχολή</i>	6,3%	10%
<i>Άλλο</i>	9,5%	3%
Σύνολο	100%	100%

Σε ερώτηση για την επιθυμία τους μετά την αποφοίτηση (πίνακας 30) η πλειοψηφία των φοιτούντων στα ΤΕΙ (59%) απαντά ότι επιθυμεί να εργασθεί ως κοινωνική/ος λειτουργός, ενώ αισθητά χαμηλότερο ποσοστό των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης (49,5%) απαντά ότι επιθυμεί να εργασθεί ως κοινωνικός/η λειτουργός (στέλεχος εφαρμογής). Το μεταπτυχιακό στην Κοινωνική Εργασία είναι η 2^η σε σειρά επιθυμία των ερωτώμενων φοιτητών/τριών των ΤΕΙ (ποσοστό 23%) και των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης με αρκετά όμως υψηλότερο ποσοστό για τους φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης (ποσοστό 33,6%).

Ποσοστό 16.9 των φοιτούντων στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης και ποσοστό 18% των φοιτούντων σε Τμήματα των ΤΕΙ δεν ταυτίζονται με το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας. Αναλυτικότερα: το 10% των ερωτηθέντων των ΤΕΙ απαντά ότι μετά την αποφοίτηση επιθυμεί να δώσει κατατακτήριες εξετάσεις σε άλλη Σχολή, ενώ το ίδιο επιθυμεί μικρότερο ποσοστό των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης (6,3%). Το 1,1% των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης θέλει να εργασθεί σε διαφορετικό τομέα από το αντικείμενο σπουδών μετά την αποφοίτηση του ενώ στην ίδια απάντηση αντιστοιχεί το 5% των ερωτηθέντων φοιτητών/τριών των ΤΕΙ. Τέλος το 3% των ερωτώμενων φοιτητών/τριών των ΤΕΙ & το 9,5% των ερωτώμενων φοιτητών/τριών του τμήματος κοινωνικής διοίκησης επιθυμούν να ασχοληθούν με κάτι άλλο απ' όσα προαναφέρθηκαν (όπως π.χ μεταπτυχιακό σε άλλο τομέα από το αντικείμενο σπουδών.)

6.2.2 Επαγγελματικές προσδοκίες

Πίνακας 31. Απόψεις ερωτώμενων για την αποστολή της Κοινωνικής Εργασίας

Επιλογή Οργάνωσης που τα προγράμματά της να επικεντρώνονται:	Φοιτητές/τριες Κοιν. Διοίκησης %	Φοιτητές/τριες ΤΕΙ%
<i>Εργασία σε Οργάνωση που παρέχει υπηρεσίες μόνο σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες</i>	23.2%	39%
<i>Εργασία σε Οργάνωση που παρέχει υπηρεσίες σε όλες τις κοινωνικές ομάδες</i>	76.8%	61%
Σύνολο	100%	100%

Στον πίνακα 31 φαίνονται οι απόψεις των ερωτώμενων φοιτητών/τριών για την αποστολή της Κοινωνικής Εργασίας. Η πλειοψηφία των ερωτώμενων φοιτητών/τριών από τα ΤΕΙ (61%) και από το Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης (76.8%) θα ήθελαν να εργαστούν σε Οργάνωση που παρέχει υπηρεσίες σε όλες τις κοινωνικές ομάδες. Αισθητά μεγαλύτερο είναι το ποσοστό των ερωτηθέντων φοιτητών/τριών των Τ.Ε.Ι. που επιθυμεί να εργασθεί σε μια Οργάνωση που παρέχει υπηρεσίες μόνο σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες (39%), συγκριτικά με το ποσοστό των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης (23.2%). Η σχέση ανάμεσα στις μεταβλητές είναι στατιστικά σημαντική ($p=0,017$ μικρότερο του 0,05 και $\chi^2=5,688$ βλέπε πίνακα 27).

6.2.3 Παράγοντες που συνθέτουν μια επιθυμητή εργασία-Προσανατολισμός εργασίας.

Πίνακας 32. Παράγοντες επιθυμητής εργασίας

	Φοιτητές/τριες Κοιν. Διοίκησης %	Φοιτητές/τριες ΤΕΙ%
<i>Επιθυμητή γεωγραφική περιοχή</i>	30.5%	37%
<i>Μονιμότητα</i>	45.3%	29%
<i>Παροχή ευκαιριών για επιμόρφωση</i>	15.8%	17%
<i>Ικανοποιητικό ωράριο</i>	3.2%	6%
<i>Δυνατότητα προαγωγής</i>	3.2%	3%
<i>Ταύτιση με περιεχόμενο εργασίας</i>	2%	8%
Σύνολο	100%	100%

Στον πίνακα 32 καταγράφηκαν οι παράγοντες που συνθέτουν μια επιθυμητή εργασία (οι ερωτώμενοι είχαν δυνατότητα έως τρεις επιλογές). Οι φοιτούντες στο ΤΕΙ και οι φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης συμφωνούν ότι δύο παράγοντες αποτελούν σημαντικά κριτήρια για επιθυμητή εργασία (που τους ιεραρχούν στις δύο πρώτες θέσεις): η επιθυμητή γεωγραφική περιοχή (37% των απαντήσεων των φοιτητών των ΤΕΙ και 30,5% των απαντήσεων των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης) και η μονιμότητα. Σε υψηλότερο ποσοστό οι φοιτητές του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης θεωρούν τη μονιμότητα σημαντικό κριτήριο επιθυμητής εργασίας (45,3%) συγκριτικά με τους ερωτηθέντες φοιτητές των ΤΕΙ (29%). Τρίτο σε σειρά προτεραιότητας σημαντικό κριτήριο είναι η παροχή ευκαιριών για επιμόρφωση (17% των απαντήσεων των φοιτητών ΤΕΙ και 15,8% των απαντήσεων των φοιτητών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης).

Τα κριτήρια της δυνατότητας για προαγωγή, του ικανοποιητικού ωραρίου εργασίας και της ταύτισης με το περιεχόμενο της εργασίας ιεραρχήθηκαν με χαμηλά ποσοστά. Μόνο το 2% των φοιτητών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης και το 8% των φοιτητών των ΤΕΙ θεωρούν την ταύτιση με το περιεχόμενο της εργασίας ως παράγοντα επιθυμητής εργασίας.

Πίνακας 33.Σημαντικότητα ενδογενών-εξωγενών διαστάσεων εργασίας

Διαστάσεις εργασίας	Φοιτητές/τριες Κοιν. Διοίκησης (Μ.Ο)	Φοιτητές/τριες ΤΕΙ (Μ.Ο.)
<i>Συμβολή εργασίας στη βοήθεια ανθρώπων</i>	4.58	4,34
<i>Συμβολή εργασίας στην βελτίωση ατόμων-κοινωνιών</i>	4.38	4,25
<i>Ικανοποιητικός μισθός</i>	4.27	4,24
<i>Η εργασία ως μέσο αυτοέκφρασης</i>	4.23	4,23
<i>Μονιμότητα εργασίας</i>	4.22	4,12
<i>Η εργασία ως μέσο αυτοεκπλήρωσης και επαγγελματικής επιτυχίας</i>	4	4,01
<i>Δυνατότητα προαγωγής</i>	3.78	3,78
<i>Κοινωνικό κύρος</i>	3.61	3,7

Οι φοιτούντες στα ΤΕΙ και οι φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης ιεράρχησαν με τον ίδιο τρόπο τη σημαντικότητα ενδογενών και εξωγενών

διαστάσεων εργασίας. Στις τρεις πρώτες θέσεις υπάρχουν δύο ενδογενείς διαστάσεις εργασίας (‘συμβολή της εργασίας στη βοήθεια των ανθρώπων’ και ‘συμβολή της εργασίας στη βελτίωση ατόμων-κοινωνιών’) και μία εξωγενής διάσταση εργασίας (‘ικανοποιητικός μισθός’). Ως *πολύ σημαντικές* επίσης αξιολογήθηκαν οι ενδογενείς διαστάσεις εργασίας ‘εργασία ως μέσο αυτοέκφρασης’ και ‘η εργασία ως μέσο αυτοεκπλήρωσης και επαγγελματικής επιτυχίας’ και η εξωγενής διάσταση εργασίας ‘μονιμότητα εργασίας’.

Πίνακας 34. Ενδογενής προσανατολισμός εργασίας

Ενδογενείς αξίες εργασίας	Φοιτητές/τριες Κοιν. Διοίκησης (Μ.Ο)	Φοιτητές/τριες ΤΕΙ (Μ.Ο.)
<i>Συμβολή εργασίας στην βοήθεια ανθρώπων</i>	4.58	4.34
<i>Συμβολή εργασίας στη βελτίωση ατόμων/κοινωνιών</i>	4.38	4.25
<i>Η εργασία ως μέσο αυτοέκφρασης και προσωπικής ανάπτυξης</i>	4.23	4.23
<i>Η εργασία ως μέσο αυτοεκπλήρωσης και επαγγελματικής επιτυχίας</i>	4	4.01
Τελικός μέσος όρος ενδογενών διαστάσεων εργασίας	4.3	4.2

Πίνακας 35. Εξωγενής προσανατολισμός εργασίας

Εξωγενείς αξίες εργασίας	Φοιτητές/τριες Κοιν. Διοίκησης (Μ.Ο)	Φοιτητές/τριες ΤΕΙ (Μ.Ο.)
<i>Ικανοποιητικός μισθός</i>	4.27	4.24
<i>Μονιμότητα εργασίας</i>	4.22	4.12
<i>Δυνατότητα προαγωγής</i>	3.78	3.78
<i>Κοινωνικό κύρος</i>	3.61	3.7
Τελικός μέσος όρος ενδογενών διαστάσεων εργασίας	3.97	3.96

Στον πίνακα 34 μπορούμε να παρατηρήσουμε τον μέσο όρο των ενδογενών διαστάσεων εργασίας τόσο για τους φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης όσο και για τους φοιτούντες στα ΤΕΙ, καθώς και τους τελικούς μέσους όρους των

ενδογενών διαστάσεων εργασίας. Στον πίνακα 35 μπορούμε να παρατηρήσουμε το μέσο όρο των εξωγενών διαστάσεων εργασίας τόσο για τους φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης όσο και για τους φοιτούντες στα ΤΕΙ, καθώς και τους τελικούς μέσους όρους των εξωγενών διαστάσεων εργασίας.

Ο τελικός μέσος όρος των ενδογενών διαστάσεων εργασίας για τους φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης είναι 4.3 έναντι 4.2 για τους φοιτούντες στα ΤΕΙ. Ο τελικός μέσος όρος των εξωγενών διαστάσεων εργασίας για τους φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης είναι 3.97 έναντι 3.96 για τους φοιτούντες στα ΤΕΙ. Δηλαδή δεν υπάρχουν αξιοσημείωτες διαφορές, καθώς και οι φοιτούντες στα ΤΕΙ και φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης αξιολόγησαν ως πολύ σημαντικές και τις ενδογενείς και τις εξωγενείς διαστάσεις εργασίας. Μπορούμε να πούμε ότι έχουν ελαφρά περισσότερο ενδογενή προσανατολισμό εργασίας, καθώς αξιολόγησαν λίγο παραπάνω τις ενδογενείς διαστάσεις εργασίας.

6.2.4 Ελπίδες – Φόβοι για το επαγγελματικό μέλλον

Πίνακας 36 Ελπίδες ερωτώμενων μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους

	Φοιτητές/τριες Κοιν. Διοίκησης %	Φοιτητές/τριες ΤΕΙ%
Εύρεση εργασίας	56,8%	54%
Επαγγελματική καταξίωση- καριέρα	10,5%	17%
Τήρηση δεοντολογίας- γνώσεις	11,6%	5%
Απόκτηση μεταπτυχιακού	9,4%	15%
Κατατακτήριες εξετάσεις	1,1%	5%
Διορισμός	1,1%	3%
Καλή βαθμολογία πτυχίου	1,1%	0%
Δεν απάντησε	8,4%	1%
Σύνολο	100%	100%

Στον πίνακα 36 έχουν καταγραφεί οι απαντήσεις των ερωτηθέντων φοιτητών/τριών για τις ελπίδες τους μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους. Παρατηρούμε ότι 56,8% των απαντήσεων για τους φοιτητές του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης και 54% των απαντήσεων για τους φοιτητές των ΤΕΙ αφορούν στην ελπίδα για εύρεση εργασίας μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους.

Οι φοιτητές ΤΕΙ επίσης ελπίζουν να επιτύχουν: επαγγελματική καταξίωση-καριέρα (17% των απαντήσεων), να αποκτήσουν μεταπτυχιακό (15%) και να τηρήσουν τη δεοντολογία και να διαθέτουν γνώσεις (5%).

Οι φοιτητές του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης επίσης ελπίζουν να τηρήσουν τη δεοντολογία και να διαθέτουν γνώσεις (11.6% των απαντήσεων), να επιτύχουν επαγγελματική καταξίωση-καριέρα (10.5%) και να αποκτήσουν μεταπτυχιακό τίτλο (9.4%). Θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι σε προηγούμενη ερώτηση (πίνακας 30) οι φοιτούντες στο Δημοκρίτειο έδωσαν υψηλότερο ποσοστό απαντήσεων για την απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου, συγκριτικά με αυτή την ανοικτή ερώτηση. Σημαντικό ποσοστό (8.4%) δεν απάντησε στην ερώτηση.

Πίνακας 37. Φόβοι ερωτώμενων μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους

	Φοιτητές/τριες Κοιν. Διοίκησης %	Φοιτητές/τριες ΤΕΙ%
<i>Ανεργία</i>	49.4%	60%
<i>Επαγγελματικός αποκλεισμός- αποτυχία</i>	24.2%	8%
<i>Ελλιπείς γνώσεις- στασιμότητα</i>	7,3%	6%
<i>Ανεπιθύμητος χώρος εργασίας</i>	5.3%	6%
<i>Επαγγελματική εξουθένωση</i>	3.2%	6%
<i>Κακή επικοινωνία</i>	1.1%	2%
<i>Άλλο</i>	2.1%	5%
<i>Δεν απάντησε</i>	7.4%	7%
Σύνολο	100%	100%

Σε σχετική ανοικτή ερώτηση για τους φόβους των ερωτώμενων μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους (πίνακας 37) το 60% των απαντήσεων των φοιτητών/τριών των ΤΕΙ και το 49,4% των απαντήσεων των φοιτητών/τριών του τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης αφορούσε στην ανεργία.

Οι φοιτητές των ΤΕΙ επίσης επιθυμούν να αποφύγουν τον επαγγελματικό αποκλεισμό-αποτυχία (8% των απαντήσεων), τις ελλιπείς γνώσεις-στασιμότητα (6%), τον ανεπιθύμητο χώρο εργασίας (6%) και την επαγγελματική εξουθένωση (6%).

Οι φοιτητές του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης επιθυμούν να αποφύγουν τον επαγγελματικό αποκλεισμό-αποτυχία (24.2% των απαντήσεων), τις ελλιπείς γνώσεις-στασιμότητα (7.3%), τον ανεπιθύμητο χώρο εργασίας (5.3%) και την επαγγελματική εξουθένωση (3.2%).

6.2.5 Ικανοποίηση από προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης

Πίνακας 38. Ικανοποίηση από την προετοιμασία

	Φοιτητές/τριες Κοιν. Διοίκησης %	Φοιτητές/τριες ΤΕΙ %
<i>Καθόλου ικανοποιημένος/η</i>	3.2%	6%
<i>Κάπως ικανοποιημένος/η</i>	28.4%	8%
<i>Μέτρια ικανοποιημένος/η</i>	53.7%	50%
<i>Πολύ ικανοποιημένος/η</i>	11.6%	35%
<i>Πάρα πολύ ικανοποιημένος/η</i>	3.2%	1%
Σύνολο	100%	100%

Όπως φαίνεται στον πίνακα 38 το 50% των φοιτητών/τριών των ΤΕΙ και το 53,7% των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης δηλώνουν μέτρια ικανοποιημένοι από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης τους. Μεγαλύτερο ποσοστό των φοιτητών των ΤΕΙ δηλώνει πολύ ικανοποιημένο/πάρα πολύ ικανοποιημένο από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης (36%) συγκριτικά με τους φοιτητές Κοινωνικής Διοίκησης (14.8%). Μεγαλύτερο ποσοστό των φοιτητών Κοινωνικής Διοίκησης δήλωσαν καθόλου/κάπως ικανοποιημένοι (31.6%) συγκριτικά με τους φοιτητές ΤΕΙ (14%).

6.2.6 Ετοιμότητα για ένταξη-επάρκεια απόκτησης δεξιοτήτων-

Πίνακας 39. Συναισθήματα αποφοίτησης (δυνατότητα δύο απαντήσεων)

	Φοιτητές/τριες Κοιν. Διοίκησης %	Φοιτητές/τριες ΤΕΙ%
<i>Άγχος- ανησυχία</i>	40,6%	19,1%
<i>Δεν διαθέτω αρκετές γνώσεις/ δεξιότητες</i>	19,5%	12,2%
<i>Δεν θα ανταπεξέλθω στις απαιτήσεις του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού</i>	11,3%	7,6%
<i>Ικανοποίηση ολοκλήρωσης των σπουδών</i>	16,5%	48,1%
<i>Μπορώ να ανταπεξέλθω στις απαιτήσεις</i>	6,8%	11,5%
<i>Άλλο</i>	5,3%	1,5%
Σύνολο	100%	100%

Τα συναισθήματα αποφοίτησης των φοιτητών/τριών των ΤΕΙ διαφοροποιούνται σε σχέση με εκείνα των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης. Σε σχετική ερώτηση για τα συναισθήματα των φοιτητών για την αποφοίτησή τους μεγαλύτερο ποσοστό των φοιτητών των ΤΕΙ, δηλώνει ότι αισθάνεται ικανοποίηση από την ολοκλήρωση των σπουδών τους (48,1% των απαντήσεων των φοιτητών ΤΕΙ συγκριτικά με 16,5% των απαντήσεων των φοιτητών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης).

Μεγάλο ποσοστό των απαντήσεων των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης αναφέρεται στο άγχος- ανησυχία (40,6% των απαντήσεων των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης έναντι 19,1% των απαντήσεων των φοιτητών ΤΕΙ). Μεγαλύτερο επίσης είναι το ποσοστό των απαντήσεων των φοιτούντων στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης που αναφέρονται στην έλλειψη γνώσεων-δεξιοτήτων και αμφιβάλλουν για τη δυνατότητά τους να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις του επαγγέλματος συγκριτικά με τους φοιτούντες στα ΤΕΙ (30,8% και 19,8% αντίστοιχα). Μεγαλύτερο είναι το ποσοστό των απαντήσεων των φοιτούντων στα ΤΕΙ σχετικά με την ικανότητα ανταπόκρισης τους στις απαιτήσεις του επαγγέλματος έναντι των φοιτούντων στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης (11,5% και 6,8% αντίστοιχα).

Πίνακας 40 Επάρκεια απόκτησης δεξιοτήτων

	Φοιτητές/τριες Κοιν. Διοίκησης (Μ.Ο)	Φοιτητές/τριες ΤΕΙ (Μ.Ο)
<i>Δεξιότητες επικοινωνίας</i>	3.78	3.9
<i>Δεξιότητες διάγνωσης- σχεδιασμού</i>	3.2	2.96
<i>Δεξιότητες παρέμβασης- υποστήριξης</i>	3.47	3.53
<i>Δεξιότητες παρέμβασης- συμβουλευτικής</i>	3.46	3.67
<i>Δεξιότητες ενδυνάμωσης-ενεργοποίησης ατόμου</i>	3.52	3.57
<i>Δεξιότητες κοινωνικής έρευνας</i>	3.16	3.09
<i>Δεξιότητες ενδυνάμωσης-ενεργοποίησης ομάδων</i>	3.27	3.3
<i>Δεξιότητες εφαρμογής στρατηγικών για αλλαγή και βελτίωση κοινων. συνθηκών</i>	3.08	2.94
<i>Δεξιότητες αλλαγής/ βελτίωση συνθηκών κοινωνικών Οργανώσεων</i>	2.95	2.81

Στον πίνακα 40 έχουν καταγραφεί οι μέσοι όροι που αφορούν στην επάρκεια απόκτησης των αναφερόμενων παραπάνω δεξιοτήτων των ερωτηθέντων φοιτητών/τριών των ΤΕΙ και του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης.

Οι φοιτητές κοινωνικής εργασίας του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης θεωρούν ότι είναι *πολύ επαρκείς* στις δεξιότητες: επικοινωνίας και στις δεξιότητες ενδυνάμωσης-ενεργοποίησης ατόμου. Επίσης είναι *μέτρια επαρκείς* στις δεξιότητες διάγνωσης-σχεδιασμού, παρέμβασης-υποστήριξης, παρέμβασης-συμβουλευτικής, στις δεξιότητες ενδυνάμωσης-ενεργοποίησης ομάδων, στην κοινωνική έρευνα και στις δεξιότητες εφαρμογής στρατηγικών για αλλαγή και βελτίωση κοινωνικών συνθηκών. *Κάτω του μετρίου* είναι επαρκείς στις δεξιότητες βελτίωσης συνθηκών κοινωνικών Οργανώσεων.

Οι φοιτητές των ΤΕΙ θεωρούν ότι είναι *πολύ επαρκείς* στις δεξιότητες: επικοινωνίας, στις δεξιότητες ενδυνάμωσης-ενεργοποίησης ατόμου, στις δεξιότητες παρέμβασης-υποστήριξης και παρέμβασης-συμβουλευτικής. Επίσης είναι *μέτρια επαρκείς*, στις δεξιότητες διάγνωσης-σχεδιασμού, ενδυνάμωσης-ενεργοποίησης ομάδων και στην κοινωνικής έρευνας. Είναι επαρκείς *κάτω του μετρίου* στις δεξιότητες διάγνωσης-σχεδιασμού, εφαρμογής στρατηγικών για αλλαγή και βελτίωση κοινωνικών συνθηκών και στις δεξιότητες βελτίωσης συνθηκών κοινωνικών Οργανώσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ
ΣΥΖΗΤΗΣΗ- ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ
ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η έρευνα έχει σκοπό να διερευνηθούν οι απόψεις των φοιτητών/φοιτητριών κοινωνικών λειτουργών που βρίσκονται στην τελευταία φάση της εκπαίδευσης τους (οι οποίοι φοιτούν στα Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας των Τ.Ε.Ι. και στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου/κατεύθυνση κοινωνικής εργασίας) για:

- Τις επαγγελματικές τους προσδοκίες, τον προσανατολισμό εργασίας, τις ελπίδες, τους φόβους για το επαγγελματικό τους μέλλον.
- Την ικανοποίησή τους από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης και την ετοιμότητά τους για ένταξη στο επάγγελμα.

Επίσης ερευνήθηκε η ταύτιση των ερωτώμενων με τις σπουδές τους και το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας. Εκτός από την εξαγωγή συμπερασμάτων συνολικά για τον ερευνώμενο πληθυσμό έγινε σύγκριση των απόψεων των φοιτητών/φοιτητριών των Τμημάτων Κοινωνικής Εργασίας των Τ.Ε.Ι. και των απόψεων των φοιτητών/φοιτητριών του τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου για τα αναφερόμενα παραπάνω θέματα.

Το δείγμα περιλάμβανε φοιτητές–φοιτήτριες που βρισκόταν στην τελευταία φάση της εκπαίδευσης τους και φοιτούσαν στα Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ ή στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης (κατεύθυνση κοινωνική εργασία). Κατά συνέπεια μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι τα αποτελέσματα είναι γενικεύσιμα για τους φοιτητές Κοινωνικής Εργασίας που βρίσκονται στην τελευταία φάση της εκπαίδευσής τους. Ως επάγγελμα που ασχολείται με την φροντίδα η κοινωνική εργασία ασκείται κυρίως από γυναίκες. Κατά συνέπεια όπως ήταν αναμενόμενο η συμμετοχή των φοιτητών στο δείγμα ήταν μικρή (ποσοστό 18,5% συγκριτικά με το ποσοστό συμμετοχής των φοιτητριών 81,5%).

Αποτελέσματα που αφορούν στο συνολικό ερευνώμενο πληθυσμό

❖ Ταύτιση με σπουδές και ταύτιση με επάγγελμα.

Σε ερώτηση σχετικά με τη σειρά επιλογής της κοινωνικής εργασίας στις εισαγωγικές εξετάσεις ποσοστό 42.5% απάντησε ότι η κοινωνική εργασία ήταν μέσα στις 5 πρώτες επιλογές και ποσοστό 22.1 % ότι η κοινωνική εργασία ήταν πρώτη τους επιλογή. Δηλαδή για την πλειοψηφία (64.9%) η κοινωνική εργασία ήταν πρώτη και ανάμεσα στις πέντε πρώτες επιλογές. Ενθαρρυντικό είναι ότι *πολύ υψηλό ποσοστό είχαν ταύτιση με τις σπουδές τους στην κοινωνική εργασία*, καθώς 80% των ερωτηθέντων επέλεξαν τις σπουδές στην κοινωνική εργασία επειδή θεωρούν ότι τους ταιριάζει.. Σε ερώτηση για το εάν θα επέλεγαν ξανά να σπουδάσουν κοινωνική εργασία, εάν είχαν την ευκαιρία να αρχίσουν τις σπουδές τους από την αρχή η πλειοψηφία (83,6%) απάντησε πως θα έκανε την ίδια επιλογή.

Δεν υπήρχε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στη ταύτιση των ερωτώμενων με τις σπουδές τους και στη σειρά επιλογής της κοινωνικής εργασίας στο μηχανογραφικό δελτίο. Δηλαδή ερωτώμενοι που δεν είχαν δηλώσει την κοινωνική εργασία στις πέντε πρώτες θέσεις αντιμετώπιζαν θετικά τις σπουδές τους στην κοινωνική εργασία, καθώς απάντησαν ότι θα επέλεγαν να σπουδάσουν κοινωνική εργασία, εάν είχαν την ευκαιρία να αρχίσουν τις σπουδές τους από την αρχή. Όπως ήταν αναμενόμενο υπήρχε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις μεταβλητές «ταύτιση με σπουδές» και «λόγοι φοίτησης» ($p=0.00$, $\chi^2=21.534$). Η πλειοψηφία των ερωτώμενων που θα επέλεγαν ξανά τις σπουδές στην κοινωνική εργασία (εάν είχαν την ευκαιρία να αρχίσουν τις σπουδές τους από την αρχή) απάντησαν ότι ο λόγος που φοιτούν στην κοινωνική εργασία είναι γιατί πιστεύουν ότι η κοινωνική εργασία τους ταιριάζει.

Υψηλό επίσης είναι το ποσοστό ταύτισης με το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας, καθώς 54,3% των ερωτώμενων επιθυμούν να εργαστούν ως κοινωνικοί λειτουργοί μετά το τέλος των σπουδών τους και σημαντικό ποσοστό 28.2% επιθυμεί να κάνει μεταπτυχιακό σχετικό με την κοινωνική εργασία.. Όπως ήταν αναμενόμενο υπήρχε στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις μεταβλητές «ταύτιση με σπουδές» και «ταύτιση με επάγγελμα» ($p=0.00$, $\chi^2=33.874$). Η πλειοψηφία των ερωτώμενων που θα επέλεγαν από την αρχή να φοιτήσουν στην κοινωνική εργασία. έχουν ταυτιστεί με το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας, καθώς επιθυμούσαν να εργαστούν ως κοινωνικοί λειτουργοί ή να κάνουν μεταπτυχιακό στην κοινωνική εργασία .

Επαγγελματικές προσδοκίες.

Οι ερωτώμενοι/ερωτώμενες κατά προτεραιότητα επιθυμούν να εργαστούν με μικρά παιδιά (40%) και ακολουθούν οι ενήλικοι (29.2%) και οι έφηβοι (24.6%). Η απροθυμία των ερωτώμενων να εργαστούν με ηλικιωμένα άτομα (ποσοστό 6.2% επιθυμεί να εργασθεί με ηλικιωμένα άτομα) είναι πιθανόν να συνδέεται με στερεοτυπικές αντιλήψεις που αφορούν στην συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα. Το θέμα θα πρέπει να απασχολήσει την εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία, καθώς ο αριθμός των ηλικιωμένων ατόμων αυξάνεται και σημαντικός αριθμός κοινωνικών προγραμμάτων στα οποία απασχολούνται κοινωνικοί λειτουργοί απευθύνεται στα ηλικιωμένα άτομα. Τα προγράμματα ψυχικής υγείας-υγείας (41%) και πρόνοιας (26.7%) αποτελούν τους περισσότερο επιθυμητούς τομείς εργασίας για τους ερωτώμενους. Άλλωστε στους συγκεκριμένους τομείς εργάζεται ο μεγαλύτερος αριθμός κοινωνικών λειτουργών στην χώρα μας.

Σε ερώτηση για την επιθυμητή μορφή εργασίας το μεγαλύτερο ποσοστό επιθυμεί να εργασθεί ως στέλεχος εφαρμογής (32.7%) και σημαντικό ποσοστό (22.6%) επιθυμεί να εργασθεί στην εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία. Παράλληλα σε σημαντικό ποσοστό (36.5%) καταγράφεται τάση για επιθυμία εργασίας στον ιδιωτικό τομέα (ως ελεύθερος επαγγελματίας στον ιδιωτικό τομέα και ως επιχειρηματίας ιδιωτικής κερδοσκοπικής οργάνωσης κοινωνικού χαρακτήρα). Η τάση αυτή είναι καινούργια στην χώρα μας, όπου ακόμα επικρατεί η επιθυμία της μόνιμης εργασίας στον δημόσιο τομέα. (όπως αναφέρεται παρακάτω η μονιμότητα αξιολογήθηκε ως πολύ σημαντική αξία εργασίας)..

Σε ερώτηση για την επιθυμία των ερωτώμενων να εργασθούν σε προγράμματα που αφορούν όλες τις κοινωνικές ομάδες ή αποκλειστικά σε προγράμματα για κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες η πλειοψηφία αμφισβήτησε την παραδοσιακή αποστολή της κοινωνικής εργασίας, καθώς ποσοστό 68,7% επιθυμεί να εργαστεί σε προγράμματα που αφορούν όλες τις κοινωνικές ομάδες. Αν και η πλειοψηφία των φοιτούντων σε Τμήματα των ΤΕΙ και η πλειοψηφία των φοιτούντων στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης επιθυμούν να εργασθούν με όλες τις κοινωνικές ομάδες, μεγαλύτερο ποσοστό φοιτητών των ΤΕΙ (20%) επιθυμούν να ασχοληθούν αποκλειστικά με κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες, συγκριτικά με τους φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης (11,3%). Δηλαδή υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις παραπάνω μεταβλητές ($p= 0,017$ μικρότερο του 0,05 και $\chi^2= 5,688$).

❖ **Προσδοκίες γενικά από την εργασία- Προσανατολισμός εργασίας**

Οι ερωτώμενοι θεωρούν ως σημαντικά κριτήρια επιθυμητής εργασίας κατά προτεραιότητα τη μονιμότητα και ακολουθεί η επιθυμητή γεωγραφική περιοχή της εργασίας. Αν και μόλις ποσοστό 5.1 % θεωρούν σημαντικό κριτήριο επιθυμητής εργασίας την ταύτιση με το περιεχόμενο εργασίας σε ερωτήσεις που ακολουθούν για τον προσανατολισμό εργασίας αξιολογούν ως πολύ σημαντικές τις ενδογενείς αξίες εργασίας που δείχνουν ταύτιση με το περιεχόμενο εργασίας.

Όσον αφορά στον προσανατολισμό εργασίας των ερωτώμενων οι ενδογενείς αξίες εργασίας έχουν σχέση με το περιεχόμενο της εργασίας. Όταν ο εργαζόμενος έχει ενδογενή προσανατολισμό εργασίας δίνει προτεραιότητα στο περιεχόμενο εργασίας. Όταν ο εργαζόμενος έχει εξωγενή προσανατολισμό εργασίας δίνει προτεραιότητα σε συνθήκες εργασίας όπως ο μισθός, οι δυνατότητες προαγωγής, κοινωνικό κύρος κ.λ. Ο διαχωρισμός ανάμεσα σε ενδογενείς και εξωγενείς διαστάσεις εργασίας έγινε από τον Herzberg (1959 in Papadaki 2005). Ο τελικός μέσος όρος των ενδογενών διαστάσεων εργασίας των ερωτώμενων είναι 4.25 και ο τελικός μέσος όρος των εξωγενών διαστάσεων εργασίας είναι 3.97. Δηλαδή αν και οι συμμετέχοντες στην έρευνα έχουν λίγο περισσότερο ενδογενή παρά εξωγενή προσανατολισμό εργασίας, δεν μπορούμε να χαρακτηρίσουμε τον προσανατολισμό εργασίας των ερωτώμενων ως ενδογενή ή εξωγενή. Η μικρή διαφορά των μέσων όρων των ενδογενών και των εξωγενών διαστάσεων εργασίας δείχνει ότι οι ερωτώμενοι θεωρούν πολύ σημαντικές τις ενδογενείς, αλλά και τις εξωγενείς διαστάσεις εργασίας δηλαδή ότι οι δύο προσανατολισμοί (ενδογενής και εξωγενής προσανατολισμός) συνυπάρχουν.

Οι ερωτώμενοι αξιολόγησαν ως πολύ σημαντικές και τις 4 ενδογενείς διαστάσεις εργασίας (συμβολή της εργασίας στη βοήθεια των ανθρώπων, συμβολή της εργασίας στη βελτίωση ατόμων/κοινωνιών, η εργασία ως μέσο αυτοέκφρασης και η εργασία ως μέσο αυτοεκπλήρωσης και επαγγελματικής επιτυχίας) καθώς και 2 εξωγενείς διαστάσεις εργασίας (ικανοποιητικός μισθός και μονιμότητα εργασίας). Οι εξωγενείς διαστάσεις εργασίας: δυνατότητα προαγωγής και κοινωνικό κύρος αν και αξιολογήθηκαν ως πολύ σημαντικές ιεραρχήθηκαν τελευταίες.

❖ ***Ελπίδες- φόβοι για το επαγγελματικό μέλλον.***

Όπως ήταν αναμενόμενο η μεγαλύτερη ελπίδα που έχουν οι ερωτώμενοι είναι να βρουν εργασία (ποσοστό 55.4% των απαντήσεων) και ακολουθεί η επαγγελματική καταξίωση (13.8%) και η απόκτηση μεταπτυχιακού (12.3%). Η ανεργία αποτελεί τον μεγαλύτερο φόβο τους (54.9%) και ακολουθεί η επαγγελματική αποτυχία (15.9%), οι ελλείψεις γνώσεις-στασιμότητα (6.7%), ο ανεπιθύμητος χώρος εργασίας (5.6%) και η επαγγελματική εξουθένωση (4.6%).

❖ ***Ικανοποίηση από προετοιμασία κατά τη διάρκεια των σπουδών.***

Όσο αφορά στην ικανοποίηση από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια των σπουδών η πλειοψηφία των ερωτώμενων (51,8%) δηλώνει μέτρια ικανοποιημένοι και το 22.5% είναι δυσαρεστημένοι (δηλαδή απάντησαν ότι είναι καθόλου/κάπως ικανοποιημένοι). Μόνο το 25.7% είναι πολύ/πάρα πολύ ικανοποιημένοι. Η μέτρια ικανοποίησή τους από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια των σπουδών συνδέεται με την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, αλλά και τις προσδοκίες που οι ερωτώμενοι έχουν από την εκπαίδευσή τους.

Υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις μεταβλητές «ικανοποίηση από την προετοιμασία» και «φοίτηση ερωτώμενων σε ΤΕΙ ή Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης» ($p=0.00$ μικρότερο του 0,05 και $\chi^2=15.390$ Το μεγαλύτερο ποσοστό των φοιτητών/τριών των ΤΕΙ και των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης δηλώνουν μέτρια ικανοποιημένοι από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης τους. Από τους ερωτώμενους που είναι πολύ-πάρα πολύ ικανοποιημένοι από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης μεγαλύτερο ποσοστό φοιτούν στα ΤΕΙ (18.5% στα ΤΕΙ, έναντι 7.2% που φοιτούν στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης). Αντίστοιχα από τους ερωτώμενους που είναι καθόλου-λίγο ικανοποιημένοι μεγαλύτερο ποσοστό φοιτούν στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης (15.4% έναντι 7.2% που φοιτούν στα ΤΕΙ).

Επίσης υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις μεταβλητές «ικανοποίηση από την προετοιμασία» και «λόγοι φοίτησης» ($p= 0.015$ μικρότερο του 0,05 και $\chi^2= 8.411$). Από τους ερωτώμενους που απαντούν ότι η κοινωνική εργασία τους ταιριάζει το μεγαλύτερο ποσοστό είναι μέτρια ικανοποιημένοι (38.5%), ακολουθούν οι ερωτώμενοι που είναι πολύ-πάρα πολύ ικανοποιημένοι (24.1%) και τέλος οι ερωτώμενοι που είναι καθόλου-κάπως ικανοποιημένοι (17.4%). Από τους

ερωτώμενους που αναφέρουν λόγους που δείχνουν ότι η κοινωνική εργασία δεν τους ενδιαφέρει το μεγαλύτερο ποσοστό είναι μέτρια ικανοποιημένοι (13.3%), ακολουθούν οι ερωτώμενοι που είναι καθόλου-κάπως ικανοποιημένοι (5.2%) και τέλος οι ερωτώμενοι που είναι πολύ-πέρα πολύ ικανοποιημένοι (1.5%) Δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις μεταβλητή «ικανοποίηση από την προετοιμασία» και στις μεταβλητές ταύτιση με σπουδές ($p=0.160$, $\chi^2=3.67$) και ταύτιση με επάγγελμα ($p=0.565$, $\chi^2=1.143$)

❖ ***Παράγοντες στους οποίους οφείλεται η μερική/ελλιπής προετοιμασία κατά τη διάρκεια των σπουδών***

Σε ερώτηση σε ποιους παράγοντες οφείλεται η μερική/ελλιπής προετοιμασία κατά τη διάρκεια των σπουδών ποσοστό 43% των απαντήσεων των ερωτώμενων αφορούσε παράγοντες αρμοδιότητας Τμημάτων (οργάνωση Τμήματος, απροθυμία των επαγγελματιών στους χώρους πρακτικής άσκησης κ.α.), 26.9% παράγοντες που αφορούν στο Υπουργείο (ελλιπής χρηματοδότηση, γενικότερο εκπαιδευτικό σύστημα, η γραφειοκρατία, ελλιπής υλικοτεχνική υποδομή), 20.1% τους καθηγητές και 10% των απαντήσεων σε λόγους υπαιτιότητας των φοιτητών. Η υπαιτιότητα για την ελλιπή προετοιμασία σύμφωνα με τους ερωτώμενους οφείλεται κατά προτεραιότητα στην οργάνωση των Τμημάτων και ακολουθούν παράγοντες που αφορούν στο Υπουργείο και στους καθηγητές. Τέλος μόνο ποσοστό 10% των ερωτώμενων αναφέρεται σε λόγους δικής του υπαιτιότητας για την ελλιπή προετοιμασία. Από τα αποτελέσματα καταγράφεται δυσαρέσκεια για την οργάνωση των Τμημάτων (35.6%) και τους καθηγητές (βλέπε στην ενότητα για τα προβλήματα της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία σελίδα 74 όπου γίνεται αναφορά σε πληροφορίες που αφορούν στο εκπαιδευτικό προσωπικό που απασχολείται με την εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία)

❖ ***Προτάσεις ερωτώμενων για παράγοντες που επιθυμούν να αλλάξουν άμεσα στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας***

Όσον αφορά στους παράγοντες που επιθυμούν να αλλάξουν άμεσα που αφορούν στην εκπαίδευση της κοινωνικής εργασίας, ποσοστό 58% από το σύνολο των απαντήσεων που δόθηκαν αφορούσαν παράγοντες αρμοδιότητας των Τμημάτων (πρόγραμμα σπουδών, τα πλαίσια πρακτικής άσκησης, η εποπτεία, μη σωστή

οργάνωση του Τμήματος, βιβλία). Μόνο ποσοστό 26.9% των απαντήσεων αφορούσαν παράγοντες αρμοδιότητας Υπουργείου (ελλιπής χρηματοδότηση, ελλιπής υλικοτεχνική υποδομή, γραφειοκρατία και το εκπαιδευτικό σύστημα). Ποσοστό 11,8% ήταν δυσαρεστημένοι με τους καθηγητές.

Από τα παραπάνω φαίνεται ότι αν και οι ερωτώμενοι (ως φοιτητές κοινωνικής εργασίας διδάσκονται να συνδέουν τυχόν προβλήματα με δομικούς παράγοντες) έχουν αξιολογήσει με σχετικά μικρά ποσοστά παράγοντες που αφορούν στο Υπουργείο, οι οποίοι επηρεάζουν άμεσα την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Με μεγαλύτερα ποσοστά έχουν αξιολογήσει παράγοντες αρμοδιότητας Τμημάτων, που επιθυμούν να αλλάξουν άμεσα. Δυσφορία καταγράφεται για τα προγράμματα σπουδών (τα οποία βρίσκονται σε διαδικασία αλλαγής), τα πλαίσια πρακτικής άσκησης (όπου συχνά ο παραδοσιακός τρόπος άσκησης της κοινωνικής εργασίας απογοητεύει τους φοιτητές) και για τους καθηγητές.

❖ **Ετοιμότητα για ένταξη στο επάγγελμα. Επάρκεια δεξιοτήτων.**

Μέσω σημαντικού ποσοστού των απαντήσεων (29.7%) εκδηλώνεται άγχος και ανησυχία, επειδή οι ερωτώμενοι δεν νοιώθουν έτοιμοι να εργασθούν ως κοινωνικοί λειτουργοί και ποσοστό 9.5% φοβάται ότι δεν θα μπορέσει να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις του επαγγέλματος. Μόνο ποσοστό 32.3% αισθάνεται ικανοποίηση που ολοκληρώνει τις σπουδές του. Αν είναι λογικό να υπάρχει άγχος με την ολοκλήρωση των σπουδών (επειδή η ολοκλήρωση των σπουδών σηματοδοτεί μία νέα προσπάθεια στον άγνωστο επαγγελματικό χώρο), το ποσοστό που δηλώνει ότι μπορεί να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις του επαγγέλματος (9,1%) είναι μικρό. Η έλλειψη ετοιμότητας συνδέεται με το υψηλό ποσοστό μέτριας ικανοποίησης των ερωτώμενων από την προετοιμασία κατά την διάρκεια της εκπαίδευσης (51.8%) και το σημαντικό ποσοστό δυσαρέσκειας από την προετοιμασία (17.9% κάπως ικανοποιημένοι και 4.6 καθόλου ικανοποιημένοι). Επίσης είναι πιθανόν να συνδέεται και με τις ιδιαίτερες δυσκολίες που υπάρχουν σήμερα στην αγορά εργασίας.

Η πλειοψηφία των ερωτώμενων (64.1%) απάντησε ότι κατανοεί σε σημαντικό βαθμό τις αξίες και τις αρχές της Κοινωνικής Εργασίας. Επίσης οι ερωτώμενοι αξιολόγησαν το βαθμό επάρκειας τους στην απόκτηση συγκεκριμένων δεξιοτήτων κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης τους. Ο βαθμός επάρκειας των ερωτώμενων στην απόκτηση δεξιοτήτων: επικοινωνίας, παρέμβασης-συμβουλευτικής, ενδυνάμωσης-ενεργοποίησης ατόμου και παρέμβασης-υποστήριξης

έτεινε να είναι πολύ επαρκής. Ο βαθμός επάρκειας των ερωτώμενων στην απόκτηση των δεξιοτήτων ενδυνάμωσης-ενεργοποίησης ομάδων, κοινωνικής έρευνας, διάγνωσης-σχεδιασμού, εφαρμογής στρατηγικών αλλαγής & βελτίωσης κοινωνικών συνθηκών ήταν μέτρια επαρκής. Κάτω του μετρίου αξιολόγησαν την απόκτηση δεξιοτήτων που αφορά στην αλλαγή/ βελτίωση των συνθηκών στις Κοινωνικές Οργανώσεις.

Δεν είναι τυχαίο ότι οι ερωτώμενοι αισθάνονται μέτρια επαρκείς στην εφαρμογή στρατηγικών αλλαγής & βελτίωσης κοινωνικών συνθηκών και κάτω του μετρίου στην απόκτηση δεξιοτήτων που αφορά στην αλλαγή-βελτίωση των συνθηκών στις Κοινωνικές Οργανώσεις. Αν και στα προγράμματα σπουδών υπάρχουν ανάλογα μαθήματα, η έλλειψη απόκτησης επαρκών δεξιοτήτων στα παραπάνω είναι πιθανόν να συνδέεται με την έλλειψη επαρκούς σύνδεσης της θεωρίας με την πράξη (που πραγματοποιείται στις Οργανώσεις στα πλαίσια της πρακτικής άσκησης-εποπτείας). Σύμφωνα με την Δημοπούλου-Λαγωνίκα (2006:32) η υπολειμματική κοινωνική εργασία εξακολουθεί να χαρακτηρίζει κατά προτεραιότητα το είδος των παρεχόμενων υπηρεσιών στις περισσότερες κοινωνικές οργανώσεις της χώρας μας, ενώ η μεθοδευμένη, σκόπιμη παρέμβαση για κοινωνική αλλαγή είναι επιλεκτική για περιορισμένα προγράμματα. Στην Ελλάδα κυριαρχούν ακόμη οι παραδοσιακές δομές εφαρμογής της κοινωνικής εργασίας. Αν και έχουν γίνει προσπάθειες ανάπτυξης πιλοτικών προγραμμάτων τα προγράμματα, αυτά όμως δεν χαρακτηρίζουν την πλειονότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Σημαντικός προβληματισμός πρέπει να υπάρξει για την εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία, ώστε να συμβάλλει ουσιαστικά για την ενδυνάμωση των φοιτητών στην απόκτηση γνώσεων δεξιοτήτων αλλαγής-βελτίωσης των συνθηκών στις Κοινωνικές Οργανώσεις (οι οποίες επηρεάζουν αρνητικά την άσκηση της κοινωνικής εργασίας). Είναι απαραίτητο οι φοιτητές να αποκτούν ρεαλιστική άποψη για τις συνθήκες που επικρατούν στις Οργανώσεις και ετοιμότητα για αντιμετώπιση τους, ώστε να μπορούν να συμβάλλουν στην αλλαγή των συνθηκών στις Οργανώσεις που επηρεάζουν το περιεχόμενο της κοινωνικής εργασίας.

Συγκριτικά αποτελέσματα που αφορούν στους φοιτούντες στα Τμήματα Κοινωνικής Εργασίας των ΤΕΙ και στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης

❖ Ταύτιση με τις σπουδές και το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας

Δεν παρατηρήθηκαν ιδιαίτερες διαφορές ανάμεσα στους φοιτούντες στα ΤΕΙ και στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης όσον αφορά στη ταύτιση τους με τις σπουδές στην κοινωνική εργασία. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων φοιτητών/τριών ΤΕΙ (86%) καθώς και η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών ΤΕΙ Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης απάντησαν ότι θα επέλεγαν ξανά την κοινωνική εργασία (81,1%), εάν άρχιζαν τις σπουδές τους από την αρχή. Όσον αφορά στους λόγους φοίτησης οι φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης επέλεξαν την Κοινωνική Εργασία γιατί τους ταιριάζει ως επάγγελμα με ποσοστό 68.4% και οι φοιτούντες στα Τ.Ε.Ι με ποσοστό 78%.

Όσον αφορά στην ταύτιση με το επάγγελμα η πλειοψηφία των φοιτούντων στα ΤΕΙ (59%) απαντά ότι επιθυμεί να εργασθεί ως κοινωνικός λειτουργός (στέλεχος εφαρμογής), ενώ αισθητά χαμηλότερο είναι το ποσοστό των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης (49,5%). Το μεταπτυχιακό στην Κοινωνική Εργασία είναι η 2^η σε σειρά επιθυμία των ερωτώμενων φοιτητών/τριών των ΤΕΙ (ποσοστό 23%) και των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης με αρκετά όμως υψηλότερο ποσοστό για τους φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης (ποσοστό 33,6%). Όμως δεν υπάρχουν ουσιαστικές διαφορές στα ποσοστά των ερωτώμενων που δεν ταυτίζονται με το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας. (ποσοστό 16.9 των φοιτούντων στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης και ποσοστό 18% των φοιτούντων σε Τμήματα των ΤΕΙ).

❖ Επαγγελματικές προσδοκίες.

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω αν και η πλειοψηφία των φοιτούντων σε Τμήματα των ΤΕΙ και η πλειοψηφία των φοιτούντων στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης επιθυμούν να εργασθούν με όλες τις κοινωνικές ομάδες, μεγαλύτερο ποσοστό φοιτητών των ΤΕΙ (20%) επιθυμούν να ασχοληθούν αποκλειστικά με κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες, συγκριτικά με τους φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης (11,3%). Δηλαδή υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις παραπάνω μεταβλητές ($p=0,017$ μικρότερο του 0,05 και $\chi^2=5,688$).

❖ ***Ελπίδες- φόβοι για το επαγγελματικό μέλλον.***

Τόσο για τους φοιτούντες στα ΤΕΙ όσο και για τους φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης κοινοί είναι οι φόβοι (ανεργία, επαγγελματική αποτυχία) και οι ελπίδες (εύρεση εργασίας, επαγγελματική καταξίωση) για το επαγγελματικό τους μέλλον.

❖ ***Παράγοντες που συνθέτουν μια επιθυμητή εργασία- προσανατολισμός εργασίας.***

Τόσο οι φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης όσο και οι φοιτούντες στα ΤΕΙ συμφωνούν ότι τα τρία πιο σημαντικά κριτήρια που συνθέτουν μία επιθυμητή εργασία είναι η γεωγραφική περιοχή, η μονιμότητα και η παροχή ευκαιριών για επιμόρφωση. Το κριτήριο της μονιμότητας ιεραρχείται πρώτο από τους φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης (45.3% έναντι 29% των φοιτητών των Τ.Ε.Ι).

Οι φοιτούντες στα Τ.Ε.Ι. και οι φοιτούντες στο τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης ιεράρχησαν με τον ίδιο τρόπο τη σημαντικότητα ενδογενών και εξωγενών διαστάσεων εργασίας. Στις τρεις πρώτες θέσεις υπάρχουν δυο ενδογενείς διαστάσεις εργασίας (συμβολή της εργασίας στη βοήθεια των ανθρώπων και συμβολή της εργασίας στη βελτίωση ατόμων-κοινωνιών) και μια εξωγενής διάσταση εργασίας (ικανοποιητικός μισθός) Ο τελικός μέσος όρος των ενδογενών διαστάσεων εργασίας για τους φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης είναι 4.3 έναντι 4.2 για τους φοιτούντες στα ΤΕΙ. Ο τελικός μέσος όρος των εξωγενών διαστάσεων εργασίας για τους φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης είναι 3.97 έναντι 3.96 για τους φοιτούντες στα ΤΕΙ. Δηλαδή δεν υπάρχουν αξιοσημείωτες διαφορές, καθώς και οι φοιτούντες στα ΤΕΙ και φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης αξιολόγησαν ως πολύ σημαντικές και τις ενδογενείς και τις εξωγενείς διαστάσεις εργασίας.

❖ ***Ικανοποίηση από προετοιμασία κατά τη διάρκεια των σπουδών***

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στις μεταβλητές «ικανοποίηση από την προετοιμασία» και «φοίτηση ερωτώμενων σε ΤΕΙ ή Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης» ($p=0.00$ μικρότερο του 0,05 και $\chi^2=15.39$) Το μεγαλύτερο ποσοστό των φοιτητών/τριών των ΤΕΙ και των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης δηλώνουν μέτρια ικανοποιημένοι από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους. Όμως περισσότεροι φοιτούντες

στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης είναι καθόλου-κάπως ικανοποιημένοι (15.4% έναντι 7.2% που φοιτούν στα ΤΕΙ) και αντίστοιχα μεγαλύτερο ποσοστό φοιτούντων στα ΤΕΙ είναι πολύ-πέρα πολύ ικανοποιημένοι (18.5%I, έναντι 7.2% που φοιτούν στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης).

❖ ***Ετοιμότητα για ένταξη στον επαγγελματικό χώρο-επάρκεια απόκτησης δεξιοτήτων.***

Τα συναισθήματα αποφοίτησης των φοιτητών/τριών των ΤΕΙ διαφοροποιούνται σε σχέση με εκείνα των φοιτητών/τριών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης. Σε σχετική ερώτηση για τα συναισθήματα των φοιτητών για την αποφοίτησή τους μεγαλύτερο ποσοστό των φοιτητών των ΤΕΙ, δηλώνει ότι αισθάνεται ικανοποίηση από την ολοκλήρωση των σπουδών τους (48,1% των απαντήσεων των φοιτητών ΤΕΙ συγκριτικά με 16.5% των απαντήσεων των φοιτητών του Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης).

Μεγάλο ποσοστό των απαντήσεων των φοιτούντων στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης αναφέρεται στο άγχος-ανησυχία (40,6% των απαντήσεων έναντι 19,1% των απαντήσεων των φοιτητών ΤΕΙ). Μεγαλύτερο επίσης είναι το ποσοστό των απαντήσεων των φοιτούντων στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης που αναφέρονται στην έλλειψη γνώσεων-δεξιοτήτων και αμφιβάλλουν για τη δυνατότητά τους να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις του επαγγέλματος συγκριτικά με τους φοιτούντες στα ΤΕΙ (30,8% και 19,8% αντίστοιχα). Μεγαλύτερο είναι το ποσοστό των απαντήσεων των φοιτούντων στα ΤΕΙ σχετικά με την ικανότητα ανταπόκρισης τους στις απαιτήσεις του επαγγέλματος έναντι των φοιτούντων στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης (11,5% και 6,8% αντίστοιχα).

*Όσον αφορά στην επάρκεια απόκτησης δεξιοτήτων υπάρχουν κοινά σημεία και διαφορές ανάμεσα στους φοιτούντες στα ΤΕΙ και στους φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης. Όσον αφορά στα κοινά σημεία οι φοιτητές της Κοινωνικής Διοίκησης και οι φοιτητές των ΤΕΙ θεωρούν ότι είναι *πολύ επαρκείς* στις δεξιότητες επικοινωνίας και ενδυνάμωσης-ενεργοποίησης ατόμου. Οι δεξιότητες διάγνωσης-σχεδιασμού, ενδυνάμωσης-ενεργοποίησης ομάδας και κοινωνικής έρευνας αξιολογούνται ως *μέτρια επαρκείς* και από τους δύο. Επίσης οι δεξιότητες βελτίωσης συνθηκών Κοινωνικών Οργανώσεων αξιολογούνται *κάτω του μετρίου* από τους φοιτούντες στα ΤΕΙ και από τους φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης. Όσον αφορά στις διαφορές οι φοιτούντες στα ΤΕΙ αξιολογούν ως *πολύ επαρκείς* τις*

δεξιότητες παρέμβασης-υποστήριξης και παρέμβασης-συμβουλευτικής, ενώ οι φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης τις αξιολογούν *ως μέτρια επαρκείς*. Επίσης οι φοιτούντες στα ΤΕΙ αξιολογούν *κάτω του μετρίου* τις δεξιότητες εφαρμογής στρατηγικών για αλλαγή και κοινωνικών συνθηκών, τις οποίες αξιολογούν οι φοιτούντες στο Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης *ως μέτρια επαρκείς*.

Συνοψίζοντας αν και οι ερωτώμενοι/ερωτώμενες επεσήμαναν αρκετά αδύναμα σημεία της εκπαίδευσης στην κοινωνική εργασία και η πλειοψηφία από αυτούς ήταν ικανοποιημένοι σε μέτριο βαθμό από την προετοιμασία κατά την διάρκεια της εκπαίδευσης, ήταν ταυτισμένοι με την εκπαίδευση και το επάγγελμα της κοινωνικής εργασίας. Οι ερωτώμενοι θεωρούν πολύ σημαντικές τις ενδογενείς, αλλά και τις εξωγενείς διαστάσεις εργασίας. Οι φόβοι τους κυρίως εντοπίζονται στην ανεργία και στην επαγγελματική αποτυχία, ενώ η ετοιμότητα τους για ένταξη στο επάγγελμα δεν είναι ικανοποιητική. Η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία θα πρέπει να λάβει υπόψη της ότι οι ερωτώμενοι αισθάνονται μέτρια επαρκείς στην εφαρμογή στρατηγικών αλλαγής & βελτίωσης κοινωνικών συνθηκών και κάτω του μετρίου στην απόκτηση δεξιοτήτων που αφορά στην αλλαγή-βελτίωση των συνθηκών στις Κοινωνικές Οργανώσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλιογραφία Ελληνική

1. Βάγια Χ. & Παπαδοπούλου Χ. (1993), Πρόταση για τη δημιουργία πανεπιστημιακού, προπτυχιακού και μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών στην Κοινωνική Εργασία, *Εκλογή*, Νοέμβριος- Δεκέμβριος, σελ. 232- 243
2. Βάγια Χ., (1994). *Κοινωνικά δικαιώματα και κοινωνική εργασία συγκλίνουσες αρχές και επιδιώξεις*, *Εκλογή*, 34, σελ. 77-85
3. Δημοπούλου Μ. (1987), Νέες τάσεις στην εφαρμογή προγραμμάτων, στο 3^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Κοινωνικών Λειτουργών (επιμ.) *Πρακτικά 3^ο Πανελληνίου Συνεδρίου Κοινωνικών Λειτουργών*, Αθήνα: ΣΚΛΕ
4. Δημοπούλου Μ., (2006). *Μεθοδολογία Κοινωνικής Εργασίας, Μοντέλα Παρέμβασης*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
5. Ελληνική Εταιρεία Συμβουλευτικής και προσανατολισμού (ΕΛ.Ε.ΣΥ.Π.), (1996). *Τρίμηνη επιθεώρηση συμβουλευτικής και προσανατολισμού*. Περιοδικό συμβουλευτικής και προσανατολισμού, 36- 37, σελ.43-55. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
6. Ζαϊμάκης Γ., (1999), Νεώτερη σκέψη και μετανεωτερικότητα από την μοντέρνα στην μεταμοντέρνα κοινωνική εργασία, *Εκλογή*, 53, σελ. 241-257
7. Καζάζη Χ., (1993). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Ελλην
8. Καλλινικάκη Θ.,(1998). *Κοινωνική Εργασία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
9. Κασσωτάκης Μ.Ι., (2002). *Συμβουλευτική και επαγγελματικός προσανατολισμός. Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: τυπωθήτω- Γιώργος Δαρδανός
10. Λάβδας Κ., (2006), Να ελαχιστοποιηθούν οι εξετάσεις στο Βήμα. Αθήνα: ΒΗΜΑ 05/02/2006
11. Μουζακίτης Χ. (1990). Εκπαίδευση των Κοινωνικών Λειτουργών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, *Κοινωνική Εργασία*, 19, σελ. 173- 178
12. Μπουζάκη Σ., (1986). *Νεοελληνική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg
13. Νικολαΐδης Σ. (επιμ.) (1980), *Συνάντηση εργασίας για την εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία: θεωρία και πράξη*, Συμβούλιο Επιμορφώσεως στην Κοινωνική Εργασία
14. Οδηγός σπουδών τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
15. Οδηγός σπουδών τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Αθήνας (2005)

16. Οδηγός σπουδών τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Κρήτης (2007)
17. Οδηγός σπουδών τμήματος Κοινωνικής Εργασίας ΤΕΙ Πάτρας (2006)
18. Πανουτσοπούλου Κ. (1984) *Κοινωνική Πρόνοια: ιστορική εξέλιξη – σύγχρονες τάσεις*, Αθήνα: Γρηγόρης
19. Παπαδάκη Β.,(1999), Καθοριστικοί παράγοντες για την επιλογή του επαγγέλματος της Κοινωνικής Εργασίας, *Εκλογή*, 55, σελ. 127-133
20. Παπαδάκη Ε., (2005), Επαγγελματική ικανοποίηση των κοινωνικών λειτουργών ως στελέχη στις δημόσιες κοινωνικές υπηρεσίες στην Κρήτη στο Δίκτυα Κοινωνικής Προστασίας, Μορφές παρέμβασης σε ευπαθείς ομάδες και σε πολυπολιτισμικές κοινότητες, επιμ.- πρόλογος Ζαϊμάκης Γ.-Κανδυλάκη Α. Αθήνα: Κριτική
21. Παπαδάκη Ε. & Παπαδάκη Β., (2006), Η επαγγελματική αναγνώριση των κοινωνικών λειτουργών στο πλαίσιο των κοινωνικών υπηρεσιών της Κρήτης, *Κοινωνική Εργασία*, 84, σελ. 211-224
22. Πυργιωτάκης Ι.,(2001), *Εκπαίδευση και κοινωνία στην Ελλάδα: οι διαλεκτικές σχέσεις και οι αδιάλλακτες συγκρούσεις*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
23. Σούμπαση Ν., (2004), Το πρόγραμμα εκπαίδευσης στην Κοινωνική Εργασία, *Κοινωνική Εργασία*, 75, σελ.142-145
24. Σταύρου Σ.,(1995). *Η επαγγελματική εκπαίδευση στην Ελλάδα*. Θεσσαλονίκη: CEDEPOF, ευρωπαϊκό κέντρο για την ανάπτυξη της επαγγελματικής κατάρτισης
25. Γρίγκα Ν., (2006). *Η περιπέτεια της εκπαίδευσης, το κράτος βασανίζει τους υποψηφίους φοιτητές, στην εφημερίδα ΒΗΜΑ 30/04/2006, σελ Α30*
26. Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Δ/ση Οργάνωσης και διεξαγωγής εξετάσεων, (2006). *Ενημερωτικό φυλλάδιο. Ενιαίο Λύκειο-σύστημα πρόσβασης στην ανώτατη εκπαίδευση*. Αθήνα: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
27. ΦΕΚ 23/1989 Π.Δ.50, τεύχος Α. «Καθορισμός επαγγελματικών δικαιωμάτων των πτυχιούχων του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.»
28. ΦΕΚ 163/1994 Π.Δ. 304: «Ίδρυση Τμήματος Κοινωνικής Διοίκησης στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.»
29. Φραγκουδάκη Α., (1985). *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης. Θεωρίες για την ανισότητα στο σχολείο*. Αθήνα: Παπαζήση

30. www.eap.gr «Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο-διδασκαλία επιλογής φοιτητών.(28-12-2007)
31. www.socadm.duth.gr «Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης» (7-01-2008)
32. www.teiath.gr «Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Αθήνας»(5-12-2007)
33. www.teicrete.gr «Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης»(19-12-2007)
34. www.teipat.gr «Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Πάτρας» (20-11-2007)
35. www.ypepth.gr «Σύστημα εισαγωγής στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση(30-11-2007)»

Βιβλιογραφία ξενόγλωσση

1. Dedoussi A., Gregory S., Georgoussi E., Kyriopoulos J., (2002). “Social workers in Greece: Who they are and where they work”, *International Social Work*, 47(2), p. 259-274
2. Georgoussi E., Greogory S., Dedoussi A., &Kyriopoylos J., (2003). “Research note. Social workers in Greece: How they spend their working hours”, *European Journal of Social Work*, 6 (1), p. 65-70
3. Kokkinaki S., (1986), Social work education in Greece in *Social work education in Europe. A comprehensive description of Social work education in 21 european countries*. Jochen Brauns H. & Kraver D. (eds), p. 174-215
4. Mathias W., & Thomas N., (2002), Graet expectasions? The career aspirations of social work students, *Social Work Education*, vol. 21 (4), p. 421- 435
5. Papadaki H., (2005). *High job demands, low job control, low support. Social Work practice realities in public social services in Crete*. Sweden: Umea University
6. Papadaki H., & Papadaki V., (2005). *Social work education in Greece*. Hamburger F., Hirschler S., Sander G., Wobcke M (eds), *Ausbildung fur soziale berufe in Europa, Germany: Institut fur Sozialarbeit und Sozialpadagogik*
7. Papadaki V., (2001), Studying social work: Choice or compromise? Student’s views in a social work school in Greece,*Social Work Education*, vol 20, No 1, pg. 137- 146
8. Papadaki V., (2004). *Making their minds up: student’s choice to study social work in Iraklio, Greece*. Sweden: Unea University

Βιβλιογραφία μεταφρασμένη

1. Eillen Younghusband, (1959). *Ορισμένα καίρια σημεία για την εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία*. Αθήνα: Επιτροπή επιμορφώσεως εις την Κοινωνικήν Εργασίαν

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

«ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.»

«Οι επαγγελματικές προσδοκίες τελειόφοιτων Κοινωνικών Λειτουργών λίγο πριν την ολοκλήρωση της εκπαίδευσής τους.»

Η έρευνα έχει σκοπό να διερευνηθούν οι επαγγελματικές προσδοκίες και η ετοιμότητά τους για ένταξη στο επάγγελμα καθώς και η σύγκριση των απόψεων των φοιτητών των Τ.Ε.Ι. και του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης σχετικά με την ικανοποίηση από την προετοιμασία, την ετοιμότητα για ένταξη στον χώρο εργασίας, τους φόβους και τις ελπίδες τους.

Υπεύθυνη Καθηγήτρια:

Κα Παπαδάκη Ελένη

Υπεύθυνες Έρευνας:

Περάκη Δέσποινα- Αναστασία
Χαμπίπη Κωνσταντίνα

Α.Α. Ερωτηματολογίου: _____

Περιοχή Έρευνας: __ Τ.Ε.Ι. _____

Είναι σημαντικό να απαντήσετε με ειλικρίνεια σε όλες τις ερωτήσεις. Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και τα στοιχεία θα χρησιμοποιηθούν μόνο για ερευνητικούς σκοπούς. Δεν υπάρχουν σωστές ή λανθασμένες απαντήσεις. Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για το χρόνο που θα διαθέσετε για την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

1. Φύλο: **A.** Άνδρας
B. Γυναίκα

2. Ηλικία: **A.** 18-22
B. 22-25
Γ. άνω των 25

3. Εξάμηνο εργαστηριακής άσκησης: **A.** Στ'
B. Ζ'
Γ. Άλλο _____

4. Έτος σπουδών: _____

5. Εκπαίδευση πριν την εισαγωγή στη σχολή:

- A.** Ενιαίο Λύκειο
- B.** Τεχνικό Λύκειο
- Γ.** Κάτοχος πτυχίου πανεπιστημίου
- Δ.** Κάτοχος πτυχίου ΤΕΙ
- Ε.** Άλλο: _____

6. Κατά τις εισαγωγικές εξετάσεις σας στην Ανώτατη εκπαίδευση, η Κοινωνική Εργασία ήταν:

- A.** 1^η επιλογή
- B.** Μέσα στις 5 πρώτες μου επιλογές
- Γ.** Στις μεσαίες μου επιλογές
- Δ.** Στις τελευταίες μου επιλογές

7. Αν είχατε την ευκαιρία να αρχίσετε τις σπουδές σας από την αρχή θα επιλέγατε να σπουδάσετε Κοινωνική Εργασία;

- A.** Ναι, θα επέλεγα την Κοινωνική Εργασία
- B.** Όχι, θα επέλεγα άλλο τμήμα.

8. Επιλέξατε να φοιτήσετε στο τμήμα Κοινωνικής Εργασίας επειδή:

- A.** Πιστεύω ότι η Κοινωνική Εργασία μου ταιριάζει
- B.** Επιθυμώ να έχω ένα πτυχίο Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
- Γ.** Επιθυμώ να δώσω κατατακτήριες εξετάσεις για να εισαχθώ σε συναφή τομέα.
- Δ.** Δεν ήθελα να ξαναπεράσω την εμπειρία των εισαγωγικών εξετάσεων.
- Ε.** Άλλο: _____

9. Μετά την αποφοίτησή σας επιθυμείτε:

- A.** Να εργαστώ ως Κοινωνικός/κή Λειτουργός
- B.** Να εργαστώ σε άλλον τομέα απ' το αντικείμενο σπουδών μου
- Γ.** Να κάνω μεταπτυχιακό σχετικά με την Κοινωνική Εργασία.
- Δ.** Να δώσω κατατακτήριες εξετάσεις
- Ε.** Άλλο: _____

10. Ποια συναισθήματα σας δημιουργεί το γεγονός ότι σε σύντομο χρονικό διάστημα θα ολοκληρωθεί η εκπαίδευσή σας; (επιλέξτε μέχρι 2)

- A.** Άγχος- Ανησυχία ότι δεν είμαι έτοιμος/ η να εργαστώ ως επαγγελματίας
- B.** Φοβάμαι ότι δεν διαθέτω αρκετές γνώσεις/ δεξιότητες για να εργαστώ σε ένα εξειδικευμένο πλαίσιο.
- Γ.** Φοβάμαι ότι δεν θα μπορέσω να αντεπεξέλθω στις ανάγκες του επαγγέλματος του Κοινωνικού Λειτουργού.
- Δ.** Αισθάνομαι ικανοποίηση που ολοκληρώνω τις σπουδές μου.
- Ε.** Αισθάνομαι ότι μπορώ να αντεπεξέλθω στις απαιτήσεις βάση των γνώσεων που διαθέτω.
- Στ.** Άλλο: _____

11. Τι εύχεστε να επιτύχετε μετά την αποφοίτησή σας;

---

12. Τι εύχεστε να αποφύγετε μετά την αποφοίτησή σας;

---

13. Αξιολογίστε την ικανοποίησή σας από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης:

- A.** Καθόλου ικανοποιημένος/ η
- B.** Κάπως ικανοποιημένος/ η
- Γ.** Μέτρια ικανοποιημένος/ η
- Δ.** Πολύ ικανοποιημένος/ η
- Ε.** Πάρα πολύ ικανοποιημένος/ η

14. Σε ποιους παράγοντες κατά την γνώμη σας οφείλεται η μερική ή ελλιπή προετοιμασία;

---

15. Αξιολογείστε τον βαθμό επάρκειας σας στην απόκτηση των παρακάτω δεξιοτήτων (1=καθόλου επαρκής, 2= κάπως επαρκής, 3=μέτρια επαρκής, 4=αρκετά επαρκής, 5= πλήρως επαρκής)

	1	2	3	4	5
Δεξιότητες επικοινωνίας					
Δεξιότητες διάγνωσης- σχεδιασμού					
Δεξιότητες παρέμβασης- υποστήριξης					
Δεξιότητες παρέμβασης- συμβουλευτικής					
Δεξιότητες ενδυνάμωσης- ενεργοποίησης ατόμου					
Δεξιότητες κοινωνικής έρευνας					
Δεξιότητες ενδυνάμωσης/ ενεργοποίησης ομάδων					
Δεξιότητες εφαρμογής στρατηγικών για αλλαγή και βελτίωση κοινωνικών συνθηκών					
Δεξιότητες για αλλαγή/ βελτίωση συνθηκών των κοινωνικών οργανώσεων					

16. Αξιολογείστε τον βαθμό κατανόησης σας σε θέματα αρχών/ αξιών και θεμάτων δεοντολογίας της Κοινωνικής Εργασίας.

- A. Πλήρης κατανόηση
- B. Τα κατανοώ αρκετά
- Γ. Μέτρια κατανόηση
- Δ. Τα κατανοώ λίγο
- E. Δεν τα έχω κατανοήσει

17. Αξιολογείστε την ικανοποίησή σας από τον βαθμό που η εργαστηριακή άσκηση ανταποκρίνεται στους παρακάτω στόχους. (1=καθόλου ικανοποιημένος/ η, 2=κάπως ικανοποιημένος/ η, 3=μέτρια ικανοποιημένος/ η, 4= αρκετά ικανοποιημένος/ η, 5= πολύ ικανοποιημένος/ η).

	1	2	3	4	5
Σύνδεση θεωρίας και πράξης					
Απόκτηση αυτογνωσίας					
Παροχή γνώσεων και δεξιοτήτων					
Παροχή ενθάρρυνσης και καθοδήγησης					
Αξιοποίηση δυναμικής της ομάδας Εποπτείας					
Συνειδητοποίηση πολιτικής/ λειτουργίας των κοινωνικών οργανώσεων					

18. Αξιολογείστε την συνολική ικανοποίησή σας από την εργαστηριακή άσκηση στην Κοινωνική Εργασία.

- A. Καθόλου ικανοποιητική
- B. Κάπως ικανοποιητική
- Γ. Μέτρια ικανοποιητική
- Δ. Πολύ ικανοποιητική
- E. Πάρα πολύ ικανοποιητική

19. Αναφέρατε προτάσεις για την βελτίωση της εργαστηριακής άσκησης:

---

20. Λαμβάνοντας γενικά υπόψη την εμπειρία σας από την εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία, τι δεν σας ικανοποίησε και θα επιθυμούσατε να αλλάξει άμεσα;

---

21. Αν μπορούσατε να διαλέξετε τομέα εργασίας θα επιλέγατε:

- A.** Οργάνωση που να επικεντρώνεται σε παροχή υπηρεσιών σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες.
- B.** Οργάνωση που να επικεντρώνεται σε παροχή υπηρεσιών πρωταρχικά σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες
- Γ.** Οργάνωση που να παρέχει υπηρεσίες σε όλες τις κοινωνικές ομάδες

22. Επιθυμητή ηλικιακή ομάδα με την οποία επιθυμείτε να εργαστείτε:

- A.** Παιδική ηλικία
- B.** Εφηβική ηλικία
- Γ.** Ενήλικοι
- Δ.** Ηλικιωμένοι

23. Οι άνθρωποι έχουν διαφορετικές προσδοκίες από την εργασία τους. Αξιολογίστε την σημαντικότητα που έχουν για σας οι παρακάτω διαστάσεις εργασίας(1= καθόλου σημαντική, 2= κάπως σημαντική 3= μέτρια σημαντική, 4= πολύ σημαντική, 5= πάρα πολύ σημαντική)

	1	2	3	4	5
Συμβολή της εργασίας στην βοήθεια των ανθρώπων					
Μονιμότητα εργασίας					
Η εργασία ως μέσο αυτοέκφρασης και προσωπικής ανάπτυξης					
Ικανοποιητικός μισθός					
Συμβολή της εργασίας στην βελτίωση ατόμων/ κοινωνιών					
Κοινωνικό κύρος					
Η εργασία ως μέσο αυτοεκπλήρωσης και επαγγελματικής επιτυχίας					
Δυνατότητες προαγωγής					

24. Παράγοντες που κατά την άποψή σας συνθέτουν μια επιθυμητή εργασία(επιλέξτε μέχρι 3)

- A.** Επιθυμητή γεωγραφική περιοχή
- B.** Μονιμότητα
- Γ.** Παροχή ευκαιριών για επιμόρφωση
- Δ.** Ικανοποιητικό ωράριο
- Ε.** Δυνατότητα προαγωγής
- Στ.** Να ταυτίζομαι με το περιεχόμενο της εργασίας
- Ζ.** Καλός Προϊστάμενος
- Η.** Ικανοποιητικός μισθός
- Θ.** Άλλο: _____

25. Επιθυμείτε να εργαστείτε:

- A.** Ως στέλεχος εφαρμογής προγραμμάτων
- B.** Στην εκπαίδευση της Κοινωνικής εργασίας
- Γ.** Ως ελεύθερος επαγγελματίας στον συμβουλευτικό τομέα
- Δ.** Ως επιχειρηματίας σε ιδιωτική κερδοσκοπική οργάνωση κοινωνικού χαρακτήρα(π.χ. ιδιωτικός παιδικός σταθμός, οίκος ευγηρίας)
- Ε.** Άλλο: _____

26. Επιθυμητός τομέας εργασίας:

- A.** Τομέας Υγείας
- B.** Τομέας Ψυχικής Υγείας
- Γ.** Προγράμματα Πρόνοιας
  1. Διευθύνσεις Κοινωνικής Πρόνοιας
  2. Προγράμματα προστασίας ηλικιωμένων
  3. Προγράμματα ατόμων με ειδικές ανάγκες
  4. Προγράμματα παιδικής μέριμνας
- Δ.** Τομέας εκπαίδευσης/ ειδικής αγωγής
- Ε.** Τομέας παραβατικότητας
- Στ.** Τομέας κοινοτικής ανάπτυξης
- Ζ.** Τομέας κοινωνικής ασφάλισης
- Η.** Τομέας απασχόλησης
- Θ.** Άλλο: _____

Ευχαριστούμε πολύ για το χρόνο σας!!!

«ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ.»

«Οι επαγγελματικές προσδοκίες εκπαιδευόμενων Κοινωνικών Λειτουργών λίγο πριν την ολοκλήρωση της εκπαίδευσής τους.»

Η έρευνα έχει σκοπό να διερευνηθούν οι επαγγελματικές προσδοκίες, η ικανοποίηση από την προετοιμασία, η ετοιμότητα για ένταξη στο επάγγελμα, οι φόβοι και οι ελπίδες των φοιτούντων κοινωνικών λειτουργών στα Τ.Ε.Ι. και στο τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης .

Υπεύθυνη Καθηγήτρια:

Κα Παπαδάκη Ελένη

Υπεύθυνες Έρευνας:

Περάκη Δέσποινα- Αναστασία
Χαμπίη Κωνσταντίνα

A.A. Ερωτηματολογίου: _____

Περιοχή Έρευνας: ΚΟΜΟΤΗΝΗ _____

Ηράκλειο 2006

Είναι σημαντικό να απαντήσετε με ειλικρίνεια σε όλες τις ερωτήσεις. Το ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και τα στοιχεία θα χρησιμοποιηθούν μόνο για ερευνητικούς σκοπούς.

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για το χρόνο που θα διαθέσετε για την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου.

3. Φύλο: **A.** Άνδρας
B. Γυναίκα

4. Ηλικία: **A.** 18-21
B. 22-25
Γ. άνω των 25

5. Έτος σπουδών: _____

6. Εκπαίδευση πριν την εισαγωγή στο τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης:

- A.** Ενιαίο Λύκειο
- B.** Κάτοχος πτυχίου Πανεπιστημίου
- Γ.** Κάτοχος πτυχίου Τ.Ε.Ι.
- Δ.** Άλλο _____

7. Κατά τις εισαγωγικές εξετάσεις σας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, η Κοινωνική Διοίκηση ήταν:

- A.** Πρώτη επιλογή
- B.** Μέσα στις 5 πρώτες επιλογές μου
- Γ.** Στις μεσαίες επιλογές μου
- Δ.** Στις τελευταίες μου επιλογές

8. Ποια κατεύθυνση μαθημάτων παρακολουθείτε;

- A.** Κοινωνική Εργασία
- B.** Κοινωνική Πολιτική

9. Εάν είχατε την ευκαιρία να δηλώσετε σήμερα την κατεύθυνση μαθημάτων που εσείς επιθυμείτε ποια θα ήταν αυτή;

- A.** Κοινωνική Πολιτική
- B.** Κοινωνική Εργασία

10. Εάν είχατε την ευκαιρία να αρχίσετε τις σπουδές σας από την αρχή θα επιλέγατε να σπουδάσετε στο τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης; Αν όχι, αναφέρετε σε ποιο τμήμα.

- A.** Ναι, θα επέλεγα την Κοινωνική Διοίκηση
- B.** Όχι, θα διάλεγα άλλο τμήμα. _____

- 11. Επιλέξτε να φοιτήσετε στο συγκεκριμένο τμήμα επειδή:**
- A.** Πιστεύω ότι η εργασία ως στέλεχος Κοινωνικής Διοίκησης μου ταιριάζει.
  - B.** Πιστεύω ότι η Κοινωνική Εργασία μου ταιριάζει.
  - Γ.** Επιθυμώ να έχω ένα πτυχίο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης
  - Δ.** Επιθυμώ να δώσω κατατακτήριες εξετάσεις για να εισαχθώ σε συναφή τομέα.
  - Ε.** Δεν ήθελα να ξαναπεράσω την εμπειρία των εισαγωγικών εξετάσεων.
  - Στ.** Άλλο: _____
- 12. Μετά την αποφοίτησή σας επιθυμείτε:**
- A.** Να εργαστώ ως Κοινωνικός/ή Λειτουργός
  - B.** Να εργαστώ ως στέλεχος Κοινωνικής Διοίκησης
  - Γ.** Να εργαστώ σε άλλον τομέα απ' το αντικείμενο σπουδών μου.
  - Δ.** Να κάνω μεταπτυχιακό σχετικό με την Κοινωνική Εργασία.
  - Ε.** Να κάνω μεταπτυχιακό σχετικό με την Κοινωνική Διοίκηση.
  - Στ.** Να δώσω κατατακτήριες εξετάσεις
  - Ζ.** Άλλο: _____
- 13. Ποια συναισθήματα σας δημιουργεί το γεγονός ότι σε σύντομο χρονικό διάστημα θα ολοκληρωθεί η εκπαίδευσή σας; (επιλέξτε μέχρι 2).**
- A.** Άγχος- Ανησυχία
  - B.** Φοβάμαι ότι δεν διαθέτω αρκετές γνώσεις/ δεξιότητες για να εργαστώ σε ένα εξειδικευμένο πλαίσιο.
  - Γ.** Φοβάμαι ότι δεν θα μπορέσω να αντεπεξέλθω στις απαιτήσεις του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού.
  - Δ.** Φοβάμαι ότι δεν θα μπορέσω να αντεπεξέλθω στις απαιτήσεις της απασχόλησης ως στέλεχος Κοινωνικής Διοίκησης.
  - Ε.** Αισθάνομαι ικανοποίηση που ολοκληρώνω τις σπουδές μου.
  - Στ.** Αισθάνομαι ότι μπορώ να αντεπεξέλθω στις απαιτήσεις με τις γνώσεις που διαθέτω.
  - Ζ.** Άλλο: _____
- 14. Τι εύχεστε να επιτύχετε μετά την αποφοίτησή σας;**
- _____
- _____
- _____
- _____
- 15. Τι εύχεστε να αποφύγετε μετά την αποφοίτησή σας;**
- _____
- _____
- _____
- _____
- 16. Αξιολογίστε την ικανοποίησή σας από την προετοιμασία κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης ως Κοινωνικός Λειτουργός:**
- A.** Καθόλου ικανοποιημένος/ η
  - B.** Κάπως ικανοποιημένος/ η
  - Γ.** Μέτρια ικανοποιημένος/ η
  - Δ.** Πολύ ικανοποιημένος/ η
  - Ε.** Πάρα πολύ ικανοποιημένος/ η

17. Αξιολογείστε την ικανοποίησή σας από την προετοιμασία κατά την διάρκεια της εκπαίδευσης ως στέλεχος Κοινωνικής Διοίκησης:

- A.** Καθόλου ικανοποιημένος/ η
- B.** Κάπως ικανοποιημένος/ η
- Γ.** Μέτρια ικανοποιημένος/ η
- Δ.** Πολύ ικανοποιημένος/ η
- Ε.** Πάρα πολύ ικανοποιημένος/ η

18. Σε ποιους παράγοντες κατά τη γνώμη σας οφείλεται η μερική ή η ελλιπή προετοιμασία;

---

19. Παράγοντες που κατά την άποψή σας συνθέτουν μια επιθυμητή εργασία(επιλέξτε μέχρι 3)

- A.** Επιθυμητή γεωγραφική περιοχή
- B.** Μονιμότητα
- Γ.** Παροχή ευκαιριών για επιμόρφωση
- Δ.** Ικανοποιητικό ωράριο
- Ε.** Δυνατότητα προαγωγής
- Στ.** Ταύτιση με το περιεχόμενο εργασίας
- Z.** Καλός προϊστάμενος
- H.** Ικανοποιητικός μισθός
- Θ.** Άλλο: _____

20. Οι άνθρωποι έχουν διαφορετικές προσδοκίες από την εργασία τους. Αξιολογείστε την σημαντικότητα που έχουν για σας οι παρακάτω διαστάσεις εργασίας(1=καθόλου σημαντική, 2=κάπως σημαντική, 3=μέτρια σημαντική, 4=πολύ σημαντική, 5=πάρα πολύ σημαντική)

	1	2	3	4	5
A. Συμβολή της εργασίας στην βοήθεια των ανθρώπων					
B. Μονιμότητα εργασίας					
Γ. Η εργασία ως μέσο αυτοέκφρασης και προσωπικής ανάπτυξης					
Δ. Ικανοποιητικός μισθός					
Ε. Συμβολή της εργασίας στην βελτίωση ατόμων/κοινωνιών					
Στ. Κοινωνικό Κύρος					
Z. Η εργασία ως μέσο αυτοεκπλήρωσης και επαγγελματικής επιτυχίας					
H. Δυνατότητα προαγωγής					

Στις παρακάτω ερωτήσεις παρακαλούνται να απαντήσουν όσοι ενδιαφέρονται να ασχοληθούν και ως Κοινωνικοί Λειτουργοί ή μόνο ως Κοινωνικοί Λειτουργοί μετά το τέλος των σπουδών τους.

21. Μετά την αποφοίτησή σας επιθυμείτε να εργαστείτε:

- A.** Ως στέλεχος εφαρμογής προγραμμάτων πρόνοιας
- B.** Στην εκπαίδευση της Κοινωνικής Εργασίας
- Γ.** Ως ελεύθερος επαγγελματίας στον συμβουλευτικό τομέα
- Δ.** Ως επιχειρηματίας σε ιδιωτική κερδοσκοπική οργάνωση κοινωνικού χαρακτήρα(π.χ. ιδιωτικός παιδικός σταθμός, οίκος ευγηρίας)
- Ε.** Άλλο: _____

22. Αν μπορούσατε να διαλέξετε τομέα εργασίας θα επιλέγατε:

- A.** Οργάνωση που επικεντρώνεται σε παροχή υπηρεσιών μόνο σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες.
- B.** Οργάνωση που να παρέχει υπηρεσίες σε όλες τις κοινωνικές ομάδες

23. Επιθυμητός τομέας εργασίας:

- A.** Τομέας Υγείας
- B.** Τομέας ψυχικής Υγείας
- Γ.** Προγράμματα Πρόνοιας:
  - 1. Διευθύνσεις Κοινωνικής Πρόνοιας
  - 2. Προγράμματα προστασίας ηλικιωμένων
  - 3. Προγράμματα ατόμων με ειδικές ανάγκες
  - 4. Προγράμματα παιδικής μέριμνας
- Δ.** Τομέας εκπαίδευσης/ ειδικής αγωγής
- Ε.** Τομέας παραβατικότητας
- Στ.** Τομέας κοινοτικής ανάπτυξης
- Ζ.** Τομέας κοινωνικής ασφάλισης
- Η.** Τομέας απασχόλησης
- Θ.** Άλλο: _____

24. Επιθυμητή ηλικιακή ομάδα με την οποία επιθυμείτε να εργαστείτε:

- A.** Παιδική ηλικία
- B.** Εφηβική ηλικία
- Γ.** Ενήλικοι
- Δ.** Ηλικιωμένοι

25. Αξιολογείστε τον βαθμό επάρκειας σας στην απόκτηση των παρακάτω δεξιοτήτων (1= καθόλου επαρκής, 2= κάπως επαρκής, 3=μέτρια επαρκής, 4=αρκετά επαρκής, 5=πλήρως επαρκής)

	1	2	3	4	5
Δεξιότητες επικοινωνίας					
Δεξιότητες διάγνωσης- σχεδιασμού					
Δεξιότητες παρέμβασης- υποστήριξης					
Δεξιότητες παρέμβασης- συμβουλευτικής					
Δεξιότητες ενδυνάμωσης- ενεργοποίησης ατόμου					
Δεξιότητες κοινωνικής έρευνας					
Δεξιότητες ενδυνάμωσης- ενεργοποίησης ομάδων					
Δεξιότητες εφαρμογής στρατηγικών για αλλαγή&βελτίωση κοινωνικών συνθηκών					
Δεξιότητες για αλλαγή/ βελτίωση συνθηκών των Κοινωνικών Οργανώσεων					

26. Αξιολογείστε τον βαθμό κατανόησής σας σε θέματα αρχών αξιών και θεμάτων δεοντολογίας της Κοινωνικής Εργασίας:

- A.** Πλήρης κατανόηση
- B.** Τα κατανοώ σε σημαντικό βαθμό
- Γ.** Μέτρια κατανόηση
- Δ.** Μικρή κατανόηση
- E.** Δεν τα έχω κατανοήσει

27. Λαμβάνοντας γενικά υπόψη την εμπειρία σας από την εκπαίδευση στην Κοινωνική Εργασία, τι δεν σας ικανοποίησε και θα επιθυμούσατε να αλλάξει άμεσα;

Ευχαριστούμε πολύ για τον χρόνο σας!